

Jiří Patočka – Vojtěch Kouba (eds.)

Možnosti a meze socioekonomické pasportizace památek

Univerzita Pardubice 2012

Možnosti a meze socioekonomické pasportizace památek

Sborník ze semináře a panelové diskuse k tématu
legislativa v péči o kulturní dědictví

Jiří Patočka – Vojtěch Kouba (eds.)

Západočeská univerzita v Plzni, 25. listopadu 2011

Pardubice 2012

Tato publikace vyšla v rámci projektu Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu (reg. číslo CZ.1.07/2.4.00/12.0036), financovaného z Operačního programu vzdělávání pro konkurenceschopnost

ISBN 978-80-7395-538-0 (Print)
ISBN 978-80-7395-542-7 (Online)

© Jiří Patočka – Vojtěch Kouba (eds.), 2012

Obsah

Úvodem k tématu – „Možnosti a meze socioekonomické pasportizace památek, doc. Ing. Jiří Patočka, CSc.	5
Panelová diskuse 1 – „Možnosti a meze socioekonomické pasportizace památek, Ing. Vojtěch Kouba	10
Možnosti a meze socioekonomické pasportizace památek	14
SKOTSKO	14
IRSKO	25
ANGLIE	34
ŠPANĚLSKO	43
NĚMECKO	53
RAKOUSKO	62
DÁNSKO	69
NORSKO	75
NIZOZEMSKO	85
ITÁLIE	98

Úvodem k tématu – „Možnosti a meze socioekonomické pasportizace památek

Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická
25. listopadu 2011

doc. Ing. Jiří Patočka, CSc.

Jádrem mého úvodního příspěvku je pohled do metodologie provedených výzkumů a do systému spolupráce mezi jednotlivými pracovišti, které mají odpovídat základnímu smyslu toho projektu, jímž je síťování – ve smyslu tvorby uzlů vzájemné spolupráce. Tyto uzly by se měly věnovat jednotlivým aspektům údržby, provozu, ekonomizace, animace oprav a restaurování kulturních památek. Jsem velice rád, že Vysoká škola ekonomická je alespoň částečně účastníkem tohoto projektu, protože je to jedno z mála pracovišť, které se věnuje ekonomickému, potažmo socioekonomickému prostředí památkové péče a ve spolupráci s renomovanými právníky může jako jediná dvojice pracovišť vytvořit onen potřebný uzel mezi správním, ekonomickým a legislativním prostředím.

Současná doba je nesmírně dramatická v tom ohledu, že se mění základní podmínky rozvoje v těchto prostředích. Ekonomická krize přivádí v jednotlivých evropských zemích konceptory ekonomické legislativy ke zcela nečekaným obrátům. Ve Francii se během dvou set let existence republikánského pojetí podpory kultury vytvořil nesmírně složitý legislativní systém, který má otevřít zdroje v oblasti kultury v podstatě každému občanovi nezávisle na tom, na kterém místě státu žije – má za úkol přibližovat kulturní dědictví celému světu, nejenom proto, že Francie se vždy chápala jako kulturní pupek světa, ale i proto, že zkrátka chce prezentovat své kulturní dědictví a svou vizi kultury. Ve Francii jsou až do současné doby jeden den v týdnu zdarma zpřístupněné památky pro všechny občany světa do 26 let. Vedle toho má Francie rozsáhlý systém podpory majitelů památek, který začíná od přímých dotací přes mnoho forem zprostředkovaných až po systémy finanční, daňové a další. Pro nás není bez významu, že snížená sazba na daň z přidané hodnoty na materiály pro opravy kulturních památek je ve výši 4,75 procenta, což je ve srovnání se situací u nás téměř alarmující. Míra zdanění francouzských památek je podřízena složitému systému, záleží nicméně vždy na tom, jestli je kulturní památka zveřejněna, to znamená používána i pro účely veřejnosti.

A tento rostlý systém v současné době naráží na liberalistické požadavky zjednodušení ekonomického, právního, to znamená i legislativního prostředí, které má toto zjednodušit, respektive odbourat. Francie zažívá revoluci, revoluci všech

subjektů týkající se správy kulturního dědictví, která má vytvořit jakýsi nový model – nikdo však neví, co bude znamenat.

V Německu je situace dramatická z jiného hlediska. Německo a Rakousko založilo péči a podporu vlastníků kulturních památek na vícezdrojovém financování a na maximálním využití principu občanské společnosti a zapojení neziskových organizací všeho druhu do památkové péče. Je samozřejmé, že je to spíše politická než právně-legislativní či správní forma. Znepokojivé je, že se také tento systém v současné době hroutí. V Německu v souvislosti s hospodářskou krizí slyšíme hlasy o rovném zdanění všech subjektů působících v oblasti, ať již soukromých, nebo veřejnoprávních, to znamená také veřejně prospěšných. Čteme-li současný rakouský a německý odborný tisk, zjistíme, že volání po odbourání přebujelých a téměř parazitně existujících obrovských neziskových organizací vyvolává obrovské obavy, co bude dále s německou kulturou. Německý příklad je pro nás stejně dramatický jako francouzský.

Na třetím místě bych jmenoval britský systém, který má dnes velice daleko ke klasickému liberalismu (minimum státní podpory a maximum podpory veřejné). Britský systém je založen, obrazně řečeno, na obrovských balvanech v cestě, které jsou léta kritizovány, a se kterými konzervativní Britové velice těžko hnou. Je to zejména zkostrnatělý daňový systém, kdy vysoké sazby v oblasti majetkových daní, daní z převodů nemovitostí, ale zejména dědických a darovacích daní v podstatě zničily drtivou většinu britských památek co do jejich vybavení a co do jejich harmonického zasazení do sociokulturního a regionálního prostředí. Vysoké daňové sazby „vybílíly“ britské památkové objekty, majitelé ve 20. století byli nuceni odprodávat mobiliář a zbavovat se dědictví předků z dob, kdy britské impérium vládlo světu. To znamená, že máme co činit s prázdnými objekty, s objekty v rukou arabských šejků, amerických miliardářů či jiných subjektů, dnes i ruských, kteří vesměs nemají vztah k tradici, k místnímu či lokálnímu významu památky.

Výsledkem je, že se v Británii ozývají různé hlasy, které volají po přiblížení památek kulturnímu a sociálnímu prostředí. Pro správní vědce podotýkám, že Británie nemá ministra kultury, pouze veřejnoprávní subjekty (English Heritage), které jsou polostátní a jejichž úkolem je dozírat na péči o kulturní památky, podávat dobrozdání, rozhodovat ve sporech a tak dále. Je zde soustředěno obrovské množství odborníků, kteří de facto formulují britskou kulturní politiku. Británie je v současné době v šoku, má-li měnit své základní zákony, má-li se v důsledku propojení s Evropskou unií zbavovat nástrojů, na které byla zvyklá v posledních čtyřiceti letech. Na jedné straně obrovské zdanění jednoho typu, na druhé straně daňové úlevy a neznámá budoucnost – nalezení průniku je nejisté.

Ze zahraničních příkladů je zřejmé, nakolik se věci v současné době mění. Příklady z jiných zemí jsou inspirací pro změnu českého přístupu. Pro český přístup bude nutné – a omlouvám se všem, kteří jsou stále ještě optimisty – reformulovat daňové, finanční a legislativní nástroje podpory památkové péče. Český systém je rostlý z rakousko-uherského práva, má ve svém základu

etatismus jako základní formu podpory kultury (stejně jako ve Francii). V jeho křestním listu najdeme přímou podporu kulturních památek ze státního rozpočtu, kde je autoritativní orgán – v našem případě Ministerstvo kultury, které spravuje tyto fondy a má vybudovanou odbornou základnu, plus odborné organizace v oblasti památkové péče. Nicméně finanční poměry se mění a jistě víte, do jaké míry se myšlenka o navýšení podílu nebo rozpočtu ministerstva na jedno procento státního rozpočtu setkala s ohlasem ve vládě i ve společnosti. Realitou je utahování opasek, a tím pádem i snižování části státního rozpočtu věnované na kulturu.

Druhým aspektem, rovněž nepříliš optimistickým, je odsunutí úprav daňových, finančních a legislativních nástrojů v oblasti památkové péče. Možnost daňových odpočtů na výdaje na opravu a údržbu památek je stále iluzí, snížení DPH je spíše nepravděpodobné. Otázka rozmělnění daňových dopadů, otázka daňových asignací, které byly na půdě Vysoké školy ekonomické a Ministerstva kultury diskutovány ještě před dvěma lety, nejsou dnes předmětem realistických úvah. Čeká nás spíše etapa velice málo dotovaná ze státního rozpočtu, čeká nás utahování opasek a hledání jiných ekonomických forem.

Stejně tak tlaky na navýšování vstupného do kulturních památek ve vlastnictví státu jsou veřejností hodnoceny spíše rozporně. Víme, že tlaky na zavádění nových forem ekonomické exploatace památek a nových forem marketingových prezentací nejspíš narazily na strop svých možností. Celá koncepce prezentace českého kulturního dědictví by měla být přizpůsobena nové situaci.

Na jedné straně – té levé – můžeme chápat kulturní dědictví jako základní zdroj rozvoje společnosti, jako jednotu ideje a materie, která představuje pro každého občana v podstatě veřejný statek, na němž se může podílet (proto ten vstup zdarma na příkladu Francie). Na straně druhé – té pravé – můžeme vidět zcela opačný přístup, kdy kulturní památka není chápána jako idea či materie, ale jako ekonomický statek, který si na sebe musí sám vydělat. Mezi těmito dvěma krajními polohami je česká budoucnost.

Chtěli bychom se inspirovat západními trendy v prezentaci kulturních památek, přístupy k sociálnímu využití, zapojení do života současné společnosti a k ekonomické exploataci, abychom ušili na míru jakýsi model, který by byl pro budoucnost použitelný. Uzel jednotlivých aktivit je tím pádem daný. Jestliže právnická fakulta dodá správně-legislativní obsah, jestliže ekonomické učiliště vypracuje formy ekonomických nástrojů, které povedou k lepšímu využití památek, jestliže sociologové a kulturologové dokážou vymezit základní pojmy zapojení památek do života společnosti, pak se snad přiblížíme k určitému modelu, který bude pro tuto společnost perspektivní.

V této souvislosti bych rád podotkl věcně, že nemovitých kulturních památek je v České republice 102 ve státním vlastnictví, dalších zhruba 60 ve vlastnictví veřejnoprávních organizací, obcí, regionů a přibližně 200 zpřístupněných ve vlastnictví soukromém. Další stovky zanikly nebo právě zanikají. Z celkového počtu památek, které mohou vstoupit do ekonomického a sociálního života

společnosti (můžeme říci, že ze zhruba dvou, tří tisíc), dnes máme využito 250 – 300. Z tohoto hlediska jde do budoucna o to, aby se naše pozornost nesoustředila pouze na onu vlajkovou loď české památkové péče, těch 102 + 60. Abychom se věnovali všem památkám, které nějakým způsobem dokreslují základní kapitál ekonomického rozvoje české společnosti.

Můžeme proto tvrdit, že také u nás prožíváme nesmírně dramatickou etapu. Památky městského typu v rozvojových strukturách, a to už je ekonomický pohled, zanikají v mimořádné míře. A objekty, které jsou chápány jako památky venkovského, krajinného či vesnického a maloměstského bydlení, ztrácejí na své užitnosti. Animační projekty jsou dnes nesmírně sporné a tyto památky jsou značným způsobem ohroženy. Dnes už to nejsou strojírný, pivovary nebo zemědělská družstva 60. let umístěné do románských kulturních památek, ale podnikatelé, kteří zámecké či hradní objekty přestavují na soukromá sídla a činí z nich jakýsi nevkusný Disneyland, na rozdíl od aristokratické či plutokratické elity 19. a 20. století s kulturou spíše kriminální. Interiéry a exteriéry jsou v podstatě devastovány.

Materiální podstata památky není tím, čím se bude zabývat právník, ekonom a sociolog. To necháváme odborníkům z oblasti architektury a restaurátorství. My chápeme památku vždy jako jednotu ideje, která může být představena jak uměleckým, tak i sociálním projektem, to znamená zapojením památky do života určité sociální vrstvy, vrstvy, která ho stvořila, ať už jde o majitele, investora či skupinu, která ji užívá. Ale současně do toho ideového konceptu zařazujeme i koncept ekonomický, to znamená projekt držící památku při životě. Chci říci, že je to ekonom, kdo by měl vypreparovat rejstřík možností, ekonomických forem vřazení, které mohou památce prospět, a nikoli ji zničit.

Dodnes se říká, že na jeden metr čtvereční klasického zámku jsme potřebovali jeden hektar lesa, abychom ho užívali. Že na jeden metr čtvereční kostelní plochy potřebujeme deset farníků, kteří budou – vedle donátora a patrona – hradit opravu kostela. A že na opravu 102 památek potřebujeme snad 1 % státního rozpočtu. Ale úkolem ekonomů je tyto vztahy vydefinovat a zajistit, aby památky byly zapojeny funkcionálně, aby při jejich zapojení nedošlo k porušení jejich ideové podstaty, která, podotýkám, sestává z uměleckého, sociálního a ekonomického projektu, jež jsou od sebe neoddělitelné. Jestliže k tomu přičleníme ještě normativní, to znamená právní aspekt, zjišťujeme, že je to oblast práva, která má chránit jednotu této ideové podstaty. Materiální podstata je dána tím, že fyzické materiály, hmota podléhá zániku. Idea nikoli. Znamená to, že jsou to památkáři a restaurátoři, kteří by měli rozhodnout, jak hmotu ochraňovat a kdy už hmota dožila a je ji potřeba vyměnit za novou, aby byla zachována idea uměleckého díla, anebo ji opravit či nechat dožít, jestliže se domníváme, že idea už pominula.

Prožíváme etapu transformace, etapu inovativní, etapu, kdy musíme nasávat nové impulsy, abychom se dovedli postavit globálnímu vývoji. Etapu, která je

souřadná s 13. stoletím, kdy jsme přijímali všechny inovace ve světě, která je souřadná se 17. stoletím, kdy jsme totálně změnili strukturu společnosti, ale i kultury, etapu srovnatelnou s koncem 19. a s druhou polovinou 20. století, kdy se společenské a politické přístupy měnily zásadním způsobem třikrát-čtyřikrát za století. Jednu z těchto bouřlivých etap naše společnost právě prožívá.

Děkuji za pozornost.

Panelová diskuse I – „Možnosti a meze socioekonomické pasportizace památek“

Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická
25. listopadu 2011

Ing. Vojtěch Kouba

Cílem tohoto příspěvku je seznámit Vás s prvními výsledky výzkumného projektu katedry Arts managementu Podnikohospodářské fakulty Vysoké školy ekonomické. Projekt byl zahájen v minulém roce, studenti zapojení do projektu jsou většinou posluchači prvního nebo druhého ročníku oboru Arts management – a my doufáme, že témata, která zde budou prezentovat, využijí pro své bakalářské, popřípadě diplomové práce a někteří z nich se jím budou věnovat i dále.

Dnešní diskuse nese název „Možnosti a meze pasportizace památek“. Z naší strany půjde o prezentaci prvních výsledků výzkumného projektu, možností, které vidíme před sebou, a současně také mezí a problémů, které se už v rámci tohoto výzkumu objevily.

Samotný název „Možnosti a meze pasportizace památek“ může na první pohled vzbuzovat kontroverze – vypadá to, jako kdyby ekonomové přišli, aby ukazovali, jak se mají pasportizovat památky. Hned na začátku proto musí být jasně řečeno, že nám nejde o to, zpochybňovat památkové pasporty. My jsme použili termín „pasportizace“ k tomu, abychom památkové pasporty dále doplnili.

V čem spočívá naše doplnění, z čeho vychází náš přístup? Na památky se u nás neustále pohlíží v díkci stále platného památkového zákona: jako na doklady historického vývoje, pro jejich hodnoty umělecké, revoluční a tak dále. A to znamená, že hodnotu památky často hledáme jenom v samotné hmotě, v kameni a ve dřevě – v materiálu a v provedení stavby, v tom, co je zapsáno v památkovém pasportu. Rozdíl v přístupu, který se snažíme přinášet, spočívá ve stálém důrazu na ideu památky a především na skutečnost, že se tato idea během času měnila. Znamená to, že na památky musíme nahlížet dynamicky – nejde jen o jejich tvar, nejde jen o minulost, která ovlivňuje současný stav. Otázkou je především přežití památek pro budoucnost, což vždy vyplývá z jejich role v současné společnosti. Na památku působí množství vnějších faktorů, ať už na místní, celonárodní nebo dokonce globální úrovni. Naší snahou je sledovat památku v jejím sociálním i ekonomickém prostředí.

Jako pomůcka pro náš výzkumný projekt slouží takzvaná památková karta, tedy v podstatě návrh pasportu. Ta byla navržena po dlouhé diskusi a během trvání projektu se její podoba stále doplňuje a inovuje. Jednotlivé kolonky nejsou

obligatorní, jde spíše o pomůcku k celkovému stanovisku o té které památce a té které zemi.

U každé památky nás zajímá nejprve její umístění, včetně vzdálenosti od center a dopravní dostupnosti, což je zobrazeno do mapy. Z karty by dále mělo být jasné využití prostoru, rozloha památkového areálu, poměr veřejně a soukromě využívaných prostor a zasazení památky do urbánního a přírodního prostředí. Víme dobře, že barokní zámek obklopený funkčním parkem je diametrálně odlišný než barokní zámek uprostřed panelového sídliště, a to nejen kvůli vzletně označené „ideji zámku“ (existuje-li vůbec), ale i z ryze ekonomických důvodů. Představa, že zachráníme památku před těžbou uhlí tím, že ji posuneme tři čtvrtě kilometru daleko, vycházející z pohledu, že památka rovná se kámen a dřevo, není pravdivá. Památka posunutá o tři čtvrtě kilometru je unikátním dokladem tohoto přesunu, to je zcela jisté. Jinak jde ale o zcela jiný objekt, který často nefunguje, nebo spíš funguje jinak, protože není ve svém původním prostředí: město najednou tvoří obrovské panelové sídliště a přemístěná stavba se zdá být příliš daleko, takže k ní člověk těžko hledá cestu. I proto najdeme prostorové vymezení památky hned na začátku zmíněné památkové karty.

Dynamický přístup k památce předpokládá nový pohled na proměnu rolí památky v průběhu času. Památka je samozřejmě dokladem doby, ve které vznikla, tato doba je většinou také východiskem pro její případnou prezentaci. Jindy je tímto obdobím čas radikální přestavby nebo doba, kdy v památce působila nějaká mimořádná osobnost. Je ale zřejmé, že svůj otisk v podobě památky nezanechaly jen tyto šťastné úseky. V České republice najdeme stovky objektů, ze kterých se na čtyřicet let staly kraviny nebo kasárna. V památkové kartě, kterou jsme navrhli, to má být zohledněno. Pokud je barokní klášter čtyřicet let kasárnami, tak se toto období nedá vymazat, ta doba v dané stavbě je. A je nutné se o této skutečnosti alespoň zmínit.

V naší památkové kartě požadujeme, aby bylo zmíněno současné využití nebo původní určení objektu. Datum vzniku, stručná historie objektu, posloupnost majitelů, výrazné historické a kulturní události spojené s objektem, ale k tomu i nedávná historie a samozřejmě současné využití s výhledem do budoucna.

Je nutné uvědomit si, že barokní zámek je sice „dokladem své doby“, ale současně má svoji úlohu právě teď. Historie zámku je vždy podstatná pro současné využití, pro to, jakou roli hraje památka v dnešní době – jestli má svůj smysl uprostřed nějakého lokálního společenství nebo jestli je úplně autonomní. Jestli to není jen hezká socha, kterou si udržujeme z veřejných peněz a která nemá v podstatě žádné vazby na svoje okolí.

Na závěr předepsané karty se snažíme o stručnou ekonomickou analýzu památky. Zjišťujeme druh vlastnictví a způsoby financování objektu a další ekonomické a statistické informace. Původně jsme snad až s trochou pýchy navrhli, že máme do pasportu zařadit cenu objektu, a to kdykoliv byl objekt oceněn na trhu. Dále sledujeme roční náklady na údržbu, náklady na provoz,

počet zaměstnanců, slevy, podpory od státu a samozřejmě počet návštěvníků. V tomto bodu už se ovšem dostávám k těm slibovaným problémům a mezím, protože je otázka, jestli je něco takového vůbec možné zjistit.

Jakým způsobem jsme v našem výzkumu postupovali? Z čeho vychází naše metodika? Udělali jsme takový „úrok stranou“. Řekli jsme si, že než se pustíme do českých památek, je nutné zjistit, jak to funguje jinde v Evropě. Vybrali jsme pět skupin evropských zemí, které chceme zkoumat. Porovnáváme přístup k památkám v románských zemích, v Itálii a ve Španělsku, se zeměmi severskými, Dánskem, Norskem, a také Nizozemskem. Britský model je reprezentován Anglií, Škotskem a Irskem a nám nejbližší model středoevropský nebo germánský samozřejmě Německem a Rakouskem. O Francii mluvil v předchozím příspěvku pan docent Patočka. Tato část projektu tak pokrývá všechny nejdůležitější evropské kulturní systémy.

Alespoň stručně bych chtěl promluvit o možnostech a mezích našeho výzkumu. Jde především o špatnou dostupnost informací. Je to zřejmé: zjišťovat cenu objektu, roční náklady na údržbu, náklady na provoz, počet zaměstnanců a tak dále jde u zahraničních památek jen velmi těžko. Zní to paradoxně, ale i tohle už je výsledek výzkumu, protože otázka, kolik informací máme zjišťovat o našich památkách, je zásadní pro celý projekt. Pokud se na tuto otázku zeptáte kteréhokoli majitele nebo správce památky, řekne vám, že ve své práci pořád vyplňuje nějaké dotazníky. Současně víme, že naše kulturní statistika není dokonalá. Když ji ovšem porovnáme s kulturní statistikou v jiných zemích, zjišťujeme, že jsme spíš v té lepší půlce. Je tedy otázkou na hlubší zkoumání, zde je možné, a jestli je vůbec účelné, aby naši vlastníci památek, včetně soukromých, uváděli, na kolik by přibližně svůj objekt ocenili nebo kolik dávají ročně za údržbu. Kudy vede hranice mezi legitimní statistikou a zbytečným sháněním informací, které si správci památek stejně často domýšlejí a které často neumíme žádoucím způsobem zpracovat? Porovnání se zahraničím je i v tomto ohledu cenné.

Pro potřeby výzkumu jsme si museli vytvořit nějakou základní typologii památek. Předběžně jsme si je rozdělili do pěti kategorií, z nichž jsme zatím zkoumali první tři. Studenti vždy dostali zadáno, aby vyhledali památky určitého typu ve svých zemích (vždy šlo přibližně o deset památek v každé skupině), a pak pro tuto kategorii našli nějakou souhrnnou charakteristiku.

Po půlroce výzkumu máme zmapované tyto skupiny památek: zaprvé jde o mimořádné památky, navštěvované, obecně známé objekty, které tvoří součást toho, co nazýváme nejčastěji „národní kulturní dědictví“. Pro zařazení do této kategorie není podstatné, kdo je vlastníkem památky (naopak jsme sledovali, kolik z těchto mimořádných objektů bylo v které zemi ve vlastnictví státu, regionů nebo obcí), podstatná je spíš návštěvnost, prezentace (včetně odborné) a celkový dojem, kterým památka působí.

Tyto mimořádné památky ovšem nejsou jedinými reprezentanty památkového bohatství evropských zemí. Do druhé skupiny jsme zařadili stavby, které mají

nějaký jasně daný ekonomický projekt. Ať už tradiční (kontinuálně osídlená šlechtická sídla, vinařské zámky a podobně), nebo zcela moderní.

Třetí, a v současném stádiu výzkumu poslední kategorií, kterou jsme zpracovali, je kategorie tzv. lokálních památek, tedy objektů, jejichž objektivní nebo zcela subjektivně stanovená hodnota nedosahuje vyšší úrovně než regionální. Přesto jde o páteř památkové péče, o početnou skupinu objektů, které tvoří základ regionální identity – a často také regionální ekonomiky.

V příštím roce bychom rádi tyto kategorie památek dále doplnili o kategorii církevních památek a závěrečnou kategorii památek nevyužívaných běžně v cestovním ruchu. Především je ale naším cílem využít zkušenosti ze zahraničí ke srovnání s podobnými objekty u nás. Studenti, kteří vám nyní odprezentují výsledky své práce na ekonomické pasportizaci zahraničních památek, budou podobně vytvářet památkové karty k přibližně stejným objektům u nás. Porovnáním prostředí české památkové péče a péče o památky ve vybraných evropských zemích můžeme dojít k obecnějším závěrům a doporučením.

V následných prezentacích bude představen krátký souhrn doposud provedených zahraničních výzkumů. I v těch je k nalezení množství zajímavých informací, které mohou být pro české prostředí mimořádně inspirativní.

Možnosti a meze socioekonomické pasportizace památek

studentské příspěvky na I. panelové diskusi
projektu PPP PRO v Plzni, 25. 11. 2011.

SKOTSKO

Bc. Lucie Čermáková, Radka Filipová, Jan Prajer, Petra Špačková

Skotsko je, společně s Anglií, Walesem a Severním Irskem, součástí Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Jeho břehy omývá Severní moře a Atlantický oceán. Skotsko lze rámcově rozdělit na tři hlavní části: „The Lowlands“, „The Highlands“ a drobné ostrovy „Orkney and Shetlands Islands.“ Celkově obývá Skotsko 5 222 100¹ obyvatel na rozloze 78 772² km². Zajímavé je zde srovnání s Českou republikou, jejíž rozloha je téměř shodná s rozlohou Skotska, ale počet obyvatel je zhruba dvojnásobný. Pohled na přírodní a klimatické podmínky však vysvětluje, že v této oblasti méně vhodné pro zemědělství žije až polovina osob ve srovnání s naší zemí. Přestože se tento fakt může zdát nedůležitý, právě domácí obyvatelé navštěvují památky a starají se o ně. Také jejich dostupnost, nejen infrastruktura, ale i vzdálenost památek od velkých měst či naopak jejich poloha mimo turistické destinace hraje vliv.

Ve Skotsku neexistuje ministerstvo kultury a jeho funkci zastupují jiné organizace. V případě správy památek funguje organizace Historic Scotland, pečující o památky ve vlastnictví státu. Skotské památky může spravovat již zmíněná organizace nebo se o jejich péči starají města – city council. Památky se často nacházejí i v soukromém vlastnictví, kdy obvykle bývá založen dobročinný fond pro opravu a péči o tuto památku – charitable trust.

Historic Scotland³

Organizace Historic Scotland je výkonnou organizací skotské vlády, v jejímž zastoupení jedná. Hlavním cílem organizace je péče o památky, které má tato agentura ve „svém“ majetku – jedná se o majetek státu.

¹ http://www.gro-scotland.gov.uk/files2/stats/annual-review-2010/j176746-03.htm#fig1_1

² <http://www.scotland.org/facts/>

³ <http://www.historic-scotland.gov.uk/index/about.htm>

Hlavním cílem je dostatečná péče o památky a jejich obnova, zájem o národní kulturní prostředí a rozšiřování povědomí o tomto tématu.

Historic Scotland s hlavním sídlem v Edinburghu mělo v průběhu posledních desetiletí několik rozdílných názvů a také hlavní úkoly této organizace se různily. Od roku 1991 funguje stabilně pod tímto názvem a také její zaměření s důrazem na péči o památky se ujednotilo.

Skotsko má bohaté historické a kulturní dědictví. Na území Skotska se nachází 5 památek zapsaných na Seznam světového dědictví UNESCO, jsou to: Edinburgh Old and New Town (historické jádro města s pevností), New Lanark, Orkney, Antonine Wall (Antoninův val – systém opevnění zbudovaný římským císařem Antoninem Piem), St. Kilda (unikátní souostroví). Historic Scotland spravuje 345 antických/ starobylých památek (kategorie Properties in care – PIC), péče o ně se řídí podle ustanovení uvedených v Ancient Monuments and Archaeological Areas Act 1979. Dalšími kategoriemi památek v péči Historic Scotland jsou např. Scheduled monuments (8151), Listed buildings records/ budovy a historické stavby (47 540), Gardens and designed landscapes/ zahrady a jinak upravené krajiny (386), Designated wreck sites/ vraky lodí (8), Battlefields/ bitevní pole (17). Péče o ně se řídí podle příslušných zákonů (např. Protection of Wrecks Act 1973).⁴

VisitScotland⁵

VisitScotland je skotská národní turistická organizace. Jejím hlavním cílem je přispět k rozvoji cestovního ruchu ve prospěch celého Skotska přítomností na globálním trhu.⁶

Posláním organizace je podpořit ekonomickou strategii skotské vlády a rozvoj průmyslu. Snaží se maximalizovat příjmy v oblasti cestovního ruchu. Zviditelňuje Skotsko po celém světě, aby přilákala návštěvníky, potenciálním i reálným návštěvníkům poskytuje užitečné informace, aby mohli ze Skotska vidět to nejlepší. Snaží se naplnit a překonat očekávání návštěvníků.

Ke svému cíli směřuje organizace pomocí pěti samostatných podnikových cílů, které vedou k udržení ekonomického rozvoje a naplnění očekávání návštěvníků:

- Maximalizovat udržitelný ekonomický přínos z cestovního ruchu, což zahrnuje propagaci Skotska nejen ve světě, ale také ve Skotsku samotném.
- Inspirovat poskytováním informací, což znamená zejména šíření informací pomocí webových stránek, mobilních sítí a informačních center.
- Podat záruku kvality, zejména návštěvníkům.

⁴ <http://www.historic-scotland.gov.uk>

⁵ <http://www.visitscotland.org/>

⁶ http://www.visitscotland.org/about_us.aspx

- Spolupracovat, tedy brát v potaz i pohled z hlediska kulturních průmyslů a také ovlivňovat další partnery.
- Vytvořit ze Skotska ideální místo pro konání událostí. Zejména to znamená podporovat lidi a organizace tak, aby bylo možno maximalizovat zisk z nadcházejících událostí včetně například Glasgow 2014. Dále je cílem vytvořit Skotsku mezinárodní profil jako perfektnímu místu pro pořádání událostí.

VisitScotland je první organizací v Británii, která usiluje o akreditaci „Hospitality Assured“, což je standart kvality udělovaný pouze těm nejlepším organizacím v oblasti pohostinství.⁷

Statistiky

Skotská vláda si je velice dobře vědoma důležitosti péče o své historické prostředí. Jedná se mimo jiné o oblast, která státní pokladně zajišťuje velmi hodnotný příspěvek (asi 2,6% národní hrubé přidané hodnoty) a také produkuje mnohá pracovní místa (zhruba 2,5% celkové skotské zaměstnanosti).⁸

Turismus je jedním z nejdůležitějších skotských průmyslových odvětví, skotské památky jsou hojně navštěvovány turisty z celého světa. V roce 2008 bylo ve Skotsku zaznamenáno více než 15,1 milionu⁹ návštěv skotských historických památek, přičemž průměrná cena vstupu pro dospělého byla vyčíslena na 2,19 libry (průměrná útrata za návštěvníka ale byla 5,66 libry).¹⁰

Více než polovina dospělých Skotů (53%)¹¹ navštívila v posledních 12 měsících na základě kombinovaných dat ze Scottish Household Survey (SHS) z let 2007 a 2008 historickou nebo archeologickou památku. Nejpopulárnějšími památkami byly hrady, pevnosti nebo ruiny. Na dalších místech v návštěvnosti byla historická města, parky, zahrady a krajiny. Z průzkumů dále vyplynulo, že dvě třetiny návštěvníků by rády navštěvovaly tyto památky častěji, nejlepší motivací by jim k tomu bylo větší množství volných vstupů, levnější vstupy, kvalitnější informační kampaně nebo např. akce pro rodiny s dětmi.¹²

Zajímavou kulturní akcí je podle návštěvnosti např. Scottish Archaeology Month, akce koordinovaná Archaeology Scotland, která se každoročně koná v září. V roce 2009 se zvýšil počet událostí této kulturní akce na 228 oproti 171 v roce předchozím. Akce v roce 2009 přilákala 38 216 návštěvníků.¹³ Další

⁷ http://www.visitScotland.org/about_us/our_focus/our_purpose_and_objectives.aspx

⁸ <http://www.heritageaudit.org.uk/sheasummaryreport2010.pdf>

⁹ <http://www.visitScotland.org>

¹⁰ <http://www.heritageaudit.org.uk/sheareport2010.pdf>

¹¹ <http://www.heritageaudit.org.uk/sheareport2010.pdf>

¹² <http://www.heritageaudit.org.uk/sheareport2010.pdf>

¹³ <http://www.scottisharchaeology.org.uk>

návštěvnícky atraktivní akcí byla ta s názvem Doors Open Days (DOD) 2009, kterou koordinoval The Scottish Civic Trust. Bylo zde zaznamenáno 261 000 návštěv.¹⁴

Celkem 42%¹⁵ dospělých Škotů dále podle Scottish Household Survey v posledním roce použilo internetový vyhledávač k vyhledání webové stránky kulturní instituce, dále stránek týkajících se historie nebo kulturního dědictví.

Jak vyplývá z již popsaného, skotské historické prostředí hraje důležitou roli z mnoha důvodů, je ale také velice významné pro rozličné vzdělávací programy. Zvyšuje se počet školních výprav navštěvujících skotská památná místa (240 313 návštěv v roce 2007, 321 310 návštěv v roce 2008).¹⁶ Stejně tak se zvyšuje i počet studentů zajímajících se o obory s historickým prostředím Škotska spjaté (kategorie jako Architektura; Stavitelství; Design krajiny; Plánování – městské, venkovské, regionální; Historie a Archeologie).¹⁷

Granty

Hlavní podnět k ochraně národního dědictví představují granty. Organizace Historic Scotland mezi lety 1999 a 2010 obdržela dotace v hodnotě větší než 133 milionů liber.¹⁸

Finance na ochranu skotského historického prostředí pocházejí od několika zdrojů. Soukromý sektor hraje ve financování největší roli, většina objektů je totiž v soukromém vlastnictví a vlastníci na jejich správu a údržbu nedostávají žádnou veřejnou podporu. Další finance přicházejí od skotské vlády, a to především prostřednictvím organizace Historic Scotland, dále pak prostřednictvím Heritage Lottery Fund (největší sponzor projektů zasvěcených ochraně skotského kulturního dědictví) a místních správních oblastí (local authorities).¹⁹

Každoročně dostává určitý počet subjektů možnost získání dotace ke zlepšení svých podmínek. Za zmínku stojí např. tzv. Conservation area regeneration schemes (CARS), což je systém financování zahájený v roce 2005, který spravuje organizace Historic Scotland. Místní úřady se v tomto programu mohou ucházet o finanční prostředky na regeneraci chráněných území. Další možnosti dotací přináší např. dotační programy Town schemes, Historic building grants, Ancient monuments grants nebo zdroje od The National Trust for Scotland (NTS).²⁰

¹⁴ <http://www.scottishcivictrust.org.uk>

¹⁵ <http://www.heritageaudit.org.uk/sheareport2010.pdf>

¹⁶ <http://www.visitscotland.org>

¹⁷ <http://www.hesa.ac.uk>

¹⁸ <http://www.heritageaudit.org.uk/sheasummaryreport2010.pdf>

¹⁹ <http://www.heritageaudit.org.uk/sheareport2010.pdf>

²⁰ <http://www.heritageaudit.org.uk/sheareport2010.pdf>

The National Trust for Scotland (NTS) je nezávislá dobročinná organizace, jejímž posláním je chránit a zachovat přírodní a kulturní dědictví Škotska pro současné i budoucí generace. Jedná se o největší dobročinnou organizaci památkové péče ve Škotsku, která má ve své správě 128 historických objektů.²¹

Výzkum

Pozorované a popisované památky byly rozděleny do kategorií. V této části mluvíme o prvních třech kategoriích, v kterých byly sledovány následující památky:

Kategorie 1	vlastnictví
Inveraray Castle	Soukromé, rod Campbell
Urquhart Castle	Historic Scotland
Kilmartin Glen	Kilmartin House Trust – Scottish registered charity
Stirling Castle	Historic Scotland
Aberdeen	Aberdeen City Council - správa města
New Lanark	New Lanark Conservation Trust

Kategorie 2	vlastnictví
Fort George	Historic Scotland
Bonawe Historic Iron Furnace	Historic Scotland
New Abbey Corn Mill	Historic Scotland
Cardhu palírna whisky	Soukromé - United Distillers & Vintners
Museum of Islay life	Comittee z Islay residents
Barony Castle Hotel	Soukromé

²¹ <http://www.heritageaudit.org.uk/sheareport2010.pdf>

Kategorie 3.	vlastnictví
Donan Castle	Conchra Charitable Trust
Caerlaverock Castle	Historic Scotland
Kisimul Castle	rod MacNeil, ale objekt spravuje Historic Scotland
Glamis Castle	soukromé

Památky ve všech kategoriích byly vybírány s přihlédnutím k památkám v České republice, tak aby mohly sloužit jako možná inspirace. Proto byly převážně sledované tvrze, hrady, zříceniny či objekty se speciálním využitím, které například dříve sloužily k výrobě či uskladňování potravin.

Kategorie I: Urquhart Castle (galsky Airdchartdan)²²

Zřícenina je situována na břehu Loch Ness, přibližně v jeho polovině, nachází se na vybíhající pevnině do Loch Ness, tudíž působí jako krajinná dominanta při pohledu z vodní hladiny či z druhého břehu. Strategicky dobré místo, ze tří stran chráněné vodou. Urquhart castle se nachází mimo zastavěnou plochu jakékoliv obce (v extravilánu).

Hrad vznikl z potřeby obrany proti nátlaku rebelů ze skotské provincie Moray v r. 1228. Král Alexandr II. rebely potrestal a Sir Thomas le Durward byl pověřen správou nad územím. Po brzké smrti Sira Thomase byl pravděpodobně jeho syn Alan prvním stavebníkem hradu.

Hrad po boji o nezávislost Skotska 1296–1357 připadl králi. Král zde nikdy nebydlel a jediný král, který zde kdy přenocoval, byl David II. v r. 1342. V roce 1395 obsadil hrad Donald MacDonald a v držení tohoto rodu, krutého k místním obyvatelům, byl hrad po 150 let. V roce 1509 byl králem hrad věnován do opatrování rodu Grant (Clan Grant) – v tomto období se hrad stal noblesním sídlem. V roce 1644, kdy se o hrad starala Mary Grant – sympatizující s králem, vrhli do hradu „konvertanti“ nesouhlasící s katolickým králem Karlem I. Hrad byl po 40 let obsazen a po střetu s „jakobity“ – zastánci katolického krále Jakuba VII byl hrad po opuštění vojáky v roce 1690 zničen. Z majestátní pevnosti zbyly pouze trosky.

V 19. století se obnovil zájem o tuto starobylou ruinu pevnosti a v r. 1913 se stala památkou ve státní péči. Dnes ji spravuje společnost Historic Scotland.

²² http://www.historic-scotland.gov.uk/propertyresults/propertyoverview.htm?PropID=pl_297&PropName=Urquhart%20Castle
<http://www.castles.org/Chatelaine/URQUHART.HTM>
<http://www.aboutscotland.com/ness/urquhart.html>

Středověká pevnost prošla v průběhu 16. století změnami v oblasti zvelebování interiéru pro obytné účely. Po zničení hradu se zachovaly pouze středověké trosky. Vybavení objektu vzhledem k jeho historii a velké míře zničení není žádné. Zachovaly se pouze trosky hradu.

Části areálu zříčeniny: příkop, zvedací most, hráz, vstupní brána, dům hlídače, vězení, pec, nádvoří, holubník, kovárna, vstupní brána od vody, stáje, venkovní nádvoří, kaple, velký halový sklep, kuchyně, vnitřní nádvoří, kuchyně, velká věž. Do areálu je bezbariérový přístup, po předchozí domluvě je zde možnost asistenčního servisu pro tělesně postižené.

V prostoru mezi zříčeninou a silnicí je vybudované turistické zázemí: parkoviště pro auta i autobusy, úschovna kol, úschovna zavazadel, toalety, restaurace, informace, prodejna vstupenek a suvenýrů. V této části se nachází také multifunkční sál využívaný k promítání či sloužící jako konferenční sál.

Veškeré prostory hradu jsou v současné době přístupné turistům. Hrad je možné pronajmout k příležitosti konání svateb. Svatby se mohou uskutečnit v interiéru v nově vybudovaném turistickém centru, kde se nachází i restaurace. Další možností konání obřadu je venkovní prostor samotné zříčeniny hradu – v místech staré kuchyně, ve velkém sklepe. Hrad poskytuje možnost pro filmaře, po předchozí domluvě je možné pronajmout prostory k natáčení filmu či reklam.

Hrad je téměř celoročně přístupný turistům: duben – září, Po – Ne, 9:30 – 18:00; říjen, Po – Ne, 9:30 – 17:00; listopad – březen, Po – Ne, 9:30 – 16:30. Cena vstupného: dospělí £7.20, děti £4.30, zvýhodněné vstupné £5.70.

Vstup do hradu je možný také s kartou zvanou Explorer pass – pas pro návštěvníky památek spravovaných Historic Scotland. Zaplacení jednorázového poplatku za pas umožňuje návštěvníkům navštívit památky zdarma. Možnost vstupu zdarma je omezena časově - dobou trvání pasu.²³

Délka trvání pasu	Dospělí	Zvýhodněné	Děti	Rodiny
3dny	£25.00	£20.00	£15.00	£50.00
7 dnů	£34.00	£27.00	£20.50	£68.00

²³ Dospělí – samostatná osoba ve věku 16 – 59 let.

Zvýhodněné osoby – studenti denního programu (po předložení průkazu), osoby starší 60 let, nezaměstnaní (po předložení dokladu).

Děti – 5- 15 let, děti mladší 5 let – vstup zdarma

Rodiny - 2 dospělí + děti 5 - 15 let (max. 6 dětí)

Další výhody explorerpass: volný vstup na akce v průběhu dne, které pořádá Historic Scotland, k pasu obdrží zákazník informační balíček s přehledem památek a další informační materiál, 20% sleva na audio guide v hradu Edinburgh, <http://www.historic-scotland.gov.uk/index/places/explorer.htm>

Návštěvu hradu je možné také kombinovat s plavbou po Loch Ness. Tyto plavby nabízí společnost Jacobite experience Loch Ness v různých kombinacích a také za rozličné ceny.²⁴

Kategorie 2: Cardhu – palírna whisky²⁵

Palírna byla založena v roce 1824 farmářem Johnem Cummingem a produkuje čistou sladovou whisky. V roce 1872 převzala vedení palírny Elizabeth Cummingová (snacha zakladatele J. Cumminga). Další změna majitele proběhla v roce 1893, kdy byla zakoupena společností John Walker and Sons Ltd. Od roku 1960 má palírna šest destilačních kotlů. Produkuje whisky značky Cardhu, což je 12letá whisky s obsahem alkoholu 40%. Velká část se používá na míchání s ostatními whisky, jako je např. Johnnie Walker. Tato whisky je čistě sladová.

Palírna whisky Cardhu se nachází ve vesnici Cardhu – jedná se o intravilán. Palírna je v současné době majetkem United Distillers & Vintners, jedná se tedy o soukromé vlastnictví. V minulosti byli jejími majiteli John a Helen Cummingovi, Lewis Cumming, Elisabeth Cumming, John Walker & Sons of Kilmarnock. Původní využití objektu bylo při založení stejné jako dnes. Palírna je veřejnosti přístupná, návštěvníci mohou vidět proces výroby whisky, ale palírna je stále v provozu. V současnosti se v palírně za rok vyrobí 3 000 000 litrů whisky.

Co se týče marketingu, spoléhá se palírna na agenturu Hi Market. Jedná se o integrovanou marketingovou agenturu, která poskytuje rozsah internetového marketingu a databáze. Jejich marketingové služby poskytují databázové listy (profilování B2b a B2C), e-mail marketing (marketéři poskytnou lepší pákový efekt a rychle automatizuje e-mail management) a další marketingové služby (SMS

²⁴ Lod' odjíždí z Clansman Hotel Harbour a ve stejném přístavu také projížďka končí. Společnost poskytuje mnoho typů plaveb po Loch Ness. Plavba FREEDOM – trvá 2h, odjezd Clansman Hotel Harbour, zahrnuje 1h plavby + 1h návštěvy hradu Urquhart, ceny: dospělí £17.50, dítě £12.00, student £16.50, senior £16.50, ceny zahrnují vstup na hrad, plavby se konají od 18. dubna do 2. října. Plavba TEMPTATION – trvá 2. 5h, odjezd Inverness: autobusová zastávka, Bank Street, Tomnahurich Bridge, plavba zahrnuje cestu autobusem k lodi 0.5h, odjezd lodí z Clansman Hotel Harbour, zahrnuje 1h plavby + 1h návštěvy hradu Urquhart, ceny: dospělí £22.00, dítě £17.00, student £20.00, senior £20.00, ceny zahrnují vstup na hrad + cestu autobusem, plavby se konají od 18. Dubna do 2. října. Plavba SENSATION – trvá 3.5h, odjezd Inverness: autobusová zastávka, Bank Street, Tomnahurich Bridge, plavba zahrnuje cestu autobusem k lodi 0.5h, odjezd lodí z Clansman Hotel Harbour, zahrnuje 1h plavby + 1h návštěvy hradu Urquhart + návštěvu Loch Ness Monster Exhibition, ceny: dospělí £27.50, dítě £21.00, student £25.00, senior £25.00, ceny zahrnují vstup na hrad + cestu autobusem, plavby se konají od 18. dubna do 2. října. <http://www.jacobite.co.uk/Home.asp>

²⁵ <http://awardrobeofwhisky.com/distillery/cardhu>,
<http://www.undiscoveredscotland.co.uk/knockando/cardow/index.html>

marketing, Direct Postal Mailing, Telemarketing, Lead Generation, Creatives, CRM & Loyalty services).

Objekt je využíván trvale – palírna je veřejnosti otevřena od ledna do prosince. Návštěvníci si mohou vybrat ze dvou druhů prohlídek – Cardhu Distillery Tour (£4.00), zahrnující představení výrobního procesu whisky a historie, nebo "Classic Tour" (£6.00), zahrnující výrobní proces, historii a ochutnávku whisky.

22. března 1886 byla palírna prodána za 120 liber (objekt byl v dezolátním stavu), 19. září 1894 byla palírna prodána už za 20 500 liber.

Palírna whisky Cardhu se nachází ve městečku Cardhu, v regionu Knockandu, ve kterém nalezneme i další palírny. Historie palírny zasahuje pouze do první poloviny 19. století, kdy byla palírna založena, ale i tak má destilovaná whisky výbornou tradici. V palírně se vyrábí jak 12letá whisky, tak i 25letá (60,5% vol.). Whisky se zde pořád destiluje, ale turisté mohou do palírny zavítat a proces výroby vidět. Součástí prohlídky může být i ochutnávka whisky, což je dobré lákadlo pro milovníky tohoto druhu lihovin. Součástí palírny je také obchod, ve kterém si turisté mohou whisky zakoupit. Nedaleko od palírny se nachází parkoviště.

Kategorie 3: Kisimul Castle (Caisteal Chiosmuil)²⁶

Nejranější prokázané záznamy o hradu Kisimul pocházejí z poloviny 16. století. Kisimul leží na skalnatém ostrůvku na pobřeží Barry a je kompletně obklopen mořem. Hrad má vlastní vodní studny. Legenda říká, že to byla pevnost rodu MacNeil od 11. století. Kisimul byl opuštěn roku 1838, když byl ostrov prodán, a hrad pustnul. Některé kameny byly použity jako zátěže pro rybářské lodě, zbytky hradu koupil rod MacNeil v roce 1937 a snažil se o obnovu hradu. Roku 2001 byl hrad prodán Historic Scotland na 1000 let za jednu libru a láhev whisky.

Headlendská Archeologie zde pro Historic Scotland provedla archeologický průzkum. Byly zde objeveny vykopávky, stavební plány a archivní výzkumy. Vykopávky byly soustředěny na oblasti nádvoří, sklepů a spodní části věznice. Vykopávky prokázaly, že některé části hradu byly zbourány a kameny byly použity na zpevnění nádvoří. Také zde byly nalezeny zvířecí kosti a mušle.

Hrad leží na skalním ostrůvku a je kolem dokola obklopen mořem. Rozloha ostrova Barra je 58,75 km². Hrad má nádvoří a je bez zahrady. Hrad tvoří

²⁶ <http://www.undiscoveredscotland.co.uk/barra/kisimulcastle/index.html>
<http://www.castles.org/Chatelaine/KISIMUL.HTM>
<http://canmore.rcahms.gov.uk/en/site/21390/details/barra+kiessimul+castle/>
<http://www.barra-accommodation.co.uk/kisimul-castle>

krajinnou dominantu. Nachází se na malém ostrově Barra, v centru města Castlebay – jedná se o intravilán.

Od 11. století hrad vlastnil rod MacNeil. V pořadí 21. majitel roku 1838 hrad prodal a brzy hrad začal chátrat. Mnoho členů rodu MacNeilů odjelo do Ameriky hledat lepší život. Ve 30. letech 20. století se americký architekt Robert Lister MacNeil (45. z rodu) vrátil na ostrov a hrad koupil. Před svou smrtí roku 1970 stihl udělat restaurování hradu, zavedl zde telefon a vodní potrubí. Jeho syn Ian Roderick v roce 2000 oznámil, že chce předat péči o hrad do rukou Historic Scotland za pronájem jedné libry na 1000 let. To zajistí zachování památky pro následující generace. V současnosti je hrad otevřen veřejnosti, jsou zde prováděny archeologické výzkumy.

Město Castlebay, v němž se hrad nachází, začalo v 19. století fungovat jako rybářský přístav. Dnes je městem, ve kterém nalezneme spoustu hotelů, kostel, banky, školy, supermarkety, bazén, centrum kulturního dědictví a turistické centrum.

Objekt je využíván sezónně, pouze přes léto – od 1. dubna do 30. září, otevřeno je každý den. Vstupenky na hrad stojí £5.00 pro dospělé, £3.00 pro děti, snížené vstupné je za £4.00

Hrad prošel mezi lety 1930 – 1970 rekonstrukcí (za majitele Roberta MacNeila). Jedná se de facto o jedinou dominantu na ostrově ve městě Castlebay. Jeho historie začíná již v 11. století, téměř jedinými majiteli byl rod MacNeilů, v současnosti má hrad pronajatý Historic Scotland na 1000 let dopředu (od roku 2001). Hrad je vzhledově moc pěkný, zajímavé je i to, že se nachází na skále uprostřed moře, což je lákavé pro turisty. Dobré jméno hradu dělá i fakt, že se zde dělaly archeologické výzkumy.

Zdroje

<http://awardrobeofwhisky.com/distillery/cardhu>

<http://www.undiscoveredscotland.co.uk/knockando/cadow/index.html>

<http://www.undiscoveredscotland.co.uk/barra/kisimulcastle/index.html>

<http://www.castles.org/Chatelaine/KISIMUL.HTM>

<http://canmore.rcahms.gov.uk/en/site/21390/details/barra+kiessimul+castle/>

<http://www.barra-accommodation.co.uk/kisimul-castle>

http://www.historic-scotland.gov.uk/propertyresults/propertyoverview.htm?PropID=pl_297&PropName=Urquhart%20Castle

<http://www.castles.org/Chatelaine/URQUHART.HTM>

<http://www.aboutscotland.com/ness/urquhart.html>

<http://www.historic-scotland.gov.uk/index/places/explorer.htm>

<http://www.jacobite.co.uk/Home.asp>

<http://www.visitScotland.com>

<http://www.gro-scotland.gov.uk>
<http://www.scotland.org>
<http://www.nationsonline.org>
<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf>
<http://www.historic-scotland.gov.uk>
<http://www.heritageaudit.org.uk/sheasummaryreport2010.pdf>
<http://www.scottisharchaeology.org.uk>
<http://www.scottishcivictrust.org.uk>
<http://www.hesa.ac.uk>

IRSKO

(Zuzana Pištěková, Filip Procházka)

Irská republika, jak zní oficiální název ostrovního státu, se člení na 4 provincie – Munster, Leinster, Ulster a Connacht, které se nadále dělí na 32 hrabství. Správním zřízením je parlamentní republika a exekutivu představuje irská vláda (Government of Ireland) a 16 ministerstev. Na utváření a aplikaci kulturní politiky se nyní nově od roku 2007 podílí dvě ministerstva (do té doby byla správa rozdělena mezi 3 ministerstva). Prvním je Department of Arts, Heritage and the Gaeltacht, jakási obdoba českého Ministerstva kultury. Ačkoliv nemá tato instituce příliš dlouhého trvání (vznikla v roce 1977) je dnes velmi dobře organizovanou výkonnou složkou, na níž jsou průběžně delegovány nové povinnosti – během zmíněné nedávno proběhnuvší transformace byla tomuto ministerstvu přidělena správa památkové péče. Druhým ústavem působícím v této sféře je Department of Finance, ministerstvo financí, pod nějž spadá Office of Public Works, spravující památkové objekty. Klíčovou roli také hraje organizace National Heritage Council, ustanovená irskou vládou v roce 1995 za účelem vytváření koncepcí kulturní politiky, definice a identifikace potřeby konzervace a ochrany památkových a uměleckých objektů a artefaktů.

Department of Arts, Heritage and the Gaeltacht

National Monument Service, který můžeme chápat jako obdobu českého Národního památkového ústavu, je nejvýznamnějším orgánem spadajícím pod toto ministerstvo. Jeho původ lze spatřovat v zákoně o ochraně historických památek z roku 1882 (Ancient Monuments Protection Act), díky němuž se dostalo ohroženým irským objektům památkářské péče a ochrany. V dnešní době čítá seznam národních památek téměř tisíc položek, což však stále činí pouze zlomek z celkového výčtu všech irských historických pamětihodností. Vysokou úroveň a profesionalitu, kterou tato instituce vykazuje, poněkud zastiňuje poslední novela zákona o národních památkách z roku 2004, umožňující vládě částečné nebo úplné zničení kulturní památky, pakliže je toto jednání považováno za „národní zájem“. V důsledku této pravomoci byl kvůli výstavbě dálnice M50 zbořen raně středověký hrad Carrickmines.

Po náhlém zbohatnutí irského státu způsobeném rostoucí ekonomikou se ministerstvu v rámci rozsáhlého archeologického výzkumu podařilo získat finanční prostředky pro náročnou digitalizaci kompletní památkové a archeologické databáze. Na zpracování se podílel státní kartografický podnik (Ordnance Survey Ireland) a společnost ESRI Ireland, zprostředkovávající GIS data. Výsledkem je moderní internetová aplikace umožňující jednoduché vyhledávání konkrétních

objektů na základě volitelných kritérií a poskytující veškeré dostupné informace o hledaném objektu. Databáze čítá desítky tisíc záznamů – od nejméně významných křížů po notoricky známé pamětihodnosti. Jednoduché a intuitivní rozhraní a možnost uložení záznamu (čítajícího mapu, satelitní snímek, popis, souřadnice a další data) pouhým kliknutím myši činí z tohoto projektu unikátní a světově ojedinělou formu zprostředkování takovýchto informací (ať už odborné, nebo laické) veřejnosti.

Kromě této databáze vznikla ve stejném období neméně profesionálně, leč již ne tolik převratným způsobem také internetová prezentace projektu National Inventory of Architectural Heritage (NIAH), která zájemcům představuje výsledky svých výzkumů. Jejich cílem je identifikovat, zaznamenat a zhodnotit veškeré architektonické dědictví na území Irska z období po roce 1700. Výsledek této práce lze chápat jako doklad velmi vysoké úrovně, kvality a vztahu Irska vůči památkové péči, neboť vzniku tohoto projektu předcházela Dohoda o ochraně architektonického dědictví Evropy z roku 1985 (Granada Convention), která nařizovala každému členskému státu chránit a udržovat své architektonické hodnoty. NIAH vznikla v roce 1990 jako reakce na tento závazek.

Department of Finance – Office of Public Works

Irský exekutivní systém lze díky častému členění a segmentaci práce považovat za velice přehledný. Typickým příkladem tohoto trendu je organizace Office of Public Works, spadající pod ministerstvo financí. Jejím smyslem je správa vládních a historických budov ve státním vlastnictví. Má tedy své neopomenutelné místo i v památkové péči, v níž hraje roli zaměstnavatele pracovníků památkových objektů. Mimo to je také vůči státu pověřena tiskařskými službami, v důsledku čehož jsou informační brožury a letáky státních objektů unifikované a je zároveň zajištěna jejich distribuce mezi jednotlivými objekty. Kartografická firma Ordnance Survey Ireland, která se podílela na tvorbě databáze National Monument Service Database, je dceřinou společností Office of Public Works.

Důležitým a aktuálním přínosem Office of Public Works z posledních let je internetový katalog Heritage Ireland, prezentující všechny zpřístupněné památky ve státní péči. Informace zahrnují stručný popis, návštěvní dobu, vstupné, možnosti dopravy apod. Jeho prostřednictvím jsou také nabízeny vstupní pasy do vybraných objektů a nabídky spolupracujících cestovních kanceláří.

Současné poměry

Definice a pochopení současných poměrů, postojů a nálad panujících v Irsku je prvním důležitým krokem k správné interpretaci poznatků, jimiž se budeme

zabývat. Nejprve je třeba si připomenout sled událostí z posledních let – řeč je pochopitelně o nedávném zvratu ve vývoji irské ekonomiky a jejím následném pádu, skutečnostech, které se ve zdejším prostředí zřetelně odrážejí. Optimismus z nejrychleji rostoucího hospodářství v celé Evropě přehlížel s tímto jevem spojené skutečnosti, jako je růst cen (jen mezi lety 1997-2004 se průměrná cena bydlení v Irsku ztrojnásobila). Ty se ukázaly být problémem po odchodu velkých nadnárodních společností, které v 90. letech stály za vznikem keltského tygra. Následující propad zastavil velkou řadu vizionářských developerských projektů, z nichž dnes Irsku často zbyly pouze závazky a dluhy.

Některé sektory dokázaly období blahobytu zužitkovat k financování jedinečných a hodnotných projektů (jako jsou výstupy Department of Arts, Heritage and the Gaeltacht). Naopak například četné stavby dálnic se ukázaly být unáhlenou a nevýznamnou investicí neboť byly v některých případech velmi kontroverzní (viz Hill of Tara) a vzhledem k jejich zpoplatnění mýtnými branami se jim dnes většina řidičů vyhýbá. Krize se pochopitelně projevila i v oblasti turismu – například roční počet návštěvníků kláštera Glendalough za poslední tři roky klesl téměř o polovinu. Turisté jsou dnes s těmito skutečnostmi konfrontováni, nejenom protože jsou pochopitelně pro většinu Irů trnem v oku, ale i díky způsobu, jakým je místní obyvatelé chápou. Na naše poměry poněkud netradičně totiž nedávají sled událostí z posledních let nikomu (např. vládě nebo zahraničním investorům) za vinu a návštěvníkům je prezentují spíše vyrovnaně, smířeně a pragmaticky.

Vztah Irska k památkovým objektům

Zda je charakteristika dlouhodobého plánu správy památek v rámci kulturní politiky Irska definována, se nám zatím nepodařilo zjistit. Pakliže však budeme vycházet pouze z vlastních dosavadních poznatků, můžeme s jistotou říct, že otázka jakým směrem by se měla koncepce památkové péče ubírat, není v Irsku tolik aktuálním tématem jako u nás. Jednotné programy, jako jsou systémy konzervace a renovace vybraných historických objektů za účelem prezentace různých dějinných období a slohů, by v Irsku postrádaly význam. Vedle megalitických památek, které tvoří specifickou skupinu, jsou totiž většinou zdejších památkových objektů středověké stavby, z nichž ty nejzachovalejší dnes slouží k reprezentativním a muzejním účelům. Mezi těmi objekty, které můžeme označit za nevyužité, patří především opuštěné středověké kláštery a opatsví. Ty se však na rozdíl od jejich českých „ekvivalentů“ v průběhu dlouhých staletí staly natolik přirozenou součástí přírodního prostředí, že jejich rekonstrukce nebo znovu-využití by postrádalo význam.

Vybavené, zachovalé a obyvatelné soukromé historické objekty, v převážné většině vlastněné potomky irské šlechty, jsou dnes až na pár výjimek spravovány jako luxusní hotely.

Samotní Irové mají vůči památkám pozitivní a ohleduplný vztah. Vycházeje z historických kontextů lze tvrdit, že je chápou jako symbol své národní identity, kultury a jedinečnosti, pročež lze bezesporu považovat zdejší kulturně historické dědictví vůči irské mentalitě jako kladný kapitál.

Zásady nakládání s památkami

V Irsku je zaběhnutý stereotypní přístup nakládání s památkou ve smyslu způsobu jejího veřejného zpřístupnění. Velice oblíbeným trendem je koncept návštěvnického centra, které je jakousi vstupní branou k danému místu. Většinou jej nalezneme v externí budově situované mimo areál objektu, aby nenarušovalo charakter památky (tento postup je perfektně zpracován v případě Newgrange). Nalezneme zde veškerá nezbytná zařízení, jako je pokladna a informační recepce nebo toalety. Nástavbou pak jsou v různých případech (podle turistické atraktivity a prostorových možností objektu) krátké expozice, projekční sály, restaurace a obchody se suvenýry.

Současný anglosaský zvyk situovat do kulturních a historických institucí obchod s upomínkovými předměty má svou tradici i v Irsku. Důvodem, proč tato skutečnost stojí za zmínku je široká nabídka nabízeného zboží, která vždy odpovídá charakteru dané památky. Obchod je tak jakousi skromnou fúzí suvenýrového obchodu, klenotnictví a knihkupectví. Návštěvníci si například v Newgrange mohou koupit náušnice s keltským vzorem, a naopak v zámku Castletown House knihu, přibližující irský palladiánský sloh. Ač se nám zatím nepodařilo získat data, z nichž by bylo patrné, nakolik jsou tyto obchody ekonomicky prospěšné, je nutno podotknout, že při návštěvě jednotlivých památek jsme se vždy setkali se zákazníky, kteří byli ochotni si něco koupit.

Obecné poznatky ve státní památkové péči

Ve většině případů jsou u památek spravovaných státem, resp. vládní organizací National Monument Service, volně přístupné exteriéry. Za vstup do interiérů, které jsou buď původně vybavené, nebo je zde instalována expozice, se platí vstupné, v jehož ceně je i komentovaná prohlídka interiérů a exteriéru s průvodcem. U turisticky nejvytíženějších objektů (jako je Rock of Cashel nebo Newgrange) jsou zaměstnávání sezónní pracovníci a studenti, pročež je kvalita průvodcovských služeb spíše předepsaného charakteru. Naopak s mnohem vyšší

profesionalitou se setkáme u menších nebo archeologicky bohatých objektů (např. Hill of Tara, Glendalough), u nichž jsou zaměstnáváni lidé z příslušných oborů.

Velmi oblíbenou formou sdělování informací o památkách jsou krátké expozice a videoprojekce. Mezi vystavenými exponáty většinou nechybí lidské figuríny v životní velikosti s dobovým oblečením a nástroji, modelové ztvárnění původní podoby objektu nebo fotografie vykopávek a nalezených artefaktů. Promítané krátké filmy jsou v několika jazykových provedeních a mimo jiné připomínají divákům další pamětihodnosti v okolí. Na napojení na blízké státní instituce je samozřejmě dbáno i formou informačních brožur a letáků.

Nejnavštěvovanější státní památky jsou otevřeny v průběhu celého roku. Aktivitu v tomto směru však střídá pasivita ve smyslu vedlejší činnosti a širšího využití. Objekty se omezují pouze na reprezentativní a muzejní činnost, a vedlejší (např. divadelní) aktivity jsou zde pořádány pouze výjimečně.

Oficiální internetovou prezentaci státních objektů je zmiňovaný katalog Heritage Ireland, přehledně nabízející nejdůležitější informace. Jejich stručnost a nemožnost externího zásahu však dala za vznik také alternativním amatérským webovým stránkám jednotlivých objektů, na nichž se především koncentrují informace subjektů, pro které je daná pamětihodnost pozitivní externalitou (gastronomická a ubytovací zařízení). Chybí zde však praktické informace obsažené v oficiálním zdroji, kvůli čemuž tyto internetové výstupy ve většině případů působí nesourodě a lacině.

Veřejně přístupné památky v soukromém vlastnictví

Většina veřejně přístupných historických pamětihodností je ve státním vlastnictví a v soukromém sektoru je takto spravován jen omezený počet. To však neznamená, že stejně málo jsou zastoupeny památky v soukromém vlastnictví. Ty jsou, jak bylo zmíněno výše, ve většině případů provozovány jakožto luxusní hotely, kterých je na území Irska skutečně mnoho (vzhledem k současnému nepříznivému ekonomickému období možná až příliš). Zajímavé je, že tyto hotely jsou si vzájemně v určitých ohledech, jako je vybavení pokojů nebo vzhled internetových stránek, podobné.

Je nutno připomenout, že v českém prostředí se pojem soukromě vlastněná památka pojí s komerčním využitím objektu, avšak v Irsku jsou veřejně přístupné památky (s výjimkou Bunratty Castle & Folk Park) soukromými vlastníky prezentovány jako státní objekty. Hlavní rozdíly u soukromých objektů vůči státním lze spatřit v absenci průvodcovských služeb a zaměřením spíše na galerijní činnost a mnohem širšího pojetí obchodu se suvenýry, v němž návštěvník najde nejen upomínkové předměty, ale i například oblečení nebo nádobí.

Doprava

Nejběžnější je v Irsku doprava silniční, a to nejlépe automobilová. Autobusová doprava je totiž sice tou nejdostupnější formou cestování a autobusových dopravců působí v Irsku samozřejmě hodně, nicméně jejich nabídka je poněkud strohá. Jedná se o běžnou meziměstskou přepravu a na konkrétní specifická místa se mnohdy nedá dostat jinak, než vlastním automobilem nebo s cestovní kanceláří, protože i městská hromadná doprava se vždy omezuje jen na města, v nichž působí, nikoli na celou lokalitu, resp. region.

U turisticky exponovaných míst většinou působí soukromé kyvadlové dopravní společnosti (viz St. Kevins Bus Service v Glendalough), jejich ceny jsou však ve většině případů tak vysoké, že se návštěvníkům vyplatí koupit si výlet s cestovními kancelářemi (které do ceny výletů zahrnují veškeré vstupní poplatky). Takové výlety (především celodenní, tzv. day tours) jsou natolik oblíbené, že je do své nabídky zahrnují i běžné autobusové dopravní společnosti, jako je nejznámější Bus Éireann (obdoba českého Student Agency). Řidiči pak během cesty působí zároveň jako průvodci.

Úroveň silniční infrastruktury, nedávno obohacené o nové, leč nepříliš využívané dálnice, irským poměrům vyhovuje a je dostačující, což však neplatí o kvalitě značení, odkazujících na pamětihodnosti v okolí. Zcela například chybí hnědé značení turistických a kulturních cílů, známé z České republiky, Německa nebo Francie. Tyto dopravní metody sice v poslední době ustupují moderním technologickým trendům (GPS navigace) a ztrácí tak na významu, nicméně jejich absenci si můžeme vyložit jako důsledek systému irské vlády, jejíž tendence oprostit se od takovýchto povinností a delegovat podobné činnosti na konkrétní vládní organizace mohou mít podobné nežádoucí dopady.

Železniční síť má v Irsku charakter dálkové meziměstské dopravy a v turistickém ruchu není využívána téměř vůbec. Mezinárodní přístavy a letiště jsou turistickými kancelářemi, které zde mají své zastoupení, využívány jako informační kanály. Cizinci a turisté se zde dozvídají o těch nejvýznamnějších památkách (zastoupených v I. kategorii).

Vybrané památky:

- Newgrange
- Bunratty Castle and Folk Park
- Rock of Cashel
- Glendalough
- Powerscourt Gardens
- Castletown House
- Blarney Castle

- Hill of Tara
- Craggaunowen
- Trim Castle

Objekty zařazené do první kategorie jsou definovány jako nejvýznamnější pamětihodnosti nejen v regionu, ale i pro danou zemi. Distanční problematika není v Irsku vzhledem k nepříliš velkým vzdálenostem faktorem ovlivňujícím turistický ruch, protože se význam památky odráží v její turistické atraktivitě a aktivitě, která se tak neomezuje jen na okolí Dublinu jakožto přední vstupní brány pro cizince do Irska. Vybrané objekty samozřejmě nemohou reprezentovat vrchol irského památkového dědictví, a proto jsme se zaměřili na památky, které zaujmou nápaditými přístupy a mohou nám tak posloužit jako zdroj inspirací pro nové a inovativní metodiky v památkově-správním systému. Tyto nevšední postupy jsou důvodem přítomnosti níže uvedených objektů v této práci a jsou charakterizovány a sumarizovány v závěrečných částech, zabývajících se shrnutím.

Kritéria výběru objektů do druhé kategorie, jako jsou účelnost, respektive specializovanost památky, jsme pojali doslova. Například mezi středověkými pamětihodnostmi lze totiž v Irsku nalézt mnohá specifika, vztahující se ke konkrétním objektům (regionální muzea, obytné hradní věže, ať už částečně soukromě vlastněné, nebo zcela veřejně přístupné, atd.), ta však mají za následek ač v poměru vůči celku úzký, leč stále příliš četný výběr, v němž by se těžko hledalo několik vhodných objektů. Proto jsme se zaměřili na unikátní památky, pro něž je účel jejich návštěvy vůči celé zemi jedinečný - sídlo Powerscourt láká návštěvníky na zahrady, považované za nejkrásnější v celé zemi, Castletown House je prakticky jediným reprezentantem pojmu zámek tak, jak jej známe z českého prostředí, a v závěru nemůže chybět ani zřícenina Blarney Castle, kterou každý navštěvuje, jen aby políbil slavný Blarney Stone.

Třetí kategorie se svým zaměřením posouvá ze státní úrovně na regionální a zabývá se pamětihodnostmi, které jsou turisticky atraktivní jen pro danou lokalitu. Zde jsme výběr konkretizovali podobně jako u objektů I. kategorie, tedy tak, aby byly objekty vzájemně odlišné, co se způsobu jejich nakládání týče. Je zde tedy zastoupen jak komerční přístup (Craggaunowen), tak konzervativní zohlednění historicko-archeologických hodnot objektu (Hill of Tara). Na závěr jsme se zabývali státním hradem Trim Castle, jehož probíhající rekonstrukci jsme chápali jako vodítko k determinaci současných trendů v irské památkové péči.

Rock of Cashel (Kategorie I)

Rock of Cashel jsme nemohli nevybrat pro jeho nadmíru efektivní a příkladné využití turistického potenciálu, který středověké stavby nad městem vytvářejí. Cashel je dnes úhledným, čistým a upraveným malým městem, jemuž se do této

podoby podařilo dostat jen díky ziskům z cestovního ruchu, který je zde hojně reprezentován širokospektrou nabídkou ubytovacích a gastronomických služeb (mezi které v tomto případě nepatří jen např. restaurace, ale i zde vyráběné produkty). Návštěvnická centra, sledující aktuální trendy, pečují o návštěvníky, z jejichž řad dovedou oslovit i mladou a technicky založenou generaci, kterou zaujmou moderními postupy (půjčování MP3 audioguidů, aplikace do telefonů apod.). Výjimečně přehledně a uceleně také působí internetové stránky města, které mimo jiné hostí profesionální audiovizuální prezentaci, sumarizující veškeré atraktory historické památky, ale i samotného města.

Shrnutí

Díky návštěvě samotného Irska můžeme vycházet ze spousty faktů, s nimiž jsme se seznámili na místě. Jelikož irské právní prostředí umožňuje správě daného objektu zveřejňovat ekonomické informace na základě vlastního rozhodnutí, nejsou tato data volně přístupná u žádného z popisovaných objektů. V tomto směru se nám nepodařilo uspět ani vlastní iniciativou – ačkoliv jsme z emailové schránky vytvořené pro tento projekt rozesílali personalizované emailové zprávy (u každého objektu jsme zdůvodnili jeho výběr a přínos do našeho projektu) a formou dotazníku jsme se ptali na vybrané statistické a ekonomické informace, nezískali jsme nazpět žádný vyplněný dotazník. U objektů, které jsme fyzicky navštívili, jsme se však setkali s opačným, velmi optimistickým přístupem a vůlí spolupracovat, díky čemuž se nám podařilo navázat kontakt s pracovníky v oboru správy památkových objektů a archeologie. Věříme proto, že do budoucna máme spolu s další plánovanou návštěvou Irska dobré zázemí a předpoklady pro dopracování prozatímních nedostatků a získání chybějící dat.

Metody práce na dálku

Ačkoliv věříme, že nejefektivnější a nejspolehlivější metodou přípravy této studie je fyzický kontakt s popisovaným subjektem, nebylo prozatím možné navštívit všechny zpracovávané objekty a z práce na dálku se nám podařilo užít potenciálu internetu k netradičním, ale velmi efektivním postupům.

K získávání geograficky-kontextuálních informací o objektech, k nimž jsme se nedostali, jsme využívali aplikace Google StreetView, jejíž pokrytí téměř všech irských komunikací umožňovalo popsat zasazení objektu do okolí. Mimoměstská urbanistická zástavba je totiž v Irsku charakteristická tím, že se nekonzcentruje do větších sídelních seskupení, naopak venkovské domy jsou s několikasetmetrovými až kilometrovými rozestupy rozestety, aniž by náležely k nějakému městskému

celku. Sledování hustoty osídlení u konkrétního místa z běžné mapy je tudíž značně nepřesné.

Diskuze na turistických portálech byly nápomocny pro definici charakteru dané památky, jejích kladů a záporů, s nimiž se návštěvníci setkávají.

ANGLIE

(Anna Roubíčková)

Spojené království Velké Británie a Severního Irska má nejsilnější kulturní ekonomiku v poměru k HDP na světě – každá 1 libra investovaná do kultury vyprodukuje 2 libry. V posledních 10 letech zde rostou kulturní a kreativní průmysly rychleji než jakékoli jiné odvětví. Roku 2007 vytvořily 2 miliony pracovních míst a vývozní artikl za 16,6 miliardy liber. Hudební průmysl se podílí na britské ekonomice téměř 5 miliardami liber ročně, ekonomický dopad divadla je 2,6 miliardy liber a přírůstky z největších muzeí a galerií ve Velké Británii jsou odhadovány na 1,5 miliardy liber ročně.²⁷ Dle několika výzkumů kulturní turismus přímo vytváří 466 000 pracovních míst plus dalších 240 000 souvisejících s údržbou a rekonstrukcemi objektů.²⁸ I přes tyto nevyvratitelné pozitivní dopady a nesporný potenciál umění postihly rozpočet na kulturu v současné době krize značné škrtky.

Památky ve Velké Británii jsou financovány jak z veřejných zdrojů, které převažují, tak ze soukromých („National Heritage Training Group“, „The Historic Houses Association“, „The Country, Land and Business Association“). Největšími veřejnými donátory jsou „Department for Culture, Media and Sport“ a jeho ekvivalenty ve Walesu, Skotsku a Severním Irsku: místní samosprávy; „the National Lottery“ („Arts Council England“, „The Big Lottery Fund“, „The Heritage Lottery Fund“); dobročinné fondy a nadace.

Arts Council England vznikl v roce 1994, kdy se Arts Council of Great Britain rozdělil do tří samostatných subjektů podle jednotlivých zemí. Jedná se o nevládní veřejný orgán založený na podporu múzických umění, výtvarného umění a literatury v Anglii. Spadá pod The Department of Culture, Media and Sport a je zodpovědný za distribuci finančních prostředků plynoucích od vlády a z loterie. Čili o přidělení grantových prostředků nerozhoduje přímo The Department of Culture, Media and Sport, ale děje se tak prostřednictvím Arts Council England.

The Heritage Lottery Fund je největším zdrojem veřejného financování historických památek ve Velké Británii. Celkové finanční prostředky Arts Council England na příští čtyři roky jsou uvedeny v následující tabulce:

²⁷ Data čerpána z článku „You can cut us but don't kill us, say the UK's cultural leaders“, publikovaného 15. července 2010.

<http://press.artscouncil.org.uk/content/Detail.aspx?ReleaseID=1063&NewsAreaID=2>

²⁸ Data převzata z výzkumu Values and benefits of heritage 2011, dostupného na adrese <http://hc.english-heritage.org.uk/content/pub/2011/values-benefits-heritage-research-review.pdf>

TABULKA 1: Celkové finanční prostředky Arts Council England:²⁹

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	Real change
Grant-in-aid	448,751,000	387,729,000	359,179,000	351,620,000	349,393,000	-29.1%
Lottery (est.)	141,400,000	154,700,000	199,700,000	221,000,000	222,000,000	+43%
Total	590,151,000	542,429,000	558,879,000	572,620,000	571,393,000	-11.8%

Jak si můžeme povšimnout, celkový rozpočet The Arts Council se snížil o téměř 12 % a vláda v příštích čtyřech letech investuje do kultury více než 2,2 miliardy liber (což je více než 60 miliard Kč).

Hlavními dvěma organizacemi, které zaštiťují britské kulturní památky, jsou English Heritage a National Trust.

English Heritage (oficiálně „Historic Building and Monuments Commission for England“) je výkonným veřejným orgánem britské vlády, který zastává funkci statutárního poradce státu v oblasti historického prostředí v Anglii. Bylo založeno roku 1983 zákonem nesoucím název „National Heritage Act 1983“ a jeho hlavním úkolem je spravovat více než 400 významných historických a archeologických lokalit. English Heritage přijímá dotace od „Department for Culture, Media and Sport“, jehož úkolem je spravovat historické objekty ve Velké Británii. English Heritage tedy provádí velkou část práce systému ochrany kulturního dědictví a je největším zdrojem neloterijních grantových prostředků. Jeho generálním ředitelem je od roku 2002 Simon Thurley. Obdobnou organizací ve Walesu je „Cadw“.

Celková suma grantů se v posledních pěti letech přibližuje 33 milionům liber ročně. Tato částka je obvykle rozdělena na 800-900 projektů. V následující tabulce je uvedena celková výše grantů v programu „Historic Buildings, Monuments and Designed Landscapes“,³⁰ který je určen především na opravy významných památek.

²⁹ Tabulka převzata z http://www.culture.gov.uk/what_we_do/arts/4078.aspx

³⁰ Převzato z dokumentu Grants given – HBMDL 2004-10, dostupného na adrese <http://www.english-heritage.org.uk/professional/funding/grants/grants-given/hbmdl/>

TABULKA 2: Výše grantů rozdělených v programu „Historic Buildings, Monuments and Designed Landscapes“

Financial Year	Total Amount Offered (£)
2004-05	175 000
2005-06	4 558 027
2006-07	6 244 688
2007-08	5 791 055
2008-09	13 339 210
2009-10	11 118 015
TOTAL	41 225 995

V období 2009-10 činily nabízené dotace 11,1 milionu liber na 124 nových projektů, avšak vyplaceno bylo pouze 9,0 milionů liber.

National Trust (oficiálně „National Trust for Places of Historic Interest or Natural Beauty“) je nezávislá charitativní organizace, která působí jak v Anglii, tak Walesu a Severním Irsku. Byla založena roku 1894 jako neziskový subjekt a v současnosti je jednou z největších členských organizací na světě (v roce 2010 počet členů přesáhl 3,7 milionu). Kromě historických staveb se stará i o přírodní bohatství. National Trust vlastní 200 historických budov, většinou venkovských domů, které jsou otevřené pro veřejnost, a více než 630 000 akrů (2 550 km²) krajiny a pobřeží. National Trust nedostává žádné dotace od státu, jeho hlavními zdroji příjmů jsou členské příspěvky, peníze získané z vlastních obchodních aktivit a darů. Jeho práce je závislá na dobrovolnících, jejichž počet činil v období 2009/10 zhruba 61 000. Některé funkce National Trust se překrývají s prací English Heritage, které je však státní institucí.

Ve Velké Británii jsou hojně zastoupeny všechny typy vlastnictví památek. Nejběžnějšími majiteli historických objektů jsou dle našeho bádání soukromé osoby (majetek se dědí v rodině z generace na generaci, projekt využití stavby je kontinuální) a soukromé subjekty (nejčastěji školy a hotely), dále pak nejrůznější nadace či nestátní neziskové organizace (což zřejmě souvisí s vysokou dědickou daní, která činí 40 %), English Heritage a National Trust. Ve Velké Británii funguje velmi propracovaný systém ochrany kulturního dědictví, avšak stát se na něm přímo příliš nepodílí. Centrální seznam památek zde nemají, ale v dubnu roku 2011 byla spuštěna první oficiální on-line databáze „The National Heritage List for England“, která sdružuje informace o kulturním dědictví.

Hlavními zdroji financování provozu většiny objektů jsou příjmy ze vstupného, pořádaných akcí a pronájmu prostor, případně pak čerpají státní peníze prostřednictvím příslušných výše popsaných organizací. Cena celodenního vstupu pro dospělé je v první kategorii velmi variabilní, průměrně jde o částku zhruba

17 liber, což je značný rozdíl oproti druhé a třetí, kde se výše vstupného pohybuje okolo 7 liber.

Dle průzkumů dvě třetiny dospělých Britů mají rády umění, navštěvují historické památky, muzea a galerie. Zajímavostí je, že v top 10 kulturních atrakcí ve Velké Británii se umístilo 8 muzeí, čili více lidí navštívilo muzeum než fotbalový zápas.³¹ To, že je zde kultura obecně přijímána jako velmi žádoucí a prohlídka historických objektů je oblíbenou volnočasovou aktivitou, přispívá k poměrně vysoké návštěvnosti památek. Kromě toho je však většina námi sledovaných památek velmi aktivní a usilovně se snaží přilákat co nejvíce lidí. I přes zhoršení celosvětové ekonomické situace v posledních letech se návštěvnost historických objektů ve Velké Británii zvýšila. Roku 2010 zaznamenaly památky v Anglii podle průzkumu „Visit England Visitor Attractions Survey“ nejméně 50,4 milionů prohlídek (z toho 15,8 milionů lidí přišlo do areálů pod správou National Trust a 5,6 milionů na ty pod vedením English Heritage), což je oproti předcházejícímu roku nárůst o 2 % a ve srovnání s rokem 2009 dokonce o 20 %. Dle posledního průzkumu „Taking Part 2010/11“ přes 70 % dospělých lidí navštívilo v posledních 12 měsících alespoň jednu památku, což je zhruba stejně jako v roce 2005 - počátečním roce tohoto výzkumu, avšak výrazně se zvýšila míra účasti starších lidí. V období 2010/11 to bylo téměř 74 % osob ve věkové skupině 65-75 let v porovnání s 60 % v sezóně 2005/06. Co se týče dětí a mladistvých, necelých 72 % z nich ve věku 5-15 navštívilo nějakou památku v posledních 12 měsících. Nerovnosti v účasti příslušníků jednotlivých sociálně-ekonomických skupin se v průběhu let nijak výrazně nezměnily. V sezóně 2010/11 zavítalo minimálně do jednoho historického objektu 80 % lidí z vyšších vrstev a necelých 60 % z nižších sociálních vrstev obyvatelstva. Míra účasti na kulturních aktivitách se také liší podle oblasti nebo typu území, kde lidé bydlí. Počet participujících na kulturních aktivitách žijících ve městech se šplhal k téměř 70 % ve srovnání s takřka 80 % lidí z venkovských oblastí.³² Výzkum „Analysis of the heritage tourism economy“ provedený Oxford Economics ukazuje, že pro 30 % zahraničních turistů je kulturní dědictví nejsilnější motivací pro jejich návštěvu Velké Británie (když opomineme jedince cestující za businesssem, je to nejvíce zásadní faktor pro příjezd lidí do Velké Británie).³³

³¹ Data čerpána z článku „You can cut us but don't kill us, say the UK's cultural leaders“, publikovaného 15. července 2010.

<http://press.artscouncil.org.uk/content/Detail.aspx?ReleaseID=1063&NewsAreaID=2>

³² Data čerpána z dokumentu Heritage Counts 2011 – England, dostupného na adrese <http://hce.english-heritage.org.uk/National-Report/>

³³ Data převzata z výzkumu Values and benefits of heritage 2011, dostupného na <http://hce.english-heritage.org.uk/content/pub/2011/values-benefits-heritage-research-review.pdf>

Památky dnes k nalákání návštěvníků využívají různé metody. Nad rámec klasických prohlídek organizují mnoho všelijakých akcí. Jedná se například o rytířské souboje, rekonstrukce historických bitev, divadelní či hudební představení. Mnoho z nich také nabízí své prostory k pronájmu pro pořádání soukromých akcí, jejichž rozsah se pohybuje od malých romantických svateb až po obrovské firemní konference.

V oblasti marketingu by se za společný prvek většiny památek dalo označit provozování vlastních internetových stránek, na kterých nabízejí velké množství informací jak o možnosti návštěvy a historii budovy samotné, tak s ní souvisejících událostech. Zjistili jsme, že novým trendem v této oblasti je zakládání profilů na sociálních sítích a nahrávání video-sporů na YouTube. Zajímavou skutečností také je, že mnoho objektů bylo v posledních letech bezbariérově upraveno.

Výběr památek

V následujícím seznamu jsou uvedeny námi vybrané památky v Anglii a Walesu:

1. kategorie

- Howard Castle
- Blenheim Palace
- Warwick Castle
- Leeds Castle
- Caernarfon Castle

2. kategorie

- Hever Castle
- Kimbolton Castel
- Kenilworth Castle
- Witley Court

3. kategorie

- Alnwick Castel
- Belsay Hall
- Bodelwyddan Castle
- Burton Agnes Hall
- Camber Castle

Shrnutí výzkumu: Kategorie I:

Všech pět vybraných modelových pamětihodností z této kategorie jsou světově proslulé, hojně navštěvované a ekonomicky samostatné objekty otevřené a využívané po celý rok, a to jak k tradičním prohlídkám, tak k mnoha zajímavým eventům.

Každý objekt z první kategorie je nesmírně aktivní – pořádají nejrůznější akce, jako jsou koncerty, divadelní představení nebo rytířské souboje. Poutavé výstavy bývají přímo samozřejmostí. Zároveň poskytují možnost pořádat zde na míru připravené soukromé události, pod kterými si můžeme představit zejména svatby, rodinné oslavy, firemní bankety, konference či teambuilding. K těmto akcím poskytují veškeré vybavení a nabízejí vysoký standard služeb v atraktivním historickém prostředí.

Památky jsme se také snažili porovnat z hlediska typu vlastnictví. Blenheim Palace a Castle Howard jsou v soukromém rodinném vlastnictví. Warwick Castle spadá pod správu zábavní společnosti „Merlin Entertainments Group“. Leeds Castle patří veřejnoprávní organizaci „The Leeds Castle Foundation“. Caernarfon Castle vlastní stát prostřednictvím Cadw („Historic Environment division of the Welsh Government“). K největším rozdílům, které se nám podařilo vypátrat, patří to, že objekty v soukromém vlastnictví jsou více komerčně orientované a snaží se ze všech sil přilákat co největší množství návštěvníků, mimo jiné tím, že se neustále pořádají nejrůznější akce. Ceny vstupného na tyto zvláštní programy bývají poměrně vysoké, avšak při včasné rezervaci po internetu se dají pořídit se slevou. Tyto památky se také více zaměřují na již zmíněné pronájmy svých prostor.

Podle ekonomických údajů, které se nám podařilo získat, vypadají veškeré tyto objekty jako finančně velmi dobře fungující. Blenheim Palace, Castle Howard a Warwick Castle, o které pečují soukromé subjekty, si přesto, že nedostávají žádné dotace či jinou státní finanční podporu, dokáží vydělat na svůj provoz i nákladnou údržbu. Cena plného celodenního vstupného je značně variabilní, pohybuje se od £5.25 (Caernarfon Castle) do £29.40 (Warwick Castle). Všechny objekty nabízejí také zvýhodněné rodinné vstupné a některé i roční permanentky.

Každá z námi zkoumaných památek je dobře dostupná autem i veřejnou dopravou. Je zde rozvinutá turistická infrastruktura a návštěvnické zázemí, v areálech objektů se nacházejí restaurace, obchody se suvenýry i dětská hřiště.

Naprostá většina objektů (kromě Caernarfon Castle) má výborně zpracované internetové stránky, kde potenciální návštěvníci získají jak užitečné informace ohledně své návštěvy, tak zajímavosti z historie a jsou neustále lákáni na akce, které se zde konají.

Kategorie 2:

V rámci druhé kategorie zkoumaných památek jsme se zaměřili na objekty s monotematickým využitím. Trendem v této oblasti je jednoznačně tematický návrat do historie daných objektů. Jedná se např. o prezentaci významných osobností, jejichž jména jsou s místy neodmyslitelně spjata. Příkladem může být námi zkoumaný Hever Castle v Kentu. Honosný hrad uprostřed anglického venkova seznamuje návštěvníky s životem Jindřicha VIII. a Anny Bolleynové, která zde prožila své dětství. Tématu je přizpůsobena stálá expozice v interiérech budovy i přilehlé zahrady.

S opačným pohledem na využití historického objektu jsme se seznámily v případě Kimbolton Castle. Tato budova se stala sídlem instituce „Kimbolton School“, díky které je objekt využíván téměř po celý rok. Skutečnost, že je Kimbolton Castle obýván převážně mladými lidmi, přináší památce zcela jiný rozměr. Není jen statickým bodem, připomínajícím svou zašlou slávu, ale i dnes hraje podstatnou roli v rozkvětu anglické společnosti.

Třetím příkladem monotematického využití historického objektu je jeho estetická hodnota. Zde uvedeme Kenilworth Castle, kdysi nedobytnou pevnost, dnes především lákavou dominantu v romantické krajině. V druhé polovině 16. století zde nechal vystavět překrásné zahrady Robert Dudley. Učinil tak, protože chtěl jejich prostřednictvím ohromit svou lásku královnu Alžbětu. Nutno říci, že tímto efektem na návštěvníky působí komplex dodnes.

Silný důraz na estetickou stránku historického objektu jsme zaznamenali také v případě čtvrté zkoumané památky, tedy Witley Court. V tomto případě nenáleží hlavní význam budově objektu, ale přilehlým zahradám. Přítomnost nepřeberného množství rostlinných i živočišných druhů nabízí návštěvníkům jedinečnou možnost poznat něco nového. Právě edukační prohlídky objektu jsou jedním z hlavních motivů návštěvy veřejnosti.

V rámci monotematického využití historických objektů v Anglii jsme si povšimli tendence originálního pojetí edukačních praktik pro veřejnost. Je zde zjevná snaha o přidanou hodnotu, koncentrace na jedinečný zážitek návštěvníka a snaha zabránit přítomnosti statické expozice bez možnosti interaktivního zapojení návštěvníka.

Kategorie 3:

Památky třetí kategorie mají být podle stanovené definice objekty, které mají především lokální význam, nejsou významné pro ekonomiku celé země, ale v dané lokalitě jsou dominantou a jednou z hlavních atraktivit. My jsme pro tuto skupinu ze široké škály objektů vybrali pět zástupců. Bylo poměrně těžké stanovit klíč, podle něž objekty do této skupiny zvolíme, neboť jsme měli možnost vycházet

pouze ze zprostředkovaných informací dostupných na internetu či v literatuře. Nakonec jsme zvolily takové objekty, které jsou různorodé jak svým umístěním na mapě Anglie, tak svým původním účelem a významem.

Zaměřili jsme se tedy na hrad Alnwick Castle v Northumberland, panské sídlo Burton Agnes Manor House v East Riding of Yorkshire, hrad Belsay Hall s přílehlými zahradami také v Northumberland, Boddelwydan Castle s rozlehlou galerií v Denbighshire ve Walesu a jako poslední jsme zvolily ruinu hradu Camber Castle, která se nachází v přírodní rezervaci Rye Harbour Road ve Východním Sussexu.

Prvním krokem byl sběr dat z internetu a dostupné literatury. Množství těchto dat bylo však vzhledem k lokální povaze objektů dosti omezené. Přirozeně jsme se tedy rozhodly jednotlivé zvolené objekty kontaktovat e-mailem s žádostí o poskytnutí podrobnějších informací, zejména z ekonomické sféry.

Komunikace s objekty se však bohužel ukázala jako hlavní komplikace při práci na této skupině památek (a závažný problém u zbývajících kategorií), neboť ani jeden z objektů na naši prosbu doposud nezareagoval, ačkoli jsme ji ještě jednou urgovali.

V současnosti jsme tedy v této skupině omezeny pouze na data a informace získané z internetu a literatury. Máme v úmyslu zkusit dané objekty zkontaktovat ještě jednou s prosbou o spolupráci, ale spíše uvažujeme, že zkusíme oslovit jiné objekty, jež odpovídají dané charakteristice, protože s informacemi, které v současnosti máme, není možné provádět jakýkoli zevrubnější výzkum.

Všechny objekty mají vlastní webové stránky, které jsou ve všech případech vkusně provedeny, a potenciální návštěvník zde najde všechny informace, jež může potřebovat a které mohou ovlivnit jeho rozhodování, zda objekt navštívit, či nikoli (otevírací doba, výše vstupného, základní charakteristika objektu, termíny doprovodných akcí, dopravní dostupnost, vzdálenost od hlavních dopravních tahů a center větších měst apod.).

V této kategorii se nám podařilo dát zatím dohromady nejucelenější obraz hradu Alnwick Castle, který se, jak již bylo uvedeno výše, nachází v Northumberlandu. Tento hrad je držen soukromými vlastníky, a to Ralphem a Jane Percyovými, hrabětem a hraběnkou z Northumberlandu. Jedná se o gotické rodinné sídlo, ovšem zmínky o tomto hradu pocházejí již z roku 1096. Podle dostupných informací je Alnwick Castle dnes druhým největším obývaným hradem v Anglii. Součástí tohoto objektu jsou i rozsáhlé zahrady.

V současnosti slouží část hradu jako obytné prostory pro rod Percyů, zbytek objektu i se zahradami je zpřístupněn veřejnosti, pochopitelně za úplatu. Pokud jde o financování provozu hradu, vydělává si tento na své náklady hlavně ze vstupného. V posledních několika letech se však objekt stal poměrně častým cílem filmařů, což mu také přináší finance na provoz, a díky jeho medializaci sem v posledních letech zavítalo i více návštěvníků. Svou rekordní návštěvnost

zaznamenal objekt roku 2008, kdy jej v sezóně od 1. dubna do 31. října navštívilo 193 000 lidí.

Shrnutí

Z našeho dosavadního bádání usuzujeme, že se v Anglii nachází dosti podobné množství a také obdobné typy historických objektů, jaké máme i u nás, takže bychom se mohli do jisté míry inspirovat jejich marketingovými strategiemi a systémy, jakými funguje jejich provoz.

V České republice však oproti Anglii výrazně chybí opravdu silné nestátní neziskové organizace (nebo alespoň jedna), které by se o zachování památek zasazovaly tak, jak to dělá např. National Trust v Anglii, a také zde není příliš zakořeněná tradice dobrovolnictví a spíše platí, že občané jsou přesvědčeni o tom, že o kulturní dědictví se má postarat především státní aparát.

Z uvedených statistik je rovněž patrné, že Angličané navštěvují své památky mnohem častěji než Češi, zde je ovšem těžké říci, zda je to způsobeno spíše mentalitou lidí (že Angličané jsou kulturnější a více si svých památek váží a zajímají se o ně), či zda je to způsobeno „pouze“ horším marketingem, propagací a financováním památek v ČR.

Tyto památkové pasporty zpracováváme především proto, abychom se mohli poučit a najít možná východiska a řešení pro českou památkovou péči, a tudíž se i v naší další práci chceme a budeme usilovně věnovat zodpovězení výše zmíněných otázek.

Největší překážkou našeho dosavadního výzkumu je, že většina objektů s námi bohužel ani na opakované prosby nekomunikuje. Reakce jsme se dočkali pouze u tří objektů a snahou vyjít nám vstříc vynikala pouze státní organizace Cadw, která se stará o Caernarfon Castle.

Zdroje:

<http://www.artscouncil.org.uk/>

<http://www.culture.gov.uk/>

<http://www.english-heritage.org.uk/>

<http://www.nationaltrust.org.uk/main/>

Článek „You can cut us but don't kill us, say the UK's cultural leaders“, publikovaný 15. července 2010 na <http://press.artscouncil.org.uk/content/Detail.aspx?ReleaseID=1063&NewsAreaID=2>

Zprávy „Heritage Counts“ dostupné na <http://hc.english-heritage.org.uk/>

ŠPANĚLSKO

(Jana Ada Kubičková, Katka Ličmanová, Alesia Macarevich,
Eliška Menclová, Michal Nožička)

Španělské království (Reino de España) s hlavním městem Madrid se rozkládá na území kolem 500 tis. km². Pro další zkoumání kulturní politiky a fungování Španělska je podstatnou informací náboženské založení Španělska. 76% obyvatel (z celkového počtu 47,15 mil.) se hlásí ke katolickému náboženství. Vzhledem k decentralizaci a autonomizaci (ať už z politického, či historického vývoje) se ve Španělsku mluví čtyřmi jazyky, které jsou pro dané oblasti charakteristické. Jsou to katalánština, baskičtina, galicijština a valencijská.

Španělsko je parlamentní konstituční monarchií. Pro zemi je typická silná decentralizace - vedle národního parlamentu existuje 19 autonomních parlamentů (v každé autonomní oblasti a městě) se širokými pravomocemi, jejichž rozsah není jednotný. Všechny autonomní oblasti a města mají vlastní autonomní vládu. Tato silná decentralizace je hlavním charakteristickým rysem, co se týče i konkrétní kulturní politiky, která je rozebrána v 2. kapitole.

V rámci 19 autonomních oblastí je rozděleno Španělsko do 50 provincií. Provincie jakožto nižší územní celky (započítávají se i dvě autonomní města) jsou velmi nezávislé, co se týče kulturní politiky. Viz kapitola 2. U 47 provincií tvoří zároveň samostatné jednotky NUTS III. 19 autonomních oblastí přitom spadá do kategorie NUTS II. a 7 správních jednotek, které zde na mapě nejsou vyobrazeny, tvoří kategorii NUTS I.

Kulturní politika Španělska

Na počátku 20. století vzniklo ve Španělsku speciální Ministerstvo veřejného vzdělávání a výtvarných umění. V roce 1915 bylo vytvořeno Ministerstvo výtvarného umění a započata ochrana památek, tvorba legislativy v oblasti archeologického výzkumu a tvorba seznamu chráněných památek. V období druhé republiky (1931 – 1936) se objevuje množství iniciativ, které se snaží otevřít španělskou kulturu, podporovat pluralitu a svobodu projevu či vzdělávací reformy. Z širšího pohledu došlo k prvnímu uznání kulturní a politické různorodosti země.

Po vítězství frankistů v občanské válce v roce 1939 započala třicet šest let dlouhá diktatura generála Franka. Franco se téměř okamžitě zasazuje o „očistění“ akademických a kulturních institucí, centralizaci kultury a o potlačení jazykových i kulturních rozdílů v zemi. Od počátku diktatury se kulturní politika vyvíjí v těsném spojení se zájmy diktátora, slouží k prosazování jeho politických zájmů a strategií. Nikdo z představitelů režimu tak není schopen jasně formulovat vizi kulturní politiky, kromě opakování pojmů jako „obrana tradicionalismu“ či

„vlastenecký duch“. Jasnější obraz získává kulturní politika v roce 1951 s vytvořením Ministerstva informací a cestovního ruchu. Toto ministerstvo převzalo odpovědnost za propagandu, cenzuru, média a kontrolu nad kulturním průmyslem. Aktivita na lokální a regionální úrovni spočívaly, kvůli nedostatku finančních prostředků, především ve spolupráci s centrální vládou na projektech výstavby kulturních domů. Tři roky po smrti Franka (1978) je přijata nová ústava. V této ústavě je nejen přiznána kulturní a jazyková rozdílnost jednotlivých oblastí Španělska, ale i jejich jistá autonomie.

Od roku 2004, kdy se k moci dostala socialistická strana, se španělská kulturní politika zaměřovala především na tři úkoly: uznání kulturní rozmanitosti, posílení spolupráce a přijetí kultury jako prostředku pro ekonomický růst a společenskou soudržnost. Po volbách 2008, ve kterých socialistická strana potvrdila svůj mandát, bylo její směřování posunuto spíše k propagaci španělského jazyka a kultury v zahraničí a vnímání kultury jako všeobecného práva.

Systém a legislativa

Ústava z roku 1978 ustanovila decentralizované uspořádání země se třemi úrovněmi správy: ústřední vláda, autonomní oblasti (regiony) a obce. Podle kompetencí stanovených v této ústavě odpovídají všechny tyto úrovně správy i za oblast kultury.

Za kulturní politiku centrální vlády je odpovědné Ministerstvo kultury. Centrální vláda má výhradní odpovědnost za ochranu kulturních statků určených k vývozu, za tvorbu právních předpisů na ochranu autorských práv, za dohled nad základními pravidly o svobodě projevu, tvorbě a komunikaci (rozhlas, televize, tisk). V současné době si zachovává ve vlastnictví některé významné kulturní instituce, jako například muzea, archívy a knihovny, i když v některých případech jejich správou pověřuje regiony.

Regionální správa má v gesci především odvětví, ve kterých je tradičně více zapojena veřejnost, např. knihovny, muzea (ne národní), řemesla. Zapojení regionální správy v oblasti kultury je větší v regionech, které mají vlastní jazyk a kulturu a které získaly autonomii jako první (př. Katalánsko, Galicie, Baskicko). V současné době mají specializovanou instituci pro správu oblasti kultury pouze Andalusie a Baskicko, ostatní regiony spravují kulturu společně se vzděláváním, cestovním ruchem či sportem.

Na místní úrovni je správa kultury ošetřena zákonem z roku 1985. Tento zákon dává obcím pravomoci v oblasti správy místního kulturního dědictví, provozování kulturních zařízení a kulturních aktivit. Blízkost místní správy k občanům a jejich přáním spolu s politickou „zúčtovatelností“ takovýchto akcí v dalších volbách tak vedla v 90. letech k výraznému nárůstu těchto akcí. I dnes jde velké množství výdajů z místních rozpočtů do oblasti kultury.

Hlavním zákonem v oblasti kultury je již několikrát zmiňovaná ústava z roku 1978. Kultura je zde uvedena jako jedna z hlavních oblastí vládního působení. Ústava uvádí, že kultura je právo všech občanů, a tak by měla být východiskem pro společenské a ekonomické politiky. Dále je zmiňována důležitost všeobecného přístupu ke kultuře a správa a ochrana kulturního dědictví. Idea o všeobecné dostupnosti kultury se promítá např. i do zákona o dani. Daň z přidané hodnoty uvalená na některé kulturní zboží a služby je nižší než základní sazba. Knihy, noviny a časopisy jsou daněny 4 %, starožitnosti, sběratelské předměty, vstupenky do muzeí či do zoo podléhají 8% dani.

Daňové úlevy jsou poskytovány i institucím z tzv. třetího sektoru, např. nadacím, organizacím zastupujícím veřejný zájem a neziskovým organizacím (podle 42/2002 Sb.) Tyto daňové úlevy využívají také regionální kulturní instituce, veřejné univerzity, Institut Cervantes a další instituce sloužící k propagaci regionální kultury či jazyka.

Principy a úkoly

Definice kultury není uvedena v žádném dokumentu týkajícím se kulturní politiky.

Soudě podle projevů politických představitelů centrální i regionálních vlád společně s přehledem veřejných výdajů v oblasti kultury, nejvýznamnějším úkolem kulturní politiky je ochrana a podpora kulturního dědictví. Pokud se podíváme na kulturní politiku Španělska poslední doby optikou principů kulturní politiky definovaných Evropskou komisí, je zřejmé, že propagace národní identity není explicitním cílem centrální vlády, ačkoliv je tato zdůrazňována například při šíření španělské kulturní politiky v zahraničí. V případě autonomních oblastí je situace poněkud jiná, mnohé z nich jsou samostatné jazykové oblasti a regionální identita je hnacím motorem tamní kulturní politiky.

Samo teritoriálně – politické uspořádání země je přijetím kulturní rozmanitosti. Jazyková a kulturní rozmanitost je výslovně chráněna ústavou z roku 1978, ale také chartami jednotlivých autonomních oblastí. Dříve byla ochrana kulturní rozmanitosti chápána pouze v národním kontextu, dnes s přílivem imigrantů je zdůrazňován také význam kulturní rozmanitosti v procesu sociální integrace cizinců.

Financování

Většina veřejných výdajů v oblasti kultury ve Španělsku pochází ze zdrojů regionální a lokální samosprávy. Celkové výdaje na kulturu tvořily v roce 2007 148 € na osobu, tj. celkem 6 580 869 €. Z toho 22,2 € připadalo na centrální vládu,

44,4 € na regionální (na úroveň autonomních oblastí) a 81,3 € na místní samosprávu. Struktura výdajů odpovídá správnímu členění Španělska a vlivu decentralizace státní moci.

Veřejné výdaje na kulturu tvořily asi 0,62 % HDP a přibližně 6,78 % všech veřejných výdajů v roce 2007. Z následující tabulky můžeme vidět rozdělení pouze státních výdajů na kulturu mezi její jednotlivá odvětví.

TABULKA I: Státní výdaje na kulturu r. 2007

Odvětví/ obor	Čelkové výdaje €	Podíl v %
I. Kulturní dědictví	569 711	57,5
Historické památky	194 084	19,6
Muzea	233 799	23,6
Archivy	42 391	4,3
Knihovny	80 638	8,1
Další	18 799	1,9
II. Výtvarné umění	5 210	0,5
Výstavy	5 210	0,5
III. Múzičká umění	142 063	14,3
Hudba a tanec	101 289	10,2
Další	40 774	4,1
IV. Knihy a tisk	17 578	1,8
Knihy	17 578	1,8
V. Multimediální a audiovizuální kultura	75 153	7,6
Kino	75 153	7,6
VI. Interdisciplinární	181 109	18,3
Kulturní propagace a spolupráce	31 456	3,2
Kulturní propagace v zahraničí	108 877	11,0
Všeobecná správa a služby	40 776	4,1
CELKEM	990 823	100,0

Z tabulky je patrné, že největší podíl státní výdajů v oblasti kultury připadl na financování kulturního dědictví, především pak muzeí a historických památek. Důvodem je, že právě správa národních památek a muzeí je jako jedna z mála téměř plně v rukou centrální vlády. Další významné procento je možné vidět v kategorii VL, kde šíření kulturního povědomí o Španělsku v zahraničí je v současnosti jedním z hlavních cílů.

Podle údajů z roku 2008 spořitelny poskytly na kulturní aktivity 609 212 000 € a 221 198 000 € do oblasti uměleckého a přírodního dědictví. Je ale nutné zmínit, že většina těchto peněz byla věnována na projekty řízené nadacemi zřízenými právě spořitelkami.

Závěry a zdroje

Ministerstvo kultury (www.mcu.es) publikuje pravidelně výroční zprávu, která obsahuje podrobnější statistiky a údaje a je veřejně dostupná na stránkách ministerstva. Dále jsme čerpali z těchto zdrojů:

1) Bonet, Lluís: *Evolución y retos de la política cultural en España*. 1999. Tablero. Revista del Convenio Andrés Bello, n. 61 [agosto], p. 89-99.

2) LA POLÍTICA CULTURAL EN ESPAÑA. Real Instituto Elcano de Estudios Internacionales y Estratégicos, Madrid. 2004.

3) Villarroya, Anna: *Compendium: Cultural policies and trends in Europe. Spain*. 2010. Dostupné z [www <http://www.culturalpolicies.net>](http://www.culturalpolicies.net), cit. 14. 11. 2011.

Hmotné kulturní dědictví

Španělsko díky své historii disponuje obrovským a rozmanitým kulturním dědictvím. Jedná se například o historické hrady, které se nacházejí především v autonomních oblastech Castilla la Mancha a Castilla y Leon. Dále o historická města, komplexy méně či více zachovalé, avšak vždy co nejvíce původní a nepřestavěné, které jsou typické pro oblast jižního Španělska – Andalusii, jmenovitě například Ronda či Avila.

Nejstaršími památkami na území Iberského poloostrova jsou pravěké jeskynní komplexy. Mezi nejznámější patří Altamira v Kantábrii či Cuevas de Nerja, které jsou zajímavé i díky kulturním akcím, jež se v prostorách jeskyní pořádají. Španělsko disponuje i římskými památkami, jako jsou například město Tarragona, amfiteátr ve městě Mérida v Extremaduře nebo naleziště Italica v již zmiňované Andalusii. V souvislosti se Španělskem nelze opomenout vliv Arabů a pozůstatky po jejich kultuře. Mezi nejznámější patří Alhambra nebo cordóbská mešita, ve které ale ve 14. století došlo k architektonickým úpravám a dostavbám. Jako čistě zachovalou arabskou památku prezentujeme lázně Jaén.

Skupinou památek, které jsou ve Španělsku rozesety po celém území, jsou církevní objekty. Kromě drobných regionálních staveb typu kaplí či kostelíků se především jedná o dominantní katedrály v centru urbanizovaných oblastí. Velký rozmach zaznamenaly v období španělské gotiky. Jedná se např. o katedrálu v Burgosu, v Leónu, v Seville, v Segovii, či o Basilicu de Nuestra Señora del Pilar v Galícii, kde byla započata Svatojakubská cesta. Další skupinou církevních objektů, které jsou ve Španělsku hojně zastoupeny, jsou kláštery – Monestir de Montserrat nebo klášter Poblet a San Millán de Yuso a de Suso, který je mimo jiné zapsán na seznamu UNESCO.

Mimo památek, které se nacházejí na území Iberského poloostrova, patří do kulturního dědictví Španělska také památky na Kanárských a Baleárských ostrovech. Kromě všech zmíněných a stručného historického i typografického průřezu nelze ve Španělsku opomenout kulturní dědictví, které přinesl Gaudí především v Barceloně. Tato problematika ale není předmětem našeho (projektového) zájmu, a proto se o architektonickými skvosty městské architektury nebudeme v dalších částech textu zabývat.

Shrnutí výzkumu: památky kategorie I:

Palác Aranjuez

- Palác je ve vlastnictví královské rodiny Španělska a nachází se na okraji Madridu. Toto místo je rezidencí španělského krále. Jedno z největších lákadel zámku kromě zámku samotného jsou jeho majestátní zahrady. Mezi lákadla vlastního paláce patří sbírky gondol a muzeum nazvané "Život na zámku", které popisuje, jak se žilo na zámku v minulosti.

Palác Real de La Granja de San Ildefonso

- Palác je ve vlastnictví královské rodiny, dříve sloužil jako letní sídlo pro její členy, dnes je přístupný turistům. Je součástí španělského národního kulturního dědictví. Nedaleko zámku se nachází sklárna, která je od poloviny 18. století dodavatelem skla (především lustrů a zrcadel) pro královské paláce.

Monestir de Montserrat

- Lehce kontroverzní klášter, který skýrá mnoho historicky cenných částí, jako je například zachovalý zadní trakt baziliky, se nachází na vrcholu hor. V současné době se jedná o velmi zpopularizovaný turisticky navštěvovaný objekt v regionu Cataluňa.

Castillo de Poferrada

- Templářský hrad o rozloze 8 000 m² se nachází na Svatojakubské cestě. Je považován za jeden z nejreprezentativnějších objektů templářského řádu,

zároveň je skvělou ukázkou vojenské architektury. Objekt původně stavěný jako pevnost byl v průběhu staletí upravován, poslední přestavba do podoby, jak jej známe dnes, proběhla na počátku 20. století.

Castillo de la Mota

- Hrad z poloviny 15. století byl postaven na pozůstatcích muslimské pevnosti. Skládá se ze dvou částí – vnějšího opevnění a vnitřního paláce. Po válce zde byla zřízena výchovná škola. Dnes se zde konají různé kurzy a semináře, využít je také k turistickým účelům.

Alcázar de Segovia

- Pohádkový hrad Alcázar býval sídlem španělských monarchů, ve vlastnictví královské rodiny zůstává dodnes. V útrobách hradu se nachází také muzeum královské školy dělostřelectví. Součástí hradního komplexu je venkovní nádvoří, hradní příkop a padací most.

Hradby v Ávila

- Středověké hradby města Ávila jsou nejzachovalejším opevněním své doby na světě. Větší část hradeb je vlastněna státem. Jsou ovšem části hradeb, většinou spojené s budovou, které patří soukromým osobám. V současnosti je přes 1400 metrů hradeb zpřístupněno návštěvníkům.

Alhambra – Generalife

- Pevnost Alhambra je jedinečnou ukázkou arabské středověké architektury ve Španělsku. Jedná se o rozsáhlý komplex, skládající se z někdejší pevnosti (Alcazaba), královského paláce vládců z rodu Nasrovců (Palacio Real), paláce krále Karla V. (Palacio Carlos) a letní rezidence s nádhernými zahradami (Generalife). Často je označována jako „osmý div světa“. Kvůli vysoké oblibě mezi turisty je denní návštěvnost omezena na max. 6600 lidí.

Památky kategorie 2:

Italica

- Archeologické naleziště Italica je pozůstatkem jednoho z nejstarších římských sídel na Iberském poloostrově. V komplexu se nachází mj. amfiteátr, akvadukt, dvojice lázně, hradby či římské divadlo. Zajímavé jsou rozsáhlé barevné mozaiky.

Zámek Ríofrío

- Zámek je v současné době jedním ze sídel španělské královské rodiny, ve svých místnostech hostí sbírku myslivectví, která je v podání "Muzea

myslivosti" prezentována návštěvníkům. Za svou celou historii zámek nebyl nikdy pořádně zabydlen a působí velmi stroze a zanedbaně. V krajině není objekt výrazněji vidět a v rámci města nemá dominantní postavení, je specifický díky svému loveckému zaměření.

Jerez de la Frontera

- Velmi vkusně zařízená Real Escuela Andaluza de Arte Escuerie uprostřed města vyniká svoji tradicí a historií. Mimo jiné jedná se o velmi harmonický objekt, který je součástí urbanistické struktury města Jerez. Královská škola jezdeckví se v městě nachází od 70. let 20. stol.

Castillo de Peralada u Gerony

- Hrad, který byl na začátku 20. stol. koupen soukromým majitelem za účelem revitalizace tradice pěstování vína, plní dodnes svůj účel. Navíc se může pyšnit konáním mezinárodního hudebního festivalu v hradních zahradách.

Teatro Merida

- Divadlo v Méridě pochází z doby kolem roku 15 př. n. l. Kapacita divadla je přibližně 6000 míst. Divadlo je součástí původního římského města, v jeho blízkosti můžeme nalézt např. Dianin chrám, amfiteátr či akvadukt. Od roku 1933 se zde každoročně koná Festival klasického divadla a divadlo opět ožívá klasickými řeckými či římskými hrami.

Památky kategorie 3:

Parador del Alarcón

- Jedná se o jeden objekt z „sítě“ paradorů, které jsou typické jako kulturní památky země, na něž nezbyly dostatečné finance na údržbu, a proto byly přetransformovány na luxusní hotelová zařízení. Alarcón je představitel typických španělských hradů, které sloužily obraně již od 8. stol. Od r. 2003 je jako hotelové zařízení otevřen pro návštěvníky.

Hrad Pedraza

- Hrad, který je považován za jeden z nejstarších v Evropě, dnes patří dědicům malíře Ignacia Zuloaga, kteří hrad využívají jako domov a muzeum. V současné době je v jedné z věží hradu muzeum umělcovy práce. Exteriér hradu je volně k dispozici. Přístup do interiéru je omezen.

Aréna v Rondě

- Aréna v Rondě je uctívána jako kolébka corridy. V současné době je v soukromém vlastnictví neziskové organizace - Real Maestranza de Caballería

de Ronda. Ke svému původnímu účelu je využívána pouze jednou v roce, a to začátkem září, kdy se v ní konají býčí zápasy "Goyesca". Aréna je také místem školy jezdeckví a drezúry andaluských koní.

Lázně Jaen

- Tyto arabské lázně z I. století o rozloze 450 m² svému účelu sloužily pouze několik století. Později byly skryty mezi základy a sklepeními, neboť na nich byl vybudován palác, ve kterém se dnes nachází Muzeum lidového umění a zvyků a Mezinárodní muzeum Arte Naif. Na začátku 20. století došlo k objevení a zpřístupnění objektu veřejnosti.

Skanzenové město Guadix

- Ve městě Guadix trvale žije asi polovina obyvatel v jeskynních příbytcích, tvořících samostatnou čtvrť. Tyto objekty jsou v soukromém vlastnictví, po dohodě s jejich majiteli je ale lze navštívit, buď zcela zdarma, nebo za malý poplatek.

Cuevas de Nerja

- Jeskyně se rozprostírají na jihu Španělska v Andalusii a jsou jednou z nejvýznamnějších geomorfologických památek regionu. Od roku 2007 patří do skupiny památek Andaluského historického dědictví. Jako zajímavý prvek využití památky je taneční festival, který se koná každoročně v prostorách jeskyně a je velmi navštěvovanou atraktivitou.

Castillo de Floresta = Almodóvar del Río

- Tento hrad se nachází v provincii Córdoba a je v soukromém vlastnictví. Jeho původní funkcí byla vojenská pevnost, sloužící k obraně. V dnešní době je hrad místo, kde je možné uskutečnit prohlídky jak pro dospělé, tak pro školní zájezdy a pořádát oslavy nebo předsvatební hostiny.

Ekonomické využití vybraných památek

Monestir de Montserrat

Klášter se nachází v oblasti Cataluňa. V historii původně poutní místo na vrcholku hor, dnes celoročně navštěvovaný objekt turisty, kteří jsou kromě jedinečného zasazení objektu do přírodních struktur oslněni původní bazilikou. Prvotní motiv využití je z části zachován. V klášteře doposud žije a pracuje 30 benediktinských mnichů. Správa všech turistických zařízení v tomto objektu je v rukou soukromé společnosti. Ostatní objekty a správa kláštera spadají pod regionální samosprávu.

Alcázar de Segovia

Hrad, který se nachází v provincii Castilla y Leon, je spravován státem. Tato pevnost byla postavena ve 12. století a po požáru v 19. století následovala přestavba. Přestavba v tomto období zapříčinila „očistění“ památky o dosavadní architektonické prvky, a proto její osud lze srovnávat s českým hradem Karlštejnem. Město Segovia jakožto kandidát na titul „Evropské město kultury v r. 2016“ se snaží o dobrou propagaci města jako celku. Od této iniciativy je odvinuta i současná spolupráce a propagace jednotlivých památkových kulturních objektů.

Castillo de Peralada

Hrad v soukromém vlastnictví, který se nachází v provincii Cataluňa, od roku 1987 hostí mezinárodní hudební festival klasické hudby „Festival Peralada“. Festival je dotován ze soukromých zdrojů a je organizován neziskovou organizací „Castell de Peralada Cultural Association“. Využití hradu je pro místní region pozitivní ekonomickou externalitou.

Cuevas de Nerja

Komplex krápníkových jeskyní v Andalusii o rozloze 28 500 km² je z jedné třetiny zpřístupněn pro turisty. Objekt je spravován státem a místní nadací (Cueva de la Nerja), která se stará o program a využití jeskyní. Velmi neotradičním motivem využití takového objektu je pořádání hudebního a tanečního festivalu „The Cave of Nerja International“, který se v místě, jež může pojmout až 800 návštěvníků, koná od r. 2001.

Shrnutí:

Výše zmíněné je souhrnem a průřezem dostupných informací, které jsme v daný okamžik měli k dispozici. Vzhledem k naší navázané (avšak velmi pozvolně fungující) spolupráci s Ministerstvem kultury přímo ve Španělsku se do našich rukou dostal před několika dny dokument, který pro nás vytvořil tamější pracovník (pan Pablo Jimenez). Bohužel první obsáhlý text o španělské kulturní politice, vlastnictví kulturního dědictví a právních předpisech s tím souvisejících a druhý dokument pojednávající o opatření podpory a sponzorství a v souvislosti s touto problematikou o trestněprávní ochraně kulturního dědictví ve Španělsku je ve španělštině. V současné době nemáme časovou ani vědomostní kapacitu dané dokumenty sofistikovaně přeložit. V budoucnu bychom byli velmi rádi, kdyby se podařilo dokument nechat přeložit a mohli bychom z něj načerpat aktuálnější a podstatné informace.

NĚMECKO

(Alexandra Šebestová, Natálie Maliosová)

Dle údajů tzv. Německého národního výboru pro památkovou péči³⁴, se nachází v SRN zhruba 1,3 mil. památek. Pod tímto číslem se však skrývají jak památky nemovité (hrady, zámky, industriální stavby, zahrady a podobné), tak i památky movité. Co se týče samostatných budov, což by kulturních památek, ty tvoří 5% všech budov na celém území státu, což celkem čítá něco okolo 880 000 objektů.

Spolková republika Německo si je vědoma významu a důležitosti podpory kultury. I přesto, že se diskutuje o snížení prostředků určených na kulturu, až do roku 2010 výdaje na kulturu lehce stoupaly. Kupříkladu v roce 2007 činily tyto veřejné výdaje na kulturu 1,67 % z celkového rozpočtu, tedy zhruba 8,5 mld. €. Tyto výdaje byly využity ponejvíce na kulturní oblast hudby a divadla, dále pak na muzea, knihovny, památkovou péči, kulturní záležitosti v cizině, umělecké vysoké školy a ostatní. Nás budou nejvíce zajímat výdaje na památkovou péči, popřípadě muzejnictví.

Rozvoj a údržba kultury v SRN však není jen otázkou státních orgánů. Velice důležitou roli zde hrají i občané, kteří se aktivně podílejí na kulturním životě. V SRN neexistuje bohatý kulturní život pouze ve velkých metropolích, ale i v menších městech, kde se nachází kromě dobře fungujících divadel, knihoven a muzeí i mnoho různorodých spolků a jiných zájmových organizací.

System památkové péče

V SRN je systém památkové péče složitější než v ČR. Setkáváme se zde s financováním rozčleněným dle jednotlivých úrovní spolkové republiky. Pro nás je také zajímavé, že zde neexistuje ministerstvo kultury, tak jako ho známe z ČR.

Spolkový (Bundes-)rozpočet vyhradil v roce 2007 na památkovou péči pouze 4,1 % z celkových výdajů na kulturu. U jednotlivých spolkových zemí to bylo nejvíce, a to 8,6 %. Obce a účelová sdružení poskytla pouze 3,2 %. Celkově tedy z veřejných financí bylo na tuto kulturní oblast poskytnuto 5,6 % z celkových veřejných výdajů na kulturu.³⁵ V roce 2007 tvořily veřejné výdaje na památkovou péči 476 mil. €, což představuje 5,6 procenta z celkových veřejných výdajů na kulturu.

V SRN je také velice podstatnou podporou památkové péče veřejnost a její aktivity, ať už se jedná o nadace, investory či sponzory.

³⁴ Deutsches Nationalkomitee für Denkmalpflege.

³⁵ Zdroj: Kulturfinanzbericht 2010. Statistische Ämter des Bundes und der Länder

Finanční podpora na spolkové úrovni

Hlavní podíl financování památkové péče neleží v rukou Spolku. Existuje zde sice od roku 1998 tzv. „Spolkový úřad pro kulturu a média“, ovšem památková péče nepatří mezi jeho hlavní úkoly, tento úřad má široké spektrum úkolů. Jejich pojítkem je národní význam těchto projektů. Tento úřad upravuje právní rámec v kultuře a médiích. Jedním z hlavních bodů jeho programu je také například reprezentace národní kultury. Důležité je také zmínit, že tento úřad finančně podporuje různé nadace. Kupříkladu významnou nadací „Kulturstiftung des Bundes“, zabývající se také rozvojem řízení péče o kulturní dědictví, podporuje ročně v průměru 35 miliony €.

Na spolkové úrovni funguje také program zabývající se zachováním významných památek. Tento program nese jméno „Národní cenné kulturní dědictví“. Za dobu jeho fungování (od r. 1960) získalo podporu na 500 kulturních památek v zemi.

Jiným příkladem státní podpory péče o kulturní památky jsou daňové úlevy. To se týká například muzeí, ta nemusejí odvádět DPH. Některé dárkové předměty, které tvoří také určitou část příjmu dané památky, jsou od DPH oproštěny. Týká se to turistických průvodců, pohledů a mincí. Z ostatních předmětů a činností se odvádějí daně ve výši 19 %. Toto oproštění ušetřilo majitelům takovýchto budov 119 mil. € (dle Bundesverband für Immobilien- und Wohnungsunternehmen e. V.).

Finanční podpora na úrovni spolkových zemí

Specifikem německého přístupu je nejednotnost v kulturní politice, kdy západní spolkové země výdaje na kulturu postupně zvyšují (v letech 1995-2007 nárůst o 22,3 %), zatímco východní spolkové země tyto výdaje snižují (v letech 1997-2007 pokles o 1,4 %).³⁶

Nejvyšší institucí na této úrovni jsou tzv. „Zemské památkové úřady“³⁷ jednotlivých států (Bundesländer) Německa. Zemské úřady pro památkovou péči mají detailně vypracované webové stránky, kde zpravidla sdílejí s veřejností vlastní úspěchy v práci na zachování hmotného kulturního dědictví. Najdeme zde tak seznamy památek, jež spadají do kompetence příslušného úřadu, a potřebné rozcestníky a odkazy, které nás dovádějí k vyčerpávajícím zdrojům informací na požadované téma.

Vyznat se ovšem ve struktuře jednotlivých úřadů není snadné, jelikož to má každá spolková země rozděleno jinak. Nebudeme zde vypisovat jednotlivé

³⁶ Zdroj: Kulturfinanzbericht 2010. Statistische Ämter des Bundes und der Länder

³⁷ V každé ze 16 spolkových zemí trochu jiný název – často je to spojené i s archeologií

uspořádání různých ministerstev a úřadů, ale alespoň pro představu uvedeme pár příkladů:

V Bavorsku úřad pro památkovou péči patří pod tzv. „Ministerstvo pro vědu, výzkum a kulturu“. Zároveň zde existuje tzv. Bayerische Schlösserverwaltung,³⁸ která se stará o provoz mnoha známých zámků, a tato organizace spadá pod Ministerstvo financí Bavorska.

Situace v Bádensku–Württembersku je ještě složitější, jelikož úřad pro památkovou péči je rozdělen do 4 prezidií (dle měst Freiburg, Karlsruhe, Tübingen a Stuttgart), ty jsou v hierarchii nad úřady památkové péče jednotlivých obcí a měst zároveň tyto prezidia spadají pod tzv. „Ministerstvo hospodářství“ (Wirtschaftsministerium) Bádenska–Württemberska.

Většina zemí SRN má vedle toho tzv. Program financování na údržbu a ochranu památek, který je hrazen ze státního rozpočtu a znamená příspěvek na památkovou péči do výše 50% nákladů.

V některých zemích funguje i čerpání grantů a půjček na opravy či konzervaci památek, jejichž přístupnost je zpravidla podmíněna důležitostí památky. Jak již bylo řečeno, památková péče je nejvíce podporována právě spolkovými státy a tvoří 65,3 % z celkové finanční podpory na památkovou péči (v roce 2007 činila 311,6 mil. €).

Finanční podpora na úrovni regionů a obcí

Památková péče je mnohdy zastoupena i v jednotlivých regionech příslušnými okresními úřady (př. Landratsamt Ludwigsburg), které pak dále spolupracují ve své činnosti s institucemi vyšší instance. Jednotlivé obce či kraje mívají dále vlastní programy financování, které jsou rovněž hrazeny ze státního rozpočtu. Příkladem takových programů jsou například Freizeit und Erholung, Gewerblicher Betrieb či Sozialer Wohnungsbau, což je program financující dostupnost sociálního bydlení v památkách potřebným spoluobčanům. Ideálním příkladem je námi popsáné fungování sídliště Fuggerei.

Obce formují z velké části kulturní nabídku dané lokality. Vedle podpory muzeí, divadel a knihoven podporují také nespočet kulturních spolků a socio-kulturní iniciativy. Finanční podpora v roce 2007 činila na úrovni jednotlivých obcí 121,6 mil. €, což je 25,5 % z celkové finanční podpory na památkovou péči.

³⁸ Bavorská správa zámků, zahrad a jezer

Ostatní finanční podpora

V SRN hrají velice důležitou roli v památkové péči mnohé nestátní instituce. Při našem výzkumu jsme takřka ke každé zkoumané památce našli i nějaký zájmový spolek či nadaci, starající se o tuto památku. Tyto pomocné instituce mají jak památky soukromé, tak i veřejné. U soukromých památek se však zpravidla o památku nejvíce starají majitelé sami, popřípadě založí vlastní nadaci (př. zámek Weissenstein a Všeobecně prospěšná nadace zámku Weissenstein v Pommersfeldenu).

U veřejně vlastněných památek je však využití nadace pro správu památky častější. Nadace může být také vlastníkem objektu. Typickým příkladem je již zmiňované středověké sídliště Fuggerei, které setrvává ve vlastnictví i správě Nadace Fürstlich und Gräfllich Fuggerische Stiftung.

Právě tak se setkáváme s lokálními spolky a sdruženími, které pořádají různé aktivity na podporu památky nebo sbírky na její stavební obnovu apod. (př. Sdružení hradu Schwarzburg).

Mimo těchto menších a monotematicky zaměřených spolků a nadací existuje v SRN od roku 1985 také velice významná nadace – tzv. Německá nadace pro památkovou péči (Deutsche Stiftung Denkmalschutz). Jejím hlavním posláním je zachraňovat a následně patřičně využít ohrožené památky a přimět veřejnost, aby jí stav památek nebyl lhostejný. Tato nadace má již 190 tisíc přispěvovatelů a zachránila více než 3 600 objektů. Také se snaží vymýšlet stále nové projekty, například takový, v jehož rámci se účastnilo na 12 tisíc žáků při opravě památkových objektů.³⁹

Neodmyslitelnou součástí podpory památkové péče jsou různé typy sponzorství, partnerství či donace, které mnohé podniky hojně využívají nejen k vlastnímu zvýraznění, ale rovněž pro další možnost úlev na dani. Příkladem může být obnos 125 000 €, které věnovala firma BMW, a.s. na restaurátorské práce v Ludvíkově ložnici na zámku Neuschwanstein. Dalším příkladem může být podpora kultury od veřejnoprávních spořitelen, které na rozmanité kulturní potřeby vyhradily 149,9 mil. €.

Zkoumané památky

1. kategorie – zámek Sanssouci, zámek Weissenstein, zámek Moritzburg, zámek Ludwigsburg, hrad Neuschwanstein, zámek Augustusburg a Falkenlust, hrad Eltz a hrad Gutenfels a sídliště Fuggerei

2. kategorie – sklárna Lauscha, Muzeum hodinářství v Glashütte, Gellertovo muzeum Hainichen, knihovna vévodkyně Anny Amalie ve Výmaru a zámek Vollrads

³⁹ Projekt „Denkmal aktiv – Kulturerbe macht Schule.“

3. kategorie – zřícenina hradu Schwarzburg, statek Gut Emkendorf, Hornošvábský skanzen v Kürnbachu, lovecký zámek Luitpoldshöhe, zřícenina Laubenbergerstein a hrad Wespenstein

Gutenfels/Kaub (Kategorie I)

Hrad Kaub v Porýní je výšinným hradem vystavěným již v roce 1220. Části stavby jsou vystaveny v pozdně románském a části v gotickém slohu. Známe ho také pod názvem Gutenfels, který získal díky své nedobytnosti po neúspěšném obléhání na začátku 16. století, a znamená „pevná skála“. V prostředí, ve kterém je hrad zasazen, tvoří se svou 35 metrů vysokou hradní věží nespornou dominantu krajiny nad řekou.

Na hradě se vystřídalo několik majitelů, například rodina Falkensteinů, v 18. století to byli Francouzi, hrad v té době přišel o svůj původní inventář a dále chátral až do své rekonstrukce na konci 19. století. Ačkoliv původně sloužil jako pevnost, 1952–54 byl hrad transformován v ozdravovnu a v roce 1857 a r. 1859 dokonce chvíli sloužil jako místo setkání evropské mládeže. Od r. 2006 je pak v soukromém vlastnictví a funguje jako hotel se 40 lůžky a restaurací, která pojme na 80 hostů. Jeho současná majitelka obnovila vinohrad, který byl původně vysázen na terasách okolo hradu (region je navíc slavný díky rheingauským vínům). Dále jsou zde pronajímány drobné prostory pro soukromé účely, a hrad je tak jako památka veřejnosti nepřístupný s výjimkou staleté hradní kaple a vnějších prostor s hradními terasami. Hradní restaurace je přístupná pouze ubytovaným hostům. Objekt je vybaven v souladu s potřebami ubytování pro turisty a pořádání soukromých akcí. Nyní je tedy dobře udržován a jeho původní historické prostory (komnaty, hradní kaple apod.) zachovávány v dobrém stavu, aby tak mohly nabídnout to, co je prodáváno na stránkách informujících o pobytu na hradě – působivou atmosféru historie na každém kroku.

Hrad Gutenfels získává momentálně zdroje na své fungování zejména z pronájmu prostor a příjmů z hotelových služeb a gastronomie.

Ludwigsburg (Kategorie I)

Ludwigsburg je státní zámek ve vlastnictví spolkové země Bádensko-Württembersko. Spadá pod stuttgartský úřad památkové péče a Zemský úřad Ludwigsburgu a je zčásti spravován Nadací Státních zámků a zahrad Bádenska-Württemberska (SSG). Je jedním z největších zámků Spolkové republiky Německo.

Byl postaven v letech 1704–1733. Rezidenci založil r. 1704 Eberhardt Ludwig von Württemberg. Stavba znázorňuje bohatý vývoj slohu přes pozdní baroko,

rokoko až po empír. Původně měl být zámek pouze letním sídlem a loveckým zámkem, později kolem něj kníže E. L. von Württemberg vystavěl město. Zámek Ludwigsburg časem nabyl obrovitých rozměrů.

V rámci zámku jsou přístupny následující atraktivity: obrazová barokní galerie (představuje na 150 výtvarných děl německých a italských autorů 17. a 18. století), zámecké divadlo, přiléhající malé divadelní muzeum, stálá expozice porcelánové, fajánsové a keramické sbírky Zemského muzea Württembergu ve Stuttgartu, muzeum módy, původní apartmá E. L. von Württemberga či královská hrobka v rámci zámecké kaple a mnoho jiných atrakcí k vidění pro návštěvníky.

V r. 2004 k 300. výročí založení zámku byla v jeho areálu otevřena čtyři nová muzea a v letech 1990 – 2004 byl zámek restaurován.

Objekt je trvale využíván, mnohé jeho části lze pronajmout k soukromým účelům, jako je pořádání svateb (civilních i církevních), oslav, divadelních představení, koncertů, výstav, komentovaných prohlídek. Některé části objektu lze nicméně využít k pronájmu většinou jen v době letní sezóny, limitem využití objektu je především skutečnost, že některé prostory nelze vytápět. Každoročně se na zámku konají Ludwigsburské zámecké slavnosti.

Zámek je s počtem 301 175 návštěvníků za rok 2010 třetím nejnavštěvovanějším zámkem Bádenska-Württemberska. Potenciál památky je využíván skutečně naplno, její sláva ji navíc zaručuje vysokou návštěvnost i turistů ze zahraničí a nadto podporuje nejrůznější akce, hudební slavnosti či doprovodné programy pro děti, aby tak uspokojil co nejširší spektrum typů návštěvníků.

Finanční prostředky na svůj provoz získává památka ze zdrojů Ministerstva financí, Nadace státních zámků a zahrad Bádenska-Württemberska nebo nejrůznějších donátorů.

Hrad Eltz (Kategorie I)

Hrad Eltz je jedním z nejznámějších, nejstarších a nejzachovalejších německých hradů. Historie hradu se datuje již k počátku 12. století. Na Eltzu se také nachází jedna z nejvýznamnějších soukromě vlastněných pokladnic. Zajímavostí tohoto hradu je také fakt, že ho doposud vlastní rodina Eltzů, která ho nechala vystavět. Nynější majitel je Dr. Graf Karl zu Eltz, patří k už 33. generaci vlastníků.

Areál hradu je opravdu veliký – 600 ha. Samotný hrad má pak na 100 místností, z nichž je 20 určeno pro návštěvníky, 30 je využíváno hradní správou a také jako bydliště kastelána, 10 pro soukromé účely a zbytek je nevyužit. Největší místností je rytířský sál s rozlohou 90 m² a nejvíce významnou a navštěvovanou je pak již zmíněná pokladnice (možnost prohlídky i bez průvodce).

Okolí hradu hraje v tomto případě důležitou roli, neboť se nachází v neporušené přírodě (v okolí cca. 2 km pouze pole a lesy) a je dosažitelný pouze

pěšky. Tento fakt má vliv na sezónní využití hradu (1.4. – 1.11.) a na velmi malé množství pořádaných akcí.

Návštěvníkům je nabízena prohlídka hradu a pokladnice (8 €, snížené 5,50 €), možnost návštěvy dvou restaurací a obchodu se suvenýry. Celoročně má hrad pět zaměstnanců v hlavní sezóně se jejich počet zvýší až na 50, což nabízí možnost přivýdělku hlavně místním obyvatelům. Hrad se také angažuje v marketingu regionu.

Hrad nenabízí žádné speciální akce, ale po plánovaném skončení rekonstrukce v roce 2012 bude hrad pravděpodobně spolupracovat se soudními vinařstvími a pořádat zde tzv. Vínový víkend.

Zajímavé také je, že tento hrad hraje důležitou roli pro samotné Němce. Hrad byl například motivem na 500 DM bankovce. Významnost hradu pro občany SRN dokládá i návštěvnost – 170 000 německých návštěvníků k 80 000 zahraničních.

Co se týče financování hradu, průměrné roční náklady na údržbu a renovace v posledních letech jsou 350 000 €. Hrad prochází od roku 2009 rekonstrukcí (střešní konstrukce, ošetření napadeného dřeva, statika a úspora energie). Odhady na rekonstrukci jsou 5 mil. €. Tato rekonstrukce je z větší části pokryta státními příspěvky – 3,7 mil. € z mimořádného programu tzv. Konjunkturprogramm II. Další 175 000 € obdržel od spolkové země Porýní-Falc.⁴⁰ Důležitou roli má v případě rekonstrukce také tzv. Německá nadace pro památkovou péči,⁴¹ bohužel však její pomoc nemáme vyčíslenou. Náklady na běžný provoz nám nejsou bohužel známy, víme však, že za posledních 30 let pracuje hrad Eltz s kladným hospodářským výsledkem.

Schwarzburg (Kategorie 3)

Hrad Schwarzburg v Durynsku se nachází na dříve takřka nedobytném útesu, podle některých zdrojů už od roku 1071. V 17. století došlo k několika pádům skály, jež hrad ohrožovaly, poté došlo k přestavbám hradu, které mohly být potřebné v případě útoků Turků. Obytné prostory hradu byly následně modernizovány a vybaveny barokní výzdobou. V 17. – 18. století postihl stavbu rozsáhlý požár, z původního starého paláce vznikla po rekonstrukci zbrojnice.

Během 2. světové války měl být zámek přestavěn, ale ke konečné realizaci původních plánů nedošlo. Vrátnice byla nicméně mezitím z velké části zbourána kvůli vozidlům stavby, hlavní budova byla vykuchána, křížová budova až k zámecké bráně eliminována. Po 2. sv. válce hrad mnoho let chátral, v r. 1981 znovu vyhořel.

⁴⁰ Tento příspěvek byl určen na stavební opatření a má účinnost do roku 2018

⁴¹ Deutsche Stiftung Denkmalschutz

Po roce 1989 se ho ujaly několikere instituce a dodnes se opravuje. Bohatstvím památky je především její pochmurná historie, která na ní otiskla podstatné stopy.

V roce 1994 byl Schwarzburg převeden do Nadace durynských hradů a zámků, zatímco setrvává ve vlastnictví spolkové země Durynsko. V roce 1996 bylo založeno Sdružení hradu Schwarzburg, které se snaží objekt opravit. Stavba je pýchou údolí Schwarzatal, protože je jednou z mála atrakcí regionu a navíc nese otisky stop své poměrně pochmurné historie, což má své výhody i nevýhody. Hrad vždy fungoval jako panské sídlo (s výjimkou let, kdy chátral nebo kdy se zde během třicetileté války usadilo obyvatelstvo blízkých obcí).

Objekt se skládá z hlavní budovy, Císařského sálu s přílehlou zahradou o rozloze 5000 m² a Zbrojnice. Mimo Císařský sál zde byla zřízena také hlavní budova a obytné a společenské místnosti s barokní štukatérskou výzdobou. V současné době je prostor využíván velice sporadicky a především sezónně – jako prostor pro divadelní představení nebo muzeum v Císařském sále, které je provozováno jako pobočka zámku Heidecksburg Rudolstadt. Limity využití jsou nedostatečné finanční prostředky na opravu, nevyhovující bezpečnostní podmínky, v některých částech objektu bránící v hojnějším a různorodějším využití. Navzdory tomu po několika rekonstrukcích hradu v posledních deseti letech se celkový stav památky podstatně zlepšil a objekt je tak stále daleko přístupnější oproti minulosti. Vstupné do Císařského sálu je zdarma a jeho návštěvnost za rok 2010 čítala 12 565 lidí.

Objekt je financován především ze státních zdrojů a sbírek Spolkové kulturní nadace a Sdružení zámku Schwarzburg. Je zjevné, že hrad Schwarzburg není v současnosti schopen plně využít svůj potenciál, přesto se snaží těžit, co může, ze své současné situace. Co se týká propagace, hrad Schwarzburg spolupracuje s cestovní kanceláří Schwarzburg a právní společností Střední Schwarzatal.

Překážky ve výzkumu

Při našem výzkumu nám samozřejmě v cestě stálo mnoho překážek. Některé jsme očekávali již předem, jiné byly pro nás spíše překvapením. Počítali jsme s občasným problémem s terminologií a nutností pochopit složitý systém památkové péče v SRN. Co nás poněkud překvapilo, byla neochota spolupráce oslovených objektů. Dále velmi nesnadná cesta k získání různých účetnických a jiných výkazů, což jsme například u státních institucí nečekali. O něco lépe se spolupracovalo s nadacemi, ale také nebyly tolik sdílné. Soukromí vlastníci za normálních okolností neposkytují doplňující informace, podařilo se nám však navázat spolupráci s nynějším majitelem hradu Eltz – Karlem Dr. Graf zu Eltz (hrabětem z Eltzu). Ten nám poskytl bližší informace, ale nutno podotknout, že ho zpočátku náš EU projekt moc nezaujal, spíše se zajímal o českou identitu jako takovou, neboť jeho prababička také pocházela z Čech. Jinak obecně platilo, že při

získávání informací o jednotlivých památkách je výhodnější se zaměřovat spíše na kontakt s institucemi nižší instance, ideálně na okresní úrovni, které mají na starosti agendu mnohem užšího okruhu objektů. Také spíše zabral osobnější projev nežli akademické vyjadřování. Na některé objekty se plánujeme vydat i osobně a doufáme, že tím budeme moci získat nějaké nové informace.

Ovšem na druhou stranu musíme uznat, že se v SRN dbá o přehledné a obsáhlé statistiky, které nám velice pomohly. Také úroveň informací dostupných na webu je velice vysoká a v porovnání s ČR podstatně kvalitnější.

Shrnutí

Význam kultury je v Německu jasný jak státním orgánům, tak i veřejnosti a soukromým osobám. Toto široké spektrum, jež se aktivně podílí na stavu kulturní situace v jejich zemi, je hlavním důvodem, proč je situace v SRN lepší než v ČR. To samé platí i pro památkovou péči, kde je díky nespočtu různých dobročinných organizací tento zájem vidět. Také podniky mají větší zájem o stav památek. Chvályhodné jsou také výsledky činnosti největší nadace na ochranu památek (Deutsche Stiftung Denkmalschutz). Také spolupráce jednotlivých památek mezi sebou je na dobré úrovni.

Na druhou stranu je také nutné zmínit, že bychom se neměli dívat pouze na celkovou situaci v SRN, ale zabývat se i jednotlivými zeměmi. Na úrovni spolkových zemí se dá i lépe porovnávat situace v ČR. Doufáme, že se podaří některé iniciativy v památkové péči, používané na území SRN, zavést i do ČR.

RAKOUSKO

(Veronika Dvořáková, Monika Eretová, Michaela Ulrychová,
Zita Prášková)

Praxe rakouské památkové péče může být pro české území velmi inspirativní, neboť rakouská i česká památková péče vychází ze stejného základu a obě mají společné historické i právní kořeny. Dějinným vývojem se sice vazby obou zemí zpřetrhaly a podmínky a přístupy se začaly odlišovat, přesto lze ovšem tvrdit, že současné české prostředí a památkový fond se rakouskému, co do množství a charakteru památek, nejvíce podobá.

Pro oblast Rakouska je typický velmi raný zájem o ochranu nemovitého kulturního dědictví a praxe památkové péče zde má hlubokou a časně se projevující tradici, ačkoliv brzké začátky měly spíše intuitivní a romantický charakter. Kolébkou památkové péče byla Vídeň, tedy prostředí, které hrálo důležitou roli i v českém kulturním, společenském a vědeckém životě.

Počátky péče o kulturní dědictví jsou spjaty s rokem 1850, kdy byla císařem Františkem Josefem I. ustanovena c. k. Centrální komise pro průzkum a zachování uměleckých a historických památek. Tato instituce se dá považovat za předchůdce dnešního Spolkového památkového úřadu. Jako konzervátor v komisi působil Alois Riegl. Jeho spis *Moderní památková péče* (*Moderne Denkmalpflege*) z roku 1903 položil teoretické základy nejen rakouské památkové péči, ale stal se všeobecně platným a přijímaným. Alois Riegl zde určil systém památkových hodnot, které rozdělil na pamětní a „přítomnostní“ hodnoty. Pamětní hodnoty jsou vztaženy k minulosti památky a jsou tři: hodnota stáří, historická hodnota a záměrná pamětní hodnota. Proti pamětním hodnotám Alois Riegl postavil hodnoty „přítomnostní“, jejichž podstata spočívá v přínosu současnému člověku. Mezi „přítomnostní“ hodnoty patří užitná, umělecká hodnota, hodnota novosti a relativní umělecká hodnota.

Každá umělecko-historická památka se pak dá klasifikovat podle přítomnosti či absence jednotlivých hodnot. Došlo také k zásadnímu obratu v rámci metod památkové péče. Do té doby docházelo k restaurování památek v intencích stylového purismu, jehož hlavním iniciátorem byla oficiální rakouská památková péče. Námitky proti puristickým restauračním zásahům, využívajícím pseudoslohů se začaly objevovat ve Vídni již v 80. letech 19. století, ale až o zhruba třicet let později se od nich ustoupilo a začala se prosazovat konzervační metoda, jejímiž průkopníky v německy hovořících zemích byli Alois Riegl a Georg Dehio. Puristické restaurace byly zavrhnuty jako falšování původní podoby a vzhledu. Oproti tomu konzervace respektovala hodnotu stáří památky, která byla Rieglem tolik vyzdvihována. (2)

Základní etická stanoviska přístupu k památkám a péče o ně deklaroval o něco později, roku 1916, Max Dvořák, Rieglův žák a hlavní stoupenec I. vídeňské školy

dějin umění, v nadčasově platném Katechismu památkové péče (Katechismus der Denkmalpflege). Nejedná se ani tak o teoretický spis, jako o praktickou příručku, ve které srozumitelnou a přístupnou formou řeší veškeré otázky péče o památky. V rámci rozsahu památkové ochrany Dvořák doporučuje nezaměřovat se pouze na prvořadě památky, protože každá památka je nositelkou hodnoty stáří, kterou stejně jako Alois Riegl vyzdvihuje. (3) Ovšem ještě nad ní staví aktuální životnost výtvarné stránky památky a její uměleckou kvalitu, kterou památka zasahuje do přítomnosti. Pojednává také o jednotlivých aspektech nebezpečí, které mohou existenci památky ohrozit. Inovací je vnímání památky ne jako jednotliviny, ale v kontextu jak urbanistickém, tak duchovním. Jednotlivé případy vhodné i nevhodné památkové péče Dvořák ilustroval bohatou fotografickou přílohou případů z českých, moravských, slezských a rakouských měst. Z celého Dvořákova pojednání vyplývá potřeba památkové péče jako jisté povinnosti, založené na morálním hnutí člověka. (4) V Katechismu památkové péče bylo zformulováno mnoho pravdivých a obecně platných faktů, které zajišťují stálou aktuálnost tohoto svazku.

Současnost

V současnosti je hlavním právním zdrojem památkový zákon BGBl (Spolková sbírka zákonů) 553/1923 ve znění novely BGBl 170/1999, který upravuje jak památkovou péči samotnou, tak i působení jednotlivých institucí, financování údržby památek, výběr památek mezi chráněné apod.

Odpovědnost za výběr památek mezi státem chráněné má Spolkový památkový úřad (Bundesdenkmalamt), v jehož čele stojí prezident a generální konzervátorka. Dále se Spolkový památkový úřad dělí na různé centrální odbory – např. inventarizace a výzkum památek, seznamy památek, technické památky, památky zahradní architektury apod. V jednotlivých spolkových zemích se o příslušné památky starají tzv. zemská konzervatoria v čele se zemskými konzervátory.

Spolkový památkový úřad je sice samostatný orgán, ale podléhá nařizovací pravomoci rakouského spolkového ministerstva školství, umění a kultury.

Rakouské spolkové ministerstvo školství, umění a kultury (Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur) má v rámci památkové péče ještě jeden orgán, tzv. Památkovou radu, která funguje jako externí poradní sbor a čítá asi 70 členů ze všech odvětví památkové péče.

Poměrně velký počet památek v Rakousku je v soukromém vlastnictví, přičemž jejich vlastníci (pokud se jedná o objekty zařazené na seznam památek) mají ze zákona povinnost starat se o zachování památky a při změnách stavu žádat o povolení. Majitelům mohou být od spolkových konzervatorií poskytnuty i finanční dotace, dále také existují různá daňová zvýhodnění pro vlastníky.

Kromě památkového úřadu se o památky starají také různé privátní spolky a iniciativy. Rádi bychom zde zmínili alespoň ty největší, které mají co dočinění s památkovou péčí celkově.

V roce 1999 byla založena webová síť památkové péče Rakouska, tzv. Netzwerk Denkmalschutz Österreich, která měla sdružovat především privátní spolky a iniciativy. Na jejich činnost navázala v roce 2008 také Iniciativa památkové péče, která funguje jako neziskové sdružení. Tato iniciativa vydává několikrát do roka i časopis o památkové péči.

Samozřejmě se zde v rámci památkové péče také objevují různé problémy, ať už vyplývající z aplikace zákona do praxe, či střetu zájmů.

Mezi hlavní problémy patří nové koncepty péče, jako je třeba zavedení nových kategorií památek do zákona (např. péče o zahradní památky a jejich výběr, nebo tzv. ensemble, skupina památek, která bývá často těžko zařaditelná kvůli četnosti památek ve skupině a požadavkům na každou z nich).

Občas zde také dochází ke sporům mezi ministerstvem a Spolkovým památkovým úřadem, a to především kvůli nařizovací pravomoci ministerstva, která stojí nad památkovým úřadem. (5) (6)

Výběr památek podle kategorií

I. kategorie

- opatství Melk
- kostel Mariazell
- zámek Esterházy
- zámek Grafenegg
- klášter Svätý Florián

V podstatě u všech památek z této kategorie jsme se setkali s poměrně velkým multifunkčním využitím. Ať už se jednalo o církevní objekty či zámky, vždy jsme zde našli využití jak pro různé akce vzdělávacího typu (jako jsou školení, semináře, konference apod.), tak i pro kulturní akce (např. koncerty, představení, svatby, tematické trhy atd.). Většina objektů je díky těmto aktivitám a možnostem pro turisty (různé prohlídky) ekonomicky soběstačná a zisky následně využívá pro opravy, údržbu a další rozšíření. Jedinou výjimkou je kostel Mariazell, který své zisky kromě oprav používá i na dobročinné účely. Památky této skupiny jsou také celoročně využívané a otevřené turistům.

Průměrné vstupné u objektů je 7 € pro dospělé, většina ale nabízí různé slevy pro studenty, rodiny, důchodce, ZTP apod.

2. kategorie

- moštárna Mostschank Kelz
- hřebčín Piber
- kostnice Totentanz Metnitz
- zámek Kobersdorf
- hrad Güssing
- lázně Bad Blumau
- zámek Weitra

V druhé kategorii jsme narazili především na objekty v soukromém vlastnictví, které návštěvníkům nabízejí kromě estetického zážitku z památky samotné i nějaké další služby. Množství funkcí bylo u těchto památek opravdu různorodé, protože jsme ve výběru měli jak památky z oblasti spíše komerční (jako jsou lázně Bad Blumau nebo hřebčín Piber), tak i památky, kde komerce hraje spíše vedlejší roli (kostnice Totentanz Metnitz nebo zámek Kobersdorf). Mezi našimi pamáčkami byly také hrady a zámky, které se kvůli soukromému vlastnictví zaměřují především na pronájem prostor pro různé eventy, koncerty, svatby, firemní akce apod. (např. Kobersdorf nebo Weitra). Velká část objektů je ekonomicky samostatná (lázně Blumau), ale jsou mezi nimi i takové, které se nepýší velkými zisky a spíše fungují z dotací a dobrovolných prací (Totentanz Metnitz). Vstupné se v této kategorii pohybuje na poměrně velké škále, nejlevnější bylo u kostnice Totentanz Metnitz (3 €), nejdražší naopak v lázních Blumau (39 € celodenní karta). Co se týče otevírací doby, setkali jsme se zde zhruba u poloviny památek (spíše méně ziskových) s otevírací dobou od jara do podzimu, zbytek, převážně komerčních památek, je otevřen po celý rok. Spolupráce památek s okolními městy a památkami nás docela překvapila, protože pouze asi polovina objektů možnost nějaké spolupráce využívá, zbytek je spíše uzavřený.

3. kategorie

- ruiny hradu Schaunberg
- vodní zámek Ort
- katedrála v Gurku

U památek této kategorie jsme se setkali s objekty, které své prostory nabízejí hlavně pro různé eventy, koncerty, historické akce, svatby apod. Každá z památek má jiného vlastníka, tzn. jsou jak ve státním, tak i církevním a soukromém vlastnictví. Ruiny hradu Schaunberg i katedrála v Gurku jsou přístupné celoročně, zámek Ort pouze od Velikonoc do listopadu. Škála

vstupného je zde poměrně velká, nejnižší vstupné je u ruin hradu Schaunberg, a to 1 €, zatímco u katedrály v Gurku to bylo 7,50 €. Nejvíce z vybraných objektů spolupracuje zámek Ort, a to hlavně s blízkým městem Gmunden. Ostatní památky těchto možností moc nevyužívají. Ekonomicky samostatné jsou památky pouze částečně, vzhledem k tomu, že se jedná o památky spíše regionální důležitosti, nejsou památky tolik výdělečné, aby si mohly dovolit větší investice.

Dále jsme vybrali tři objekty, které nám z každé kategorie přišly nejzajímavější a které bychom chtěli podrobněji specifikovat.

Zámek Grafenegg

Tento zámek je znám především celoročním kulturním děním, za kterým se sem sjíždějí turisté nejen z celého Rakouska, ale i ze zahraničí. Ve 20. století zámek spíše chátral, ale v 70. letech se zdejší dění oživilo a od té doby patří mezi vyhledávané památky pro různé akce. Tradičně se zde každý rok koná tzv. Grafenegg Advent, jeden z největších trhů s výstavou uměleckých řemesel v Rakousku. Velice zajímavé je, že zde v roce 2007 byl vybudován i nový hotel a amfiteátr, který je poměrně moderně pojat. Tyto prostory nabízejí další možnosti využití komplexu, díky čemuž dokáže zámek získat více příjmů a tak být i ekonomicky soběstačný. Kromě prostorů pro ubytování a kulturní akce jako koncerty, představení, svatby, trhy apod. zde nalezneme i restauraci, vinotéku a kavárnu.

Zámek také spolupracuje s širokým okolím a propaguje i jiné památky okolo. Tato památka je ukázkou mistrného využití všech svých možností pro návštěvníky i pořadatele různých akcí, díky čemuž je zámek opravdu schopný prosperovat a těžit z toho pro svoji vlastní údržbu. (8)

Hřebčín Piber

Tento objekt je zajímavý především tím, že jeho hlavní činností je chov plemene lipicanských koní, který je zde od roku 1920. Kulturní činnost je zde sice vedena jako vedlejší, ale je pro hřebčín velice významná. Velice často se v areálu konají různé kulturní akce a značně propagované jsou tu i svatby. Sice nenabízejí přímo žádnou prohlídku, ale akcí, kterých je zde možno se zúčastnit, je velké množství. Kromě toho jsou zde i restaurační zařízení a muzeum. Dalším využitím pro návštěvníky je výcvik jízdy na koni a je zde možné dosáhnout až na turnajové minimum a udělat si jezdecký průkaz.

Díky všem těmto činnostem je hřebčín soběstačný a získává tak finance pro všechny oblasti svého působení (chov, provoz muzea pod.) a údržbu. Poměrně

rozvinutá je i spolupráce s ostatními atrakcemi v okolí, které se navzájem propagují.

Nejzajímavější na této památce je tedy spojení kultury a chovu koní, což dohromady nabízí příležitost pro maximální využití objektu tohoto typu. (9)

Vodní zámek Ort

Další pozoruhodný objekt je vodní zámek Ort, který leží v blízkosti města Gmunden. Zámek má velmi dlouhou historii, první zmínky o něm jsou již z 10. století. Architektonickou zvláštností je trojúhelníkový půdorys. Dnes v zámku sídlí školicí středisko ministerstva lesnictví. Pro veřejnost jsou přístupné okolní prostory a část nádvoří a věž. Asi největším lákadlem je zde vyhlášený festival převážně vážné hudby „Salzkammergut Festwoche“. Sám zámek není nijak speciálně propagován, hlavní propagace je zde zaměřena na pořádání svateb, které jsou v tomto objektu velmi časté (až 360 obřadů za rok).

Velké popularity zámku se dostalo při natáčení a vysílání seriálu Schlosshotel Orth. Využití objektu kromě sídla školicího centra je tedy převážně komerční. Díky rozšířeným možnostem pronájmu interiérových prostor je oblíbeným místem konání společenských večírků a již zmíněných svateb. (10)

Shrnutí

V našem výzkumu jsme se setkali s památkami všech typů, které dokázaly svého potenciálu využít ve většině případů poměrně dobře. Určité oblasti přístupu však poskytují prostor pro zlepšení. Obecně je to především nedostatek spolupráce s ostatními subjekty (např. s okolními obcemi či dalšími památkami) a absence systému, jenž by jednotlivé památky sdružoval a umožňoval tak např. snadnější orientaci pro turisty, kteří chtějí daný region navštívit. U méně významných a navštěvovaných památek se jedná hlavně o nízkou úroveň informací pro veřejnost a nedostatek finančních prostředků. Tyto objekty jsou ale většinou podporovány Spolkovým památkovým úřadem či různými nadacemi (založenými pro účely financování těchto památek).

Hlavní problémy, na které jsme narazili my v průběhu tvoření pasportů jednotlivých památek z prvních tří kategorií, byl především nedostatek informací k jednotlivým objektům a dále neochota památek samotných sdílet některé údaje, především ekonomického rázu. Proto jsme ne vždy pracovali s přesnými daty, ale spíše s obecnými závěry.

To, co by pro naši zemi a naše památky mohlo být inspirativní, je hlavně multifunkční využití rakouských památek (pronájmy, kulturní akce, produkty apod.), které si tímto způsobem zajišťují ekonomickou soběstačnost.

Zdroje

- RIEGL, A. Moderní památková péče. Národní památkový ústav, Praha 2003. Edece a redakce HLOBIL I. a KURIŠ I. s. 31-75
- RIEGL A., Moderní památková péče. Národní památkový ústav, Praha 2003. Edece a redakce HLOBIL I. a KURIŠ I. s. 106-107
- DVOŘÁK, M. Katechismus památkové péče. Praha: Národní památkový ústav, 2004., 2. vydání, s. 29.
- DVOŘÁK, M. Katechismus památkové péče. Praha: Národní památkový ústav, 2004., 2. vydání, s. 184.
- Zákon č. BGBl 553/1923 i.d.g.F BGBl. I Nr. 170/1999, Denkmalschutzgesetz.
- KŘENKOVÁ H., Zkušenosti s památkovou péčí v Rakousku [on-line] c2005-2011, 2006. [cit. 15. 11. 2011].
- BUNDESDEKAMALAMT. Denkmalpflege. [online]. <<http://www.bda.at/rubrik/136/908/Denkmalpflege/>>.
- GRAFENEGG. Programme. [online]. Poslední revize 2011. <<http://www.grafenegg.at/programme>>.
- BUNDESGESTÜT PIBER. Events und hochzeiten. [online]. Poslední revize 2011. <<http://www.piber.com/events-hochzeiten/>>.
- GMUNDEN - KERAMIKSTADT. Schloss Ort. [online]. Poslední revize 2011. <<http://www.gmunden.ooe.gv.at/system/web/default.aspx?menuonr=220768982>>.

DÁNSKO

(Zuzana Čápková, Michaela Melenová, Eliška Zalabáková)

Kulturní politika v Dánsku je charakterizována decentralizovaným financováním, programovou zodpovědností a množstvím kulturních institucí (nadací podporujících umění, památky atd.). Od ostatních zemí s fungujícími ministerstvy kultury se Dánsko liší svými speciálními zákony řídícími různé kulturní oblasti – např. divadelní zákon z r. 1990 nebo hudební zákon z r. 1976 (oba ve znění pozdějších předpisů).

Hlavním aparátem dánské kulturní politiky je Ministerstvo kultury, fungující od roku 1961. Ve své pravomoci má záležitosti kulturních mezinárodních vztahů, legislativu kolem vlastnických práv a také poskytuje četné dotace archivům, knihovnám, muzeím, na literaturu a také na hudební, divadelní a filmovou produkci.

Institute pro podporu kultury

- Statens Kunstfond (Státní nadace na podporu umění) podporuje vizuální umění, literaturu, hudbu, umělecký design a architekturu. V každé oblasti jsou odbornou porotou pečlivě přidělovány granty.
- Akademiet for de skønne Kunster (Královská akademie výtvarného umění) je vzdělávací instituce pro malíře, sochaře a architekty.
- Kulturfonden (Fond kultury) byl zřízen na finanční podporu nových iniciativ hlavně v oblasti popkultury.
- Dansk Kunstråd (Dánský umělecký koncil) je sdružení 18 profesionálních uměleckých organizací.
- Danske Kunsthandvarkeres Landsammenslutning (DKL) (Asociace dánského umění a řemesel)
- Kunstforeningen i København (Kodaňská společnost umění)
- Ny Carlsbergfondet (Nadace New Carlsberg) podporuje umění a jeho dějiny
- Sammenslutningen af Danske Kunstforeninger (Národní výbor dánského umění)

Výběr památek podle zadaných kategorií:

Kategorie I.

- Egeskov
- Frederiksborg
- Jelling Unesco
- Koldinghus

- Kronborg
- Skagen

Kategorie 2.

- Liselund
- Hans Christian Andersen Museum
- Brede Works
- Dansk jagt-og skovbrugsmuseum
- Hald

Kategorie 3.

- Moesgaard
- Museum Bangsbo
- Sønderborg

Vybrané objekty

Kategorie 1: Egeskov Castle

Egeskov Castle (Slot) je zámek nacházející se v regionu Funen ve vzdálenosti něco málo přes 30 km od města Odense (lze se tam dostat jednoduše autem po dálnici, nebo vlakem či autobusem přímo z Odense).

Zámek byl dokončen v r. 1554 jako sídlo šlechtice Frendse Brockenhuusa a až do roku 1884 sloužil převážně jako rodinné sídlo. Od roku 1994 je v soukromém vlastnictví potomka původních majitelů – Michaela Ahlefeldta – Laurvig-Bille a slouží jako velmi výrazné turistické centrum Dánska a nedílná součást jeho cestovního ruchu.

Celé panství se rozkládá na pozemku o výměře 1131 ha, z čehož 8 ha má samotný zámek, zahrady 12 ha a výstavní prostory 8000 m². Zámek je zpřístupněn pouze zčásti, soukromé prostory jsou obývány jeho majiteli. Celkem je zde 66 místností, z nichž nejdůležitější a tou hlavní je The Banqueting Hall, reprezentativní zámecká komnata zrestaurovaná v r. 1975, v níž se pořádají kulturní a společenské akce a koncerty. V bývalých hospodářských stavbách se nacházejí muzea – Veteran Car Museum se sbírkami motorových vozidel, letadel a jiných strojů, Motorcycle Museum, Muzeum zemědělství, Muzeum povozů tažených koňmi, Kovárna či stále fungující původní obchod s potravinami. Na zámku Egeskov se údajně nachází nejkrásnější zahrady Dánska, které jsou rozděleny do 19 samostatných celků, mj. Fuchsia Garden apod. Současní majitelé velmi dobře využili okolního prostředí a odhadli přání svých návštěvníků. V těsné blízkosti

zámku se nachází lanové centrum a dětské hřiště s prolézačkami, takže na své si tu přijde spousta návštěvníků.

Areál se nachází 3,5 km od městečka Kvaendrup (1 657 obyvatel), se kterým ho spojuje silnice Bøjdenvejen/Route 8. Objekt volně přechází z parků a zahrad v oboru, lesy a zemědělskou krajinu. Jedná se o nejexponovanější turistickou lokalitu ostrova Funen

Egeskov je otevřen denně od 30. dubna do 2. října (v květnu od 10:00 do 15:00, v červnu do 18:00, o letních prázdninách do 19:00 a v září potom do 17:00). Za vstup do parku, zahrad a muzea zaplatí dospělý člověk 120 DK (21 €), se vstupem i do zámku pak vstupné činí 195 DK (27 €). Snížené vstupné 80 Dk (11 €)/105 DK (14,5 €) platí pro děti od 4-12 let. Děti do 4 let věku pak mají vstup zdarma.

V roce 2009 Egeskov s 209 240 návštěvníky obsadil 27. místo mezi nejnavštěvovanějšími dánskými atrakcemi.

Kategorie 2: Liselund Slot

Zámek Liselund se nachází na východním pobřeží jednoho z dánských ostrovů Møn (nejbližším městem je 5,5 km vzdálené Borre). Leží na mytíně uprostřed lesů, s pláží ho spojuje pěšina. Pár kilometrů od zámku se nachází také dánský přírodní fenomén – 12 km dlouhé bílé křídové útesy Møns Klint. Celý objekt je rozdělen na romantický anglický park, „starý“ neoklasicistní zámek (Liselund Gammel Slot) a „nový“ zámek (Liselund Ny Slot) postavený v romantickém slohu.

V roce 1783 pozemek zakoupil prefekt ostrova Møn Lord Antoine de la Calmette (1752 – 1803) a se svojí manželkou Annou Cathrine Elisabeth Iselin (1759-1805), přezdívanou Lise (Liselund = Lisin háj), zde vybudoval park a zámeček (Liselund Gammel Slot). Po smrti lorda a jeho manželky Liselund zdědil jejich syn lord Charles de la Calmette (1781-1820), který se však zadlužil a po jeho smrti musel být zámek prodán baronu Fredericu Huitfeldtovi Leverzau. Vdova po lordovi de la Calmette Martha však na zámku dožila až do své smrti

Martha se přátelila s mnoha významnými umělci, kteří ji na Liselund jezdili navštěvovat (např. Andersen, Thorwaldsen, Oehlenschläger). Po její smrti už nebyl Liselund nikdy permanentně obydlen, v r. 1843 ho zdědil Gottlob Rosenkrantz. V roce 1887 postavili baronka Oluffa Krabbe a baron Fritz Rosenkrantz Liselund Ny Slot (Nový zámek), který používali jako rodinné sídlo až do 60. let 20. stol., kdy už sídlo začalo být zastaralé, a proto se vystěhovali a zámek se na pár let používal jako mládežnická ubytovna. V roce 1980 se Liselund Ny Slot dostal do státního vlastnictví a několik let chátral, až byl odsouzen k demolici, ale v roce 1989 ho koupili jeho současní majitelé Krista a Steffen Steffensen, kteří ho zrestaurovali a provozují zde hotel, restauraci a kavárnu.

Hotel nabízí 15 pokojů a 2 apartmány v 1. a 2. patře a ve věži zámku, celkem pro 44 hostů. Pokoje se jmenují podle pohádek H. Ch. Andersena, což je pro návštěvníky poměrně hezká atrakce. V přízemí se nachází těchto pět pokojů: "Oluffa's Salon", "Havestuen" (The Garden Room), "Svanesøen" (The Swan Lake), "Svigmors Kabinet" (Mother-in-law's Cabin), "Baronens Kontor" (The Baron's Office) – jsou vhodné pro pořádání oslav, seminářů a kongresů až pro 34 lidí. V horních patrech jsou další, menší pokoje sloužící k ubytování, ve věži je apartmán s výhledem na všechny čtyři světové strany, půda a holubník. V suterénu je pak rustikální restaurace (kavárna, bar) s přímým vstupem do zahrad, která je otevřená pouze v létě, v zimě se používá jen v případě případné pořádání akce.

V pavilonu zahrad se nachází šestihektarový anglický park, který je celoročně přístupný veřejnosti (kromě po a út), klasický romantický park s exotickými pavilony, vzácnými stromy (kaštanovníky, moruše, cypřiše, ořešáky, duby), jezírky, umělými vodopády, také Swiss Cottage (Švýcarská chata), postavená na mohyle z doby bronzové, která původně sloužila jako dům zahradníka, dnes jako domek pro hosty. Také je přístupný Norwegian House (Norský domek) a Chinese Tea Pavilion (Čínský čajový pavilon), kde se podávaly odpolední čaje. Původně se v areálu nacházela ještě kaple, srub na pláži a Lisina botanická zahrada, ale všechny tyto objekty se zbouraly do moře při rozsáhlém sesuvu půdy v r. 1905.

Liselund Ny Slot je možno si pronajmout na uspořádání jakékoli oslavy, např. se zde pořádají svatební obřady v lese, kam se dojde v kočáře taženém koňmi, svatební hostiny na zámku, oslavy křtů, narozenin, výročí, firemní akce, konference, golf (golfové hřiště je vzdálené 11 km) apod. Často se zde pořádají výpravy na Møn Klint s geologickým výkladem a hledáním zkamenělin. Od roku 1990 sbírají majitelé zámku obrazy místních autorů, kterým také pořádají výstavy (nyní zde probíhá výstava prací sjaellenského rodáka Nielse Petera Andreasena), nedávno zde byly instalovány také vitráže od dánského umělce Mette Hansen Enøe. Tradičně se také pořádají oslavy Letnic – podávání snídaně na zahradě, koncerty v parku – např. koncert zpěvačky Søs Fenger. Při těchto příležitostech restaurace prodává piknikové koše.

Liselund se zaměřuje na ekologický provoz - suroviny na vaření jsou místního původu, vše je bio a produkováno místními farmáři, používá se zelená energie z vodních a větrných elektráren, „nejchutnější kohoutková“ voda v Dánsku obohacená minerály z křídového podloží, odpadní voda je přefiltrovávána, trávu sekaří ekologickou elektrickou CO²-free sekačkou apod. Objekt je podporován dánským ministerstvem zemědělství (Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri). To dlouhodobě provozuje databázi dánských restaurací a stravovacích zařízení a podle kvality nabízeného jídla uděluje podnikům hodnocení, tzv. smileys („smajlíky“); hotel Liselund byl ohodnocen jako „elite-smiley“, čímž se ministerstvo zemědělství zaručuje za absolutní nezávadnost jídla podávaného v jeho restauraci.

Komplex Liselund je velice atraktivní místo, ať už kvůli svému romantickému umístění uprostřed lesů na východním pobřeží opuštěného ostrova Møn nedaleko nádherných útesů Møns Klint, nebo kvůli poměrně velkému počtu památek na malém prostoru (dva zámky, pavilony, ...). Majitelé si toho byli určitě dobře vědomi, proto zde zařídili luxusní hotel, který dokonale vyhovuje romantickým představám svých návštěvníků. Pro své hosty zde pořádají mnoho kulturních akcí, které jen podporují oblíbenost zámku mezi zámožnými klienty. Objekt úspěšně proklamuje v současné době velice populární ekologický chod. Sympatická zůstává také skutečnost, že majitelé celý objekt neuzavřeli před veřejností a park s muzeem v Liselund Gammel Slot ponechávají celoročně otevřené všem zájemcům o návštěvu.

Kategorie 3: Moesgaard

Moesgaard je muzeum prehistorie, které se nachází 10 km jižně od města Aarhus (autobusem se lze dostat až přímo k muzeu). Muzeum je vlastnictvím státu.

Původní budova stála přibližně do roku 1711 o něco dále na jih, směrem k Giber Jo. V roce 2008 bylo místo zkoumáno a výzkumy prokázaly, že je obklopeno mokřady, které pravděpodobně byly dílem člověka. Dnešní muzeum jako takové vzniklo v roce 1964, budova byla vystavěna v letech 1780-1784. Rezidence byla postavena Christianem Frederikem Gyldenkrone a reprezentuje přechodné období mezi barokem, rokokem a klasicismem. O umělecký projekt se postaral architekt Zuber.

Součástí muzea je zrekonstruovaný roubený kostel Høring, který vzbuzuje dojem prvních původních kostelů v Dánsku. Rekonstrukce byla vedena podle archeologických záznamů.

Hlavní činností je provoz prehistorického muzea, pořádání výstav (i s průvodci), přednášek a workshopů. Dále jsou zde pořádány různé doplňkové akce, jako např. hudební festivaly, filmové projekce a speciální akce pro rodiny s dětmi. Je zde také obchod se suvenýry a šperky. Jednou z akcí je The Viking Moot, slavnost na počest vikinských veletrhů se sportovními aktivitami, stánky a občůdky. Další akcí je The Willow Festival, což je každoroční festival s ohledem na tradici košíkářství, návštěvníci si tady mohou sami vyrábět proutěné koše. Mezi největší atrakce muzea patří „muž z Grauballe“, což je zachovalá mumie z roku 290 př.n.l., a Skovmøllen, „mlýn v lese“, který se nachází asi deset minut pěšky od muzea. Je to vodní mlýn, kde původní obyvatelé sídlili kukuřici. Mlýn je stále funkční, dá se tady koupit čerstvá bio celozrnná mouka umletá přímo v mlýně.

Rozloha objektu je 1,3 km². Muzeum je obklopeno anglickým parkem. Původně byl park stylizován do barokní zahrady s přímými liniemi tvořícími celek s hlavní budovou. Nynější romantická podoba zahrady s klikatými cestičkami a umělým dolmenem byla navržena jako zpestření pro obdivovatele parku. Domy

a pomníky, které lemují prehistorickou stezku, přispívají k neobyčejné atmosféře krajiny. Stezka je čtyři kilometry dlouhá, vyznačená bílými kameny a vede od rezidence k pláži Moesgard Strand a zpět.

Muzeum úzce spolupracuje s Institutem antropologie, archeologie a lingvistiky na Aarhuské univerzitě, jehož část sídlí v Moesgaardu. Přestože tyto dvě instituce jsou formálně oddělené, za 50 let spolupráce vytvořily profesionální komunitu s obrovským rozsahem působnosti.

Moesgaard má sezónní otevírací dobu. Od dubna do září je otevřeno denně od 10:00 do 17:00 a od října do března je otevřeno denně kromě pondělků od 10:00 do 16:00. Ve dnech 24.12., 25.12., 26.12., 31. 12. a 1. 1. je v muzeu každoročně zavřeno.

Vstupné pro dospělé je 60 DKR, pro studenty, důchodce a deseti a vícečlenné skupiny je 50 DKR, pro děti do osmnácti let je vstup zdarma. Provádějí se zde prohlídky po celém areálu muzea a okolí. V pracovních dnech za 500 DKR s poplatky a o víkendech za 600 DKR s poplatky.

Webové stránky jsou vytvořeny přehledně, dají se zobrazit i v angličtině.

Shrnutí

Navzdory tomu, jak Dánsko jako stát i dánští soukromí vlastníci zachovávají místní kulturní dědictví, využívají památky národního i lokálního významu pro mnohé účely a nebojí se do místní kultury investovat nemalé částky, jejich „sdílnost“ a celistvost dostupných informací pro nás představovaly největší problém ve výzkumu. Webové stránky objektů jsou málokdy v jiném jazyce než v dánštině a ekonomické informace jsou téměř nedostupné. Oproti tomu nás velmi zaujala jedna internetová stránka,⁴² kam mohou turisté psát své reference na navštívené dánské památky a pro dánské úřady to jsou často stěžejní informace pro zlepšení služeb v oblasti kultury. Už (nejen) to by mohlo představovat možnou inspiraci pro Českou republiku.

Zdroje:

<http://www.maps.google.com>

<http://www.hiren.info>

<http://www.liselundslot.dk>

<http://www.moesmus.dk>

<http://www.state.gov>

<http://www.culturelink.org>

⁴² <http://www.kulturarv.dk>

NORSKO

(Svatava Čísařová, Tereza Němečková)

Norsko je velmi kultivovanou skandinávskou zemí. V rámci Rozvojového programu OSN bylo během posledních deseti let několikrát hodnoceno jako nejlepší země pro život. Díky těžbě ropy a zemního plynu ze Severního moře v posledních sto letech výrazně zbohatlo, HDP je jedním z nejvyšších na světě.

Norsko má nejen dostatek peněz na financování vlastní kultury, ale pomáhá skrze různé fondy i jiným evropským zemím. Při své obrovské rozloze má jen něco málo přes čtyři miliony obyvatel a snaží se jim maximálně vyjít vstříc. Bohatě financované programy na podporu venkova se snaží nabídnout kvalitní životní podmínky (a do těch kultura a umění jistě patří) i těm, kteří žijí v opuštěnějších částech na severu země.

Památková péče v Norsku představuje velmi kvalitně propracovaný, fungující a dobře financovaný systém. Základním předpisem pro ochranu památek je zde zákon o kulturním dědictví z roku 1978, který upravuje vztahy mezi úřady a vlastníky chráněných památek a lokalit, a zákon o stavebním a územním řízení z roku 2008.

Památkovou péči v Norsku má na starost Ministerstvo životního prostředí, a to konkrétně Odbor památkové péče (Avdeling for kulturminneforvaltning). Tento odbor působí především v oblasti archeologie, ochrany památek, kulturního prostředí a kulturní krajiny. Jako ústřední poradní orgán odboru a také úřad s výkonnou mocí v oblasti správy kulturních památek slouží Ředitelství kulturního dědictví (Riksantikvaren) a jeho okresní pracoviště v každém z 19 správních obvodů, tzv. fylke (obr. 1).

„Ředitelství kulturního dědictví [je podle zákona o kulturním dědictví] oprávněno nařídít ochranu budov, skupin budov a kulturní krajiny. Zákon o kulturním dědictví rovněž upravuje vztahy mezi úřady a vlastníky chráněných památek a lokalit. Jen malá část norského kulturního dědictví je však chráněna tímto způsobem. Je zde velký počet budov a jiných památek a lokalit, které si zaslouží ochranu pro své kvality a význam pro okolní prostředí. Tyto památky a lokality rovněž pomáhají chránit další zákony, např. zákon o stavebním a územním řízení. Nejlepším způsobem ochrany je však přesvědčování vlastníků památek a lokalit, aby tyto jedinečné hodnoty sami chránili, bez ohledu na to, zda jsou, či nejsou zákonem chráněny.“⁴³

Mimo jiné nabízí Ředitelství kulturního dědictví deset programů na ochranu kulturního dědictví. Tyto programy jsou určeny především na zajištění a ochranu kulturního dědictví, jeho mapování nebo jeho zpřístupnění veřejnosti. Prostřednictvím těchto programů se rozdělují přibližně 250 mil. NOK.

⁴³ http://www.noramb.cz/About_Norway/culture/Kulturni-ddictvi/heritage/general/ 13. 11. 2011

Mezi tyto programy patří například programy pro:

- chráněné budovy v soukromém vlastnictví
- sámské (laponské) památky
- roubené kostely
- světové dědictví
- technické a průmyslové památky
- zříceniny
- protipožární ochranu dřevěných staveb a roubených kostelů atd.

Ředitelství kulturního dědictví pracovalo v roce 2011 s rozpočtem 429 965 000 NOK, což činí přibližně 1,4 mld. Kč. Norský památkový fond pracoval v tom samém roce s rozpočtem 59 480 000 NOK, tedy přibližně 194 mil Kč. Vzhledem k ekonomické situaci Norska, které je jednou z nejbohatších zemí světa, se tyto finanční prostředky zdají být poněkud nedostačující. Je důležité ale uvést, že norský systém financování v oblasti kultury je odlišný od toho českého. Podpora kultury v Norsku je financována z více zdrojů – především z Ministerstva kultury, které zodpovídá především za umění a kulturní instituce (divadla, muzea, kulturní centra atd.), kulturně výchovnou činnost a kulturní spolupráci. Cílem současné vlády Jense Stoltenberga je, aby bylo na kulturu přiděleno 1% ze státního rozpočtu. Od roku 2005, kdy se rozpočet na kulturu pohyboval na hraně 5 mld. NOK (přibližně 16,5 mld. Kč), narostl rozpočet Ministerstva kultury o 3,9 mld. NOK. Z roku 2010 na rok 2011 vzrostl rozpočet ze 7,8 mld. NOK (přibližně 25,9 mld. Kč) na rekordních 8,5 mld. NOK (přibližně 28 mld. Kč) a návrh rozpočtu na rok 2012 počítá s dalším navýšením až na 8,9 mld. NOK (přibližně 29,5 mld. Kč). Prostředky na ochranu památek se tedy nemusí přerozdělovat, jsou přímo vedeny pod Ministerstvem životního prostředí a využity opravdu pouze se záměrem obnovy a údržby památek, navíc spolu s dalšími finančními programy ministerstva životního prostředí.

Dalším orgánem Ministerstva životního prostředí v oblasti památkové péče je Norský památkový fond (Norsk kulturminnefond), který poskytuje 18 mil. NOK navíc k dotacím od Ředitelství kulturního dědictví.

Vyloženě vědeckou činností se zabývá Norský institut pro památkový výzkum, který byl zřízen jako nadace Ministerstva životního prostředí v roce 1994. Centrální kancelář institutu se nachází v Oslu a jeho další pobočky ve městech Bergen, Trondheim, Tromsø a Tønsberg. Institut se zabývá výzkumem v oblastech městského a krajinného plánování, archeologie, restaurování a ochrany historických památek. Nezáleží na tom, zda se jedná o státní nebo soukromé subjekty.

Norsko je v porovnání s ostatními evropskými zeměmi zemí s menším počtem kulturních památek, přesto se v zemi eviduje na 300 000 budov postavených do roku 1900. Jejich ochrana je regulována podle zákona o stavebním

a územním řízení. Chráněných budov se eviduje na 6 000, přičemž přibližně 3 000 se nachází v soukromém vlastnictví. Polovina z těchto budov je ve velmi dobrém stavu, ty ostatní potřebují přinejmenším částečnou opravu. Majitelé těchto objektů mohou využít financí některého z programů na ochranu a údržbu od Ředitelství kulturního dědictví nebo dotací z Norského kulturního fondu.

Všechny stavby postavené do roku 1537 jsou automaticky chráněné zákonem o kulturním dědictví, a to ať se jedná o stavby dřevěné nebo kamenné. Tento rok je v Norsku považován za konec středověku, neboť zde začala reformace, která měla velký vliv na budoucí vývoj země. Z období středověku také pochází přes 200 dochovaných profánních roubených budov a 28 roubených (tzv. štábkových) kostelů.

Kostely tvoří v Norsku nejpočetnější a v podstatě nejdůležitější část kulturního dědictví. Tato skupina památek je obecně také hodnocena jako to nejdůležitější, co může norské kulturní dědictví přinést dědictví světovému. Kostelů existuje na 1600, z nichž je 60% chráněno. Ochrana kostelů se dělí podle tří období: kostely postavené do roku 1650, kostely postavené do roku 1850 a novější kostely.

Kostely postavené do roku 1650 jsou automaticky chráněny podle zákona o kulturním dědictví. Ve středověku bylo postaveno 1000 až 2000 roubených kostelů, z nichž se dodnes dochovalo pouze 28, o to víc jsou tyto památky významnější a jejich ochrana důležitější. V roce 2001 zahájilo Ředitelství kulturního dědictví program na obnovu a zachování roubených kostelů – všech 28 by mělo být hotovo do roku 2015. U prvních kostelů postavených po reformaci je jasně patrná architektonická změna a posun od středověkých stavebních postupů. Změny a liturgické nároky na úpravu vnitřních prostor a uzpůsobení kostelů měly za následek, že se z kostelů staly zajímavé a velmi hodnotné památky nejen pro Norsko.

Na druhou stranu v dobách morových epidemií (od poloviny 14. století do počátku 17. století) bylo postaveno jen velmi málo kostelů. Byla to doba, kdy v Norsku zemřela celá polovina obyvatelstva.

Kostely postavené v letech 1650 až 1850 se architektonicky jasně odlišují od těch dříve postavených a zároveň je na nich možné ještě pozorovat užívané stavební postupy před tím, než se začaly používat radikální a v té době moderní postupy z poloviny 19. století. Jedná se přibližně o 300 kostelů. Kostely z tohoto období jsou chráněny individuálně podle zákona o kulturním dědictví.

Doba po roce 1850 byla tou neaktivnější ve stavbě kostelů hned po středověku. Se změnami v architektuře a jejím vývojem v 19. století naskává i změna v architektuře církevních památek. Kostely postavené v tomto období jsou chráněny podle stejných podmínek jako kostely z období 1650 – 1850. Po roce 1859 bylo postaveno přibližně 1120 kostelů. Část z nich sice není chráněna Ředitelstvím kulturního dědictví, ale i přesto má kulturní význam z hlediska regionálního.

V rámci Ministerstva životního prostředí má Odbor památkové péče na starost koordinaci záležitostí týkajících se UNESCO. Odbor je zodpovědný za dodržování závazků vyplývajících z úmluvy UNESCO, včetně Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví a Haagské úmluvy o ochraně kulturních statků v ozbrojených konfliktech. Oddělení je také zodpovědné za finanční mechanismy EHP v oblasti kulturního dědictví a přispívá na ekologické projekty a posílení bilaterální spolupráce v oblasti životního prostředí.

Na seznamu UNESCO je v Norsku zapsáno šest kulturních a dvě přírodní památky. Z kulturních památek byly na tento projekt vybrány dvě, a to Bryggen a roubený kostel v Urnes. Bryggen je starým přístavištěm ve městě Bergen. Je připomínkou doby, kdy bylo město centrem obchodu. Oblast byla zasažena mnoha požáry, naposled v roce 1955. V současnosti Bryggen tvoří 61 chráněných dřevěných budov na území 13 000 m², jejichž architektonický sloh se od 11. století prakticky nezměnil. Štále je aktivně využíváno na 90% budov, a to nejčastěji jako sklady, kanceláře, obchody, umělecké ateliéry a řemeslné dílny.

Roubený kostel v Urnes (norsky zvaný Urnes stavkirke) byl postaven v první polovině 12. století. Je nejstarším a zároveň nejlépe dochovaným kostelem tohoto typu v Norsku. Kostel je zdoben unikátními dřevořezbami. Pojí se zde keltské, vikinské a románské vlivy.

V projektu se zabýváme následujícími památkovými objekty. Z každé skupiny jsme pro názorný příklad toho, jak funguje památková péče a její financování v Norsku, vybrali jeden příklad (zvýrazněno tučným písmem).

Kategorie 1:

- Bryggen v Bergenu
- Kostel v Urnes
- Pevnost Akershus
- **Katedrála Nidaros**
- Pevnost Bergenhus

Kategorie 2:

- **Muzeum Hedmark**
- Muzeum Lysøen
- Pevnost Oscarsborg
- Muzeum Næs Jernverk
- Zámek Ulefoss

Kategorie 3:

- Zámeček Damsgård

- Zámeček Rosendal
- **Zámeček Austråttborgen**
- Muzeum Brekkeparken
- Zámeček Austad

Katedrála Nidaros v Trondheimu

Katedrála je největší gotickou stavbu v celé Skandinávii. Byla postavena v letech 1070 – 1300 nad hrobkou svatého Olava. Nejstarší části, které se zachovaly dodnes, jsou z 12. století. O její vzhled se zasloužil arcibiskup Eystein Erlandsson, který část života působil v katedrále v Canterbury, kde se inspiroval, a po svém návratu do Norska v roce 1183 začal podle anglického vzoru stavět gotickou katedrálu.

Budovu katedrály postihlo několik požárů, vždy byla následně opravena a přestavěna v gotickém stylu, pouze nejstarší části katedrály jsou románské. Od roku 1869 probíhá nepřetržitá rekonstrukce. Katedrála byla až do reformace důležitým poutním místem. U katedrály stojí arcibiskupský dvůr, kde jsou uloženy a vystavovány korunovační klenoty, nachází se zde také muzeum zbraní a návštěvnické centrum s konferenční místností a obchodem.

Katedrála od svého vzniku slouží k náboženským účelům. Kromě toho je možné navštívit muzeum v arcibiskupském paláci a výstavu korunovačních klenotů. V katedrále jsou pořádány koncerty duchovní hudby a další církevní akce. Informační středisko funguje zároveň jako vzdělávací centrum. V katedrále působí dívčí a chlapecký sbor, které se pravidelně účastní bohoslužeb, a udržují tak 900 let starou tradici chrámového zpěvu. Dalším sborem je oratorní sbor Nidaros, sestávající ze sta členů. V katedrále od roku 1814 probíhají korunovace norských králů (od roku 1814 bylo Norsko v personální unii se Švédskem, král byl nejdříve korunován ve Švédsku a poté v katedrále Nidaros).

NDR – restaurátorské sdružení katedrály Nidaros

V roce 1869 začala rozsáhlá rekonstrukce katedrály, která byla v té době značně poškozená několika požáry a chátrala. Od té doby na katedrále nepřetržitě pracují řemeslníci a restaurátoři z toho sdružení. V roce 1982 parlament určil NDR jako hlavní organizaci pro záchranu kamenných památek v zemi. Práce probíhají dodnes, na katedrále pracuje nastálo 21 řemeslníků a přes léto se zapojují i dobrovolníci a brigádníci.

Katedrála je otevřena denně od května do prosince. Otevírací doba může být dočasně omezena církevními či jinými událostmi. Arcibiskupský palác, muzeum a korunovační klenoty jsou otevřeny od května do poloviny září denně, po zbytek

roku mimo pondělí. Severní křídlo, kde se nachází arcibiskupská rezidence, je otevřeno od poloviny června do poloviny srpna.

Příjem ze vstupenek za rok 2009 byl přibližně 9,2 mil. NOK a za rok 2010 byl přibližně 8,5 mil. NOK. Pokles příjmu z prodeje vstupenek za rok 2010 byl zapříčiněn zejména zavedením kulturní daně (od 1. 7. 2010). V roce 2009 překonala návštěvnost 350 000 návštěvníků, v roce 2010 se přišlo do katedrály podívat 330 000 návštěvníků. Katedrála je jedním z nejnavštěvovanějších turistických cílů v celém Norsku.

Katedrála nabízí také pronájem prostor, konkrétně zasedací místnosti v návštěvnickém centru a velkého sálu Øystein pro různé účely (semináře, koncerty atd.). Kapacita sálu je 300 osob, ale je možné ji upravit. Příjmy z pronájmu těchto prostor dosahují výše až přes 3 mil. NOK ročně.

Muzeum Hedmark v Hamaru

Dnešní muzeum Hedmark leží na místě dříve zvaném Hamarkaupangen (jedno z osmi původních středověkých měst v Norsku, které je ale výjimečné tím, že na rozdíl od ostatních leželo ve vnitrozemí). Zbytky Hamarkaupangen jsou dnes ukryty v zemi a stále se pracuje na jejich odkrytí. Neexistuje mnoho písemných zdrojů, proto jsou vykopávky v podstatě jediným dokladem toho, co se v tomto prostoru dělo. K dnešnímu dni se počítá s přibližně 10 000 jednotlivými nálezy. Podle nálezů se také soudí, že Hamar (přesněji Storhamar) musel být osídlen už okolo roku 600. Podle historických nálezů je známo, že v polovině 11. století zde král Harald Krutý nechal razit mince, což jen poukazuje na důležitost tehdejšího vnitrozemského centra. V roce 1152 bylo na Hamarkaupangen zřízeno biskupství. Trosky katedrály, biskupského dvora a kostela s křížovým půdorysem zanechávají dodnes patrnou stopu v krajině. Během reformace v 16. století ztratil Hamar svou funkci coby administrativní centrum a město, obchod i řemesla tak byly odsouzeny k jistému úpadku.

Muzeum Hedmark se skládá z komplexu několika objektů pocházejících z různých období od doby železné až po současnost. Bylo založeno v roce 1906 a spravuje památky v oblasti obcí Hamar, Stange, Løten og Ringsaker na jihovýchodě Norska. Zároveň také řídí vykopávky v oblasti Hamarkaupangen. Muzeum Hedmark je součástí Hedmark fylkesmuseum as, které spravuje dalších sedm muzeí v oblasti. Původně kulturně-historické muzeum bylo veřejnosti zpřístupněno v roce 1908. V letech 1912-1914 sem byl přestěhován skanzen a v roce 1939 se tyto dvě organizace spojily v jednu pod názvem Hedmarks-museet og Domkirkeodden. Muzeum spravuje na 65 starobylých budov a až 50 000 historicky vzácných předmětů z období od 17. století až po současnost. V zahradách, které se součástí muzea staly v roce 1975, mohou návštěvníci vidět, jaké rostliny se v klášterních zahradách ve středověku pěstovaly.

Dalším unikátem, kterým se muzeum může pyšnit, je skutečnost, že na moderních ochranných stavebních zásadách pracovali nejvýznamnější architekti norské poválečné architektury, a to Sverre Fehn (biskupský dvůr) a Kjell Lund (zastřešení trosek katedrály).

Biskupský dvůr

V tomto prostoru se prakticky setkávají tři různé architektonické styly. Původně se jednalo o biskupský dvůr, na jehož základech byla v 18. století postavena stodola, která měla sloužit jako provozní budova pro celý dvůr. Tento dvůr byl následně zničen při válce se Švédskem v roce 1567. Archeologické vykopávky na biskupském dvoře začaly v roce 1947 a nápad zřídit v těchto prostorách muzeum vznikl v roce 1963, kdy byly archeologické práce ukončeny. Bylo rozhodnuto, že se zde vystaví moderní muzeum podle návrhů uznávaného norského architekta Sverreho Fehna, a díky tomu, že tento projekt dopadl na výbornou, zapsalo se muzeum na seznam nejvýznamnějších norských staveb v poválečné době. Sverre Fehn za něj v roce 1997 dostal Pritzkeho cenu, což je nejvýznamnější ocenění, jež je možné v Norsku získat v oboru architektury.

V zásadě novátorská restaurátorská práce Sverreho Fehna spočívala ve zviditelnění nalezených fragmentů a ve zdůraznění jejich rozmanitosti. Podle zadání nesměl architekt v žádném případě poničit staré původní zdivo. Fehn si poradil po svém a nechal odlít betonové rampy jak uvnitř, tak zvenku budovy. Díky nim mají návštěvníci výhled na všechny archeologické nálezy, a přitom nedochází k fyzickému kontaktu, takže nálezy nemohou být poničeny.

Přístavba se záměrně vizuálně liší, a přesto se k původnímu stylu hodí. V západním a severním křídle budovy se jedná o betonovou konstrukci vsazenou rovnou do skalního podloží. Tato konstrukce se dotýká původního zdiva pouze výjimečně. Zdvihnuté rampy tvoří cestu pro návštěvníky ve staré budově a zároveň ukotvují vystavené sbírky předmětů. Fehn také použil sklo, kterým pokryl jak dveřní a okenní otvory, tak chybějící kusy zdiva, čímž jenom podtrhnul charakter objektu.

Fehnovi se podařilo dodržet svůj architektonický záměr, a to vytvořit podobu muzea tak, aby byly ochráněny existující pozůstatky biskupského dvora a zároveň bylo možné pokračovat v archeologických vykopávkách.

Stavba kostela byla zahájena v té samé době, kdy bylo v Hamaru zřízeno biskupství (1152/1153). Kostel byl dostaven okolo roku 1200, ale katedrála byla zničena během sedmileté války v roce 1567. Protože se jedná o svého druhu unikátní stavbu a památku v rámci celého Norska, bylo důležité, aby alespoň její pozůstatky zůstaly zachovány.

Ředitelství kulturního dědictví rozhodlo, že bude postavena ochranná střecha, pod kterou bude možné kontrolovat klima. V architektonické soutěži vyhrál

architekt Kjell Lund se svým návrhem a jeho unikátní stavba ze skla a oceli byla postavena v roce 1998.

Původní kostel byl postaven v románském stylu. Ve 14. a 15. století probíhaly na románském kostele velké stavební práce, díky nimž se z něj stala gotická katedrála. Chór a boční kaple byly rozšířeny o deset metrů na východ, k hlavní lodi byla přistavěna klenba. Katedrála byla po přestavbě 56,8 m dlouhá a 35 m široká a věže byly vyšší. Přestavba a následné změny byly provedeny v gotickém stylu, což je patrné především z gotických oblouků a velkých oken.

Během sedmileté války v červnu 1567 zničila švédská armáda celý biskupský dvůr a podpálila katedrálu. V letech 1846-1848 byl na místě proveden archeologický výzkum a zahájeny vykopávky. Ruiny jsou dnes zakonzervované, ale výzkum probíhá stále.

Ekonomické údaje

Provoz muzea je z větší části financován z veřejných zdrojů, tzn. z norského ministerstva kultury a obcí. Podle statistiky norského ministerstva kultury dostalo Hedmark muzeum v roce 1999 dotaci od státu ve výši 3 900 000 NOK. Muzeum má 105 zaměstnanců.

Návštěvnost Muzea Hedmark v roce 2008 byla 34 269 osob. V roce 2009 následoval jistý pokles na 33 087 návštěvníků a v roce 2010 byla překonána hranice roku 2008 a muzeum navštívilo 36 530 lidí. Pokud se vezmou v úvahu i děti na školních výletech a návštěvníci, kteří neplatí vstupné, muzeum ročně navštíví okolo 80 000 lidí.

Chytré, praktické a do detailu domyšlené originální řešení se zamlouvá i odborníkům a je skvělým lákadlem pro turisty a 80 000 návštěvníků Hamaru ročně svědčí o jejich zájmu. Ten nepochybně vzrostl i díky možnosti těsného kontaktu s historií, která se vzhledem k moderní ochraně prezentuje veřejnosti v nejlepším možném stavu a přidává tak místu na jeho atraktivitě.

Zámeček Austråttborgen

Jedná se o panské sídlo z 11. století, které se nachází u Trondheimu. Pro Nory má velký význam, neboť zde žily osobnosti důležité pro norskou historii. Do dnešní renesanční podoby bylo sídlo přestavěno na přání říšského kancléře Ove Bjelkeho cca v roce 1656. V roce 1916 vyhořelo a až v roce 1920 započaly restaurátorské práce, které trvaly až do roku 1961. Toto místo i jeho majitelku proslavil mimo jiné také Henrik Ibsen díky hře Paní Inger na ostrově (Fru Inger til Østeraad) z roku 1855. Dnes je objekt přístupný veřejnosti. Kromě prohlídek se zde také konají koncerty, výstavy či společenské události v rytířském sále. Objekt

slouží jako muzeum, příležitostně se zde pořádají koncerty, svatby a slavnosti, v prostorách se nachází kavárna. Zajímavostí je sál vybavený barokním nábytkem. Prohlídky se konají během léta, ale je zde možnost využití prostor soukromě po domluvě.

Stavba během své přibližně osmisetleté existence prošla řadou úprav. Hlavní budova je postavena okolo kaple. V pravé části se nachází velký sál, dnes nazvaný Riddersalen, který se pravděpodobně využíval pro slavnostní a formální účely. Na západní straně od věže se v prvním patře nacházejí dva pokoje – první (větší) byl používán jako obývací pokoj a druhý sloužil jako ložnice a původně byl rozdělen na dvě místnosti (pánskou a dámskou ložnici). V 17. století byla budova doplněna o opěrné zdi, boční křídla s obytnými prostory a vstupní bránu.

Nádvoří je vydlážděné, balkóny a sloupy směřující dovnitř nádvoří jsou dekorovány sochami původně ze 17. století a jejich oprava proběhla v roce 1950. Ve středu hlavní budovy se nachází dvojité schodiště s tepanou mříží. Jihozápadně od budovy se nachází čtyřboká pyramida s věnováním, která má památeční význam.

Muzeum správně spadá pod muzeum Nordenfjeldske kunstindustrimuseum, které sídlí v Trondheimu. Objekt záměčku Austråttborgen je využíván především sezónně - otevírací doba je od 1.6. do 15. 8. od 11.00 do 17.00. Objekt je možné navštívit mimo sezonu po domluvě

Objekt má na norské poměry dlouhou historii a je po celé řadě rekonstrukcí, které bylo nezbytné po požáru v roce 1916 provést. Zámek má velkou historickou hodnotu a je jedním z nejstarších sídel tohoto typu v Norsku.

Závěr:

Když se na počátku 11. století sjednotila norská království do jedné říše a přijala křesťanství, přijala částečně také kulturní vzorce Evropy. Byla postavena například již zmíněná katedrála v Trondheimu, která je největší katedrálou celé Skandinávie. Od české architektonické tradice se ale Norsko odlišuje především využitím dřeva. Díky rozloze norských lesů je to levný a dostupný stavební materiál, který norští architekti s oblibou využívají dodnes. Z minulosti se dochovalo dvacet osm úžasných dřevěných roubených kostelů, zatímco v České republice nebo dokonce v celé Evropě pouze minimum.

Architektonické slohy, které u nás můžeme pozorovat v historických středech měst nebo i v krajině (hrady, barokní památky), přišly do Norska se zpožděním a na tamní architekturu měly jen malý vliv. Norové jsou nezávislí, hrdí na svou specifickou kulturu, takže i architekturu si ponechali tradiční – stylem i materiály. Existují samozřejmě výjimky, jako je baronské sídlo v Rosendalu nebo rokokové sídlo u Bergenu, zvané Damsgård. Přesto i toto sídlo, jediná ukázka rokokové architektury v Norsku, je postaveno ze dřeva.

V Norsku se na památkovou péči nahlíží poněkud jinak než v ČR. Země, která patřila pod dánskou nebo švédskou korunu a v podstatě se s ní manipulovalo strategicky podle potřeby, aby se země velké rozlohy, ale prakticky nepodstatného politického významu, se úrovní a množstvím kulturních památek nedá srovnávat se západními zeměmi Evropy. Norové ovšem ani přesto nepodceňují hodnotu svého kulturního a památkového dědictví. Občas se cizincům může zdát až úsměvné, jaké objekty mohou být uznány za kulturní památky, nicméně odbornikovo srdce by mělo zaplesat, když se dozví, s jakou péčí soukromníků a finanční pomocí od státu je i o takovéto památky postaráno. Navíc, zasadíme-li je do kontextu s ohromující přírodou, pro kterou je Norsko vyhledávanou destinací mnoha turistů spíše než pro své kulturní památky, dostává se nám do rukou jedinečný příklad lidské činnosti v krajině, jaká nemá na světě jen tak obdoby.

Zdroje:

http://www.noramb.cz/About_Norway/culture/Kulturni-ddictvi/heritage/general/

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dokument/proposisjonar-og-meldingar/proposisjonar-til-stortinget/2010-2011/prop-1-s-20102011/9.html?id=618785>

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/regpubl/prop/2011-2012/prop-1-s-20112012/3.html?id=658395>

<http://www.riksantikvaren.no/www.niku.no>

<http://www.kulturminnefondet.no/>

http://www.riksantikvaren.no/Norsk/Om_Riksantikvaren/Strategisk_plan/

<http://www.miljostatus.no/Tema/Kulturminner/>

<http://www.miljostatus.no/Tema/Kulturminner/Bygningsarven/>

<http://www.miljostatus.no/Tema/Kulturminner/Bygningsarven/Stavkirker/>

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/kulturminner.html?id=1198>

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/rundskriv/2000/r-300-kulturminne-kirke.html?id=278976>

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud.html?id=545>

<http://www.riksantikvaren.no/Norsk/Prosjekter/Bevaringsprogrammene/>

<http://whc.unesco.org/en/statesparties/no>

<http://www.netnorsko.cz/norsko/pamatky-unesco>

NIZOZEMSKO

(Lucie Jelínková, Irena Vašíčková)

Nizozemsko se řadí mezi vyspělé země Evropy a není náhodou, že se ve výzkumech z roku 2009 umístilo na 6. místě v rámci porovnávání výše DPH členských zemí (předstihlo ho jen Německo, Francie, Velká Británie, Itálie a Španělsko). V rámci vývoje ekonomické situace dnešních dní by se však teoreticky mohlo umístit ještě lépe, a to hlavně z důvodu, že se již v roce 2009 zavázali snižovat svůj schodek veřejných financí (v reakci na požadavky Rady EU). Rádi by se tedy do roku 2013 vešli do 3% hranice schodku veřejných financí.

Jedná se také o zemi s velkým důrazem na mezinárodní obchod, což dokládá i fakt, že na celosvětovém vývozu zboží participuje z necelých 4%. Sektor služeb se dlouhodobě umísťuje na desátém místě v celosvětovém měřítku se svými 2,71% na celosvětovém vývozu svých služeb. Tento pozitivní vývoj je zřejmě přímo závislý i na dobré situaci v sousedním Německu, které patří mezi hlavní vývozní partnery této provenience.

Dostupné údaje z roku 2010 svědčily o tom, že mělo Nizozemsko dobře nakročeno do dalších let, nicméně současná situace tato data ještě zřejmě ovlivní. V roce 2010 se výše zadlužení veřejných financí vyšplhala na 64,3% HDP a na další rok se očekával další růst ekonomiky. Nicméně zodpovědný přístup vedl spíše ke snižování výdajů na kulturu a podobné sektory, ačkoli v porovnání s politikou České republiky se dá stále hovořit o nadprůměrné podpoře a o vysoké míře pochopení.

Památkové objekty Nizozemska

Nizozemsko je zemí větrných mlýnů, sýrů, květin a především bohaté historie. Z této historie se nám dochovalo přibližně 60 tisíc památkových objektů (z toho 45 tisíc obydlených). Většina památek je v soukromém vlastnictví, v nejvíce případech památky vlastní a spravují nadace. Nicméně Nizozemsko je státem eratickým, a i když spravuje jen menší množství památkových objektů, neznamená to, že se o své kulturní dědictví nestará, je tomu právě naopak. Ministerstvo školství, kultury a vědy věnuje nemalé množství peněz a snahy do péče o národní kulturní dědictví. Toto ministerstvo provozuje a financuje další instituce, které se zabývají péčí o kulturu a památky. Nejdůležitější organizací v naší oblasti je Národní rada kulturního dědictví, která spravuje holandské kulturní dědictví. Její činnost by se dala rozdělit následovně: památky, archeologie, krajina, movité dědictví. O její činnosti v rámci památkové péče se budeme bavit později, nyní rozebereme její ostatní činnosti.

Společnost v Nizozemí klade velký důraz na vzhled krajiny a zachování krajinného pohledu. Při tvorbě územních plánů se vždy myslí na celkový vzhled krajiny, snaží se potlačit soudobé společenské tlaky na výstavbu moderních budov, které vůbec nezapadají do konceptu krajiny. Tato činnost je ale v Nizozemí pochopitelná a má svůj historický základ, jelikož obyvatelé byli nuceni si svůj prostor a půdu tvořit sami vysušováním a tvořením tzv. polderů. Proto je jasné, že si více rozmyslí, co na takto pracně získané půdě postaví, obzvláště když místa není mnoho.

V dalších odděleních se zabývají podporou a dozorováním nad archeologickými objevy, v rámci oddělení o movitém kulturním dědictví se snaží zabývat vzděláváním, jak správně zacházet s historickými sbírkami, jaké vhodné technické prostředky (klimatizace atd.) použít apod.

Státní kulturní politika v Nizozemsku

V současné době se v Nizozemsku řeší na evropském území tak rozšířený problém s deficitem státního rozpočtu. Ten samozřejmě ovlivňuje i přístup k státní kulturní politice, a to v podobě tolik neoblíbených úspor. A tak se na příští rok plánují škrtů v resortu kultury, ačkoli Ministerstvo pro vzdělání, kulturu a vědu proklamuje, že se zasadí o zachování vysoké úrovně kulturní nabídky v každém významném regionu.

Poslanecká sněmovna vypracovala již návrh nových politik a postupů pod názvem „Nad kvalitou: kultura s novou vizí“, tyto návrhy se týkají období 2013-16 a čekají ještě na schválení sněmovny reprezentantů a přijetí v senátu. Od roku 2013 by tak mělo v rozpočtu určeném na podporu kultury zůstat kolem 700 miliónů €, což se dá pro zajímavost přepočíst na rodinu na více než 175 €/rodina. V tomto vidí jasnou možnost úspor až do výše více jak 200 miliónů €.

Zdejší kulturní infrastruktura je tvořena kulturními institucemi a kulturními fondy podporovanými ze státního rozpočtu. Základ této infrastruktury je ve své šířce poměrně omezený.

Ve svých anotacích ministerstvo udává jako doporučení pro kulturní instituce, že by se měly snažit zaujmout širokou veřejnost a zaměřit se také více na vlastní podnikatelskou činnost. Více než kdy jindy je aktuální pro tyto firmy a soukromé instituce, aby pro sebe také kumulovaly zisk.

Pro nadcházející období si ministerstvo vytyčilo tyto cíle: „Internacionalizace, Kulturní vzdělávání, Inovace a talent, Blíž ke kultuře“. Ty by se daly vyložit následujícím způsobem: Kulturní sektor by měl do budoucna fungovat čím dál tím víc na bázi kulturní výměny na mezinárodní úrovni, vzdělávání na kulturním poli by se mělo ještě více přiblížit k dětem a mládeži. „Inovace a talent“ vypovídá o snaze implementovat do kulturních politik co největší množství nových iniciativ a inovativních postupů. „Blíž ke kultuře“ by se dalo vyložit jako snaha vlády

podporovat soukromý sektor, aby tak mohla kultura vzkvétat i v rámci soukromých institucí.

Národní rada kulturního dědictví

Úkolem Národní rady v oblasti nemovitého kulturního dědictví je především pomáhat vlastníkům památek, a tím zachovávat kulturní dědictví. Poskytuje odborné rady, jak nakládat s památkami, jakou formu rekonstrukce zvolit, kde požádat o finanční pomoc, a dokonce provozuje vlastní knihovnu, kde mají záznamy téměř o všech památkách, včetně historických fotografií a nákresů. Nicméně drtivá většina této pomoci se vztahuje na registrované objekty, s čímž jde ruku v ruce i to, že Národní rada provozuje Národní registr památek. Jejich politika je následující – z registrace plynou majitelům památek určité výhody (které byly popsány výše, tzn. přístup do knihovny, pomoc s žádáním o granty, lepší pozice pro vyjednávání apod.), a proto se majitelé mají zaregistrovat sami. Památkou může být budova, místo s vysokou archeologickou hodnotou či město a vesnice, ale musí splňovat jednu základní podmínku – objekt musí být starší alespoň padesáti let, další podmínky specifikuje dokument z roku 1988 Monument Act.

Tato rada se nestará jen o památky, ale k její činnosti patří i vzdělávání v dané oblasti. Podporuje studium oborů jako archeologie, historie atd., podporuje vzdělávací programy a z druhé strany zaměstnává odborníky, kteří se věnují jednotlivým památkám a pomáhají majitelům památek, jak poznat historii své památky, jak ji šetrně k historii rekonstruovat apod.

S tím souvisí i fakt, že v Nizozemsku pracuje na památkových objektech mnoho dobrovolníků, mnoho studentů při studiu zejména uměleckých a historických oborů využije příležitost pomáhat v nadaci, která spravuje nějakou historickou památku. Pro objekt je výhodné, že nemusí platit mzdu, a pro studenty, že získají hodnotnou praxi.

Národní registr památek

Národní registr památek je v Holandsku nesmírně propracovaný – je k dispozici online, tudíž každý si může najít základní informace o památce (např. adresa, stav památky). Na druhou stranu v registru není možné nalézt památky spadající pod městskou či provinční správu. Dále se na stránkách Ministerstva nachází mapa s přehledem chráněných měst a vesnic, databáze rekonstrukcí a některé památky jsou zaneseny na mapách (vyžaduje speciální program).

Inspektorát kulturního dědictví

○ kontrolu toho, aby vše fungovalo tak jak má a práce výše zmíněných institucí nepřišla vniveč, se stará Inspektorát kulturního dědictví. Jeho cílem je kontrolovat, jestli instituce rozhodují objektivně o tom, kdo má získat státní podporu, a také hlídají provozovatele památek, zdali využívají získané prostředky na správný účel, a obecně, jestli se starají o své objekty hospodárně a šetrně. Jedná se především o památky na národní úrovni, ale kontrolám se nevyhnou ani soukromí vlastníci (nadace, zájmové skupiny).

Ministerstvo školství, kultury a vědy ještě spolupracuje s Ministerstvem infrastruktury a životního prostředí – při každém zásahu do objektu či přírodní památky je nutné mít schváleno, že stavba nenarušuje životní prostředí.

Vývoj v sektoru kultury a médií

Bylo by namístě zmínit i současný vývoj v Nizozemsku na poli kultury a kreativního průmyslu, a to hlavně z důvodu uceleného výstupu v rámci našeho výzkumu. Holandské kulturní a mediální portfolio zahrnuje celou řadu institucí, různých organizací a individuálních projektů, které tak dohromady vytvářejí rozsáhlou heterogenní síť. Ministerstvo pro vzdělávání, kulturu a vědu se opírá o celou řadu fondů a oddělení, dále pak ale i o zákon o sdělovacích prostředcích a o mnoho dalších různých zákonů týkajících se kultury. Samotné ministerstvo uvádí, že kreativní průmysl generuje přidanou hodnotu až do výše 16,9 miliard €, což činí více jak 3 % holandského HDP. Celosvětově by se tak měl jejich kreativní průmysl držet v žebříčku nejlepších deseti.

Globalizace však způsobuje nárůst vlivu globálních kulturních vzorců a zábavního průmyslu mnohdy na úkor regionální kultury. V kontrastu s tímto trendem však v Nizozemsku zaznamenávají také vzestup zájmu o místní kulturu a nárůst počtu návštěvníků muzeí zabývajících se vzdělávací činností v oblasti místní historie a kultury. Deklarují, že kultura a umění by tak měly být přístupné všem, pokud možno zdarma a za podpory státu v co největší možné míře. Zdá se, že i v době krize se daří kulturním organizacím zlepšovat a pracovat na sobě, a to například posilováním své pozice díky marketingovým expertízám, zviditelňování se prostřednictvím veřejného vysílání či vytvářením strategických aliancí. To vše je v současné době převážně podporováno ze standardního příjmu fyzických osob. Velké množství organizací je tak odkázáno na činnost dobrovolníků a jejich ochotu přiložit svou ruku k dílu bez nároku na odměnu.

Sociální kontexty v oblasti kultury

Není nijak překvapujícím zjištěním, že dosažené vzdělání může mít (a většinou má) vliv na hladinu enkulturace člověka a na jeho přímý zájem o kulturu jako takovou. Nizozemci, kterým se podařilo dosáhnout vysokého vzdělání, si dnes užívají nejen „vysokou“ kulturu, ale dovedou se těšit i z té „nízké“, jako je populární hudba atp. Hodným naší pozornosti je i fakt, že o lokální holandskou kulturu jeví velký zájem příslušníci druhé generace imigrantů, tento jev odborníci přisuzují opět zjevně vyšší vzdělanosti oproti první vlně imigrantů.

Nyní bychom rádi ukázali výsledky našeho výzkumu na příkladu několika památek.

Kröller-Müller Museum (Kategorie I)

Jedná se o jedno z největších a nejvýznamnějších muzeí světa s vysokou kvalitou a množstvím exponátů. Muzeum bylo otevřeno v roce 1938, vzniklo na popud sběratelky umění Helen Kröller-Müllerové, která svou sbírku umění věnovala Nizozemsku roku 1935, muzeum vlastní díky její intuici druhou největší sbírku Van Gogha na světě. Svým vzezřením dává všem návštěvníkům najevo, že se opravdu jedná o moderní muzeum z 30. let. Takovéto muzeum nemá na českém území obdoby a je to jediné škoda. Moderní budova umístěná uprostřed národního parku, nabízející svým návštěvníkům kvalitní umělecká díla – takové spojení se vyznačuje opravdu vysokou atraktivitou a bylo by i zárukou vysoké návštěvnosti a zkulturnění regionů. Dalo by se oponovat argumentem, že Národní galerie a další podobné instituce nedisponuje tak vysokým počtem děl podobného významu, nicméně pod záštitou tak významného projektu by se možná dalo počítat i se zápůjčkami ze soukromých sbírek apod. (dle našeho nekvalifikovaného názoru). Rádi bychom tu na tomto muzeu prezentovali, že to jde a má smysl se do takovýchto kulturních projektů pouštět.

Architekti, kteří se podíleli na výstavbě tohoto muzea, jsou H. P. Berlage a Henry van de Velde. Z původní vize velkého muzea se však muselo brzy ustoupit. Finance zbyly jen na menší projekt, v průběhu let se muzeum dostavovalo a rekonstruovalo. Celý pozdější projekt inicioval stát, kterému Helen Kröller-Müllerová věnovala své sbírky. Nalezneme v nich i taková díla věhlasných autorů, jako je Van Gogh, Pablo Picasso, Piet Mondrian, Georges-Pierre Seurat, Odilon Redon, George Braque, Paul Gauguin, Lucas Cranach, James Ensor nebo Juan Gris. Se jménem Kröller-Müller je spojena také nejedna kulturní událost. Půjčují díla dalším muzeím, pořádají dynamicky měnící se výstavy znázorňující vývoj v moderním umění.

Další zajímavou atraktivitou objektu je zahrada se sochami, která zde vznikala od r. 1961. Tato zahrada má zpodobňovat splynutí přírody, architektury a umění.

Mezi umělce, na jejichž díla zde může návštěvník narazit, patří například Auguste Rodin, Henry Moore a další. Kröller-Müller muzeum se skládá z několika různě členěných vnitřních prostor včetně kongresového křídla, je zde místo pro stálé expozice, jakožto i pro dočasné výstavy, navíc disponují dalšími veřejnými prostory, jako je obchod či restaurace. Najdete zde i venkovní expozici volně navazující na tu vnitřní skrz hojně prosklené zdi, mezi oběma celky probíhá komunikace. Toto moderní muzeum je velmi citlivě zasazeno do národního parku Hoge Veluwe, odkud se návštěvník do vlastních prostor muzea může dostat třemi vchody. I když se jedná o moderní budovu s poměrně přísným vzezřením, dá se říct, že se autorům podařilo vhodně ji začlenit do okolní krajiny. U každého ze tří vchodů stojí další neméně zajímavý pavilón, můžeme tedy nepochybně hovořit o snaze propojit architekturu a umění s okolím a přírodou. Na území národního parku platí přísný zákaz přepravování se automobilem, na druhou stranu se tu návštěvníkům nabízí jedinečná příležitost zapůjčit si pro Nizozemí tak příznačný bicykl, a to zdarma. Na těchto bílých kolech se pak přepravují lidé až do areálu samotného muzea, je jich tu k vidění stovky.

Kröller-Müllerovi byli prvními majiteli sbírky a firmy Wm. H. Müller & Co. Helen s pomocí svého rádce Bremmera a za finanční podpory svého manžela Antona Kröllera nashromáždila téměř 11 500 uměleckých objektů. Aby ochránila svou sbírku před následky ekonomické krize 30. let, věnovala Helen Kröller-Müllerová svou sbírku státu pod podmínkou výstavby vhodného muzejního domu. Původně mělo být muzeum velké podle návrhů architekta Van de Veldeho, prostředky postačily však jen na „prozatímní muzeum“, které se během let zvětšovalo.

Když se r. 1938 otevřelo Rijksmuseum Kröller-Müller, Helen Kröller-Müllerová byla jeho první ředitelkou, po její smrti roku 1939 došlo k rozmachu a přístavění kongresového křídla. Roku 1953 se stal ředitelem A. M. Hamma-cher, jehož přáním bylo, aby se muzeum zaměřilo na sochy. Další významný ředitel nastoupil roku 1968, Rudi Okenaar, tehdy managementu došlo, že prozatímní muzeum nestačí, a tak nizozemský architekt Wim Quist navrhuje další prostory. Následně byly během 70. let přistavěny a opraveny velké prosklené prostory navazující na zahrady. Od roku 1990, kdy se stal ředitelem Evert van Straaten, muzeum spolupracuje se světovými architekty na renovaci zahrady. V nedávné době (v roce 2005) byla opravena Van de Veldeho budova a přizpůsobena představě moderního muzea. V současnosti je ředitelem muzea Kröller-Müller Dr. E. J. van Straaten.

Dnes se v muzeu pořádají moderní výstavy vysoké kvality reflektující vývoj moderního umění v doprovodu mnoha kulturních událostí, koncertů, letních večerů, vydávání knižních publikací a katalogů. Jedná se o tyto veřejné aktivity, jakož i o ty čistě muzejní: konzervace a restaurace děl a celých výstav, práce umělců přímo na místě výstavy a mnoho dalšího.

V muzeu se odehrávala nejedna veřejná společenská aktivita, jako například Úžasné sladké léto, tedy dvě noci a dvě odpoledne v muzeu, obohacené o program pro děti, umělce a hosty, kteří představují svou práci. Tuto událost si nenechalo ujít přes 5000 návštěvníků. V rámci spolupráce s kulturními partnery pořádají také např. akci Barevný podzim, tedy koncerty pro publikum, Víkend babičky a dědečka (každý víkend v listopadu vstup pro prarodiče s vnoučaty zdarma) nebo Zimní procházku zahradou se sochami, která patří mezi aktivity pro celou rodinu. Přítomní rodinní příslušníci za doprovodu dvou průvodců dosahovaly celkového počtu 80 účastníků.

Samozřejmě že i po skončení návštěvních hodin se dají prostory muzea pronajmout. Toto muzeum si získalo opravdu takový věhlas, že o spojení s jeho jménem a exkluzivními prostory projevuje každý rok zájem velký počet soukromých firem a institucí. V současnosti to vedlo k nutnému zavedení striktní a výběrové politiky výběru ze strany muzea, jakožto i k poměrně závratnému růstu cen těchto pronájmů. Nicméně z finanční stránky je jediné dobře, že může muzeum na svůj rozvoj a udržení zavedené úrovně výstav čerpat i z těchto zdrojů a nespolehat jen na ty veřejné. Ačkoli ani po této stránce muzeum příliš nestrádá, jejich výdaje budou sice zřejmě poměrně vysoké (přes 10 mil. €), ale vzhledem k státnímu vlastnictví je vidno, že stát na tuto svou jedinečnou instituci nezapomíná a podpora z veřejných rozpočtů je zde poměrně vysoká. Mezi dalšími podporujícími institucemi stojí např. i nizozemská loterie BankGiro Lottery, jejíž jméno figuruje, jak jsme díky našemu výzkumu zjistili, i v několika dalších výročních zprávách zdejších významných pamětihodností.

Kromě již zmíněné vzrůstající ceně pořádání soukromých eventů v prostorách muzea by stál za zmínku fakt, že věhlas může mít i poměrně negativní stránku. Za tu se dá považovat skutečnost, že musely být zavedeny soukromé vernisáže určené čistě pro umělce, jejich příbuzné a setkávání se sponzory. Je trošku škoda, že se tu tak nemůže běžný návštěvník dostat do styku přímo s autorem, ale snad i na to management muzea myslí a pořádá další doplňující akce za tímto účelem.

Muzeum pilně pracuje na svém PR, webové stránky mají velmi kvalitně vypracované hned v několika jazykových mutacích. Tento fakt nám také vůbec umožnil získat vhodné informace pro náš projekt. Nabízejí zde velký servis pro novináře, kteří se však musí předem ohlásit a zaregistrovat, v takovém případě mohou čerpat dokonce i z muzejní obrázkové galerie a použít ji pro své účely. Nám na naše snahy zkontaktovat přímo muzeum jako takové a navázat nějaký přínosný dialog odpověděli, že je náš zájem sice těší, ale nemají na podobné věci čas. Většina námi sbíraných dat se dala dohledat na webu, ačkoli některé většinou logicky zpravidla nezveřejňované informace nám doposud chybí.

Shrnutí

Kröller-Müller muzeum je muzeum, od kterého by bylo možné se inspirovat a podpořit na našem území vznik podobného projektu (samozřejmě přizpůsobenému našim podmínkám), nepochybujeme o tom, že by se vynaložené prostředky vrátily, a to poměrně brzo. Pokud se podaří multifunkčnímu Bačově centru, které nyní vzniká ve Zlině, vdechnout jen zlomek osobité atmosféry a kvality, bylo by to zajisté přínosné nejen pro naši kulturu, ale i pro ekonomiku. Projekty tohoto typu opravdu mají smysl, a pokud chceme udržet tempo s rozvíjející se Evropou, neměli bychom na jejich podporu zapomínat.

Kastel de Haar (Kategorie I)

Kastel de Haar je nádherným novogotickým hradem nedaleko Utrechtu. Je vyhledávanou turistickou památkou, a to nejen pro svůj pohádkový vzhled, ale i díky bohaté historii a zajímavé tradici, jež se zde dodnes dodržuje. Kastel de Haar založili v 14. století, jak již název napovídá, členové rodiny de Haar, poté se v několika stáletích střídali majitelé, chvíli byl hrad i opuštěn, ale zásadní změna nastala v 19. století, kdy hrad připadl baronu Etienne van Zuylen. Ten se svojí bohatou manželkou Helenou Rothschild započal rozsáhlou rekonstrukcí téměř zbořeného hradu. Najali si na to slavného holandského architekta Pierra Cuypse, a jelikož nebyly známy původní plány hradu, rozhodli se pro novogotický styl. Zvenčí hrad vypadá opravdu nedobytně a jako z pohádky, ovšem uvnitř je zařízen v romantickém stylu a pro úplné pohodlí návštěvníků byl plně elektrifikován a vybaven na svou dobu moderními koupelnami. V této době se na hradě zavedla tradice, kdy každé září zvali členové rodu van Zuylen své přátele a známé osobnosti na hrad a pořádali velké oslavy a kulturní akce. Tato tradice se zachovala dodnes, i když už hrad šlechtickému rodu nepatří. V roce 2000 byl hrad převeden nadací Kastel de Haar, přičemž hrabě Thierry van Zuylen se stal členem rady této nadace, a tudíž mohl spolurozhodovat o směřování hradu. Hrad je plně přístupný návštěvníkům, nabízí několik okruhů prohlídek s průvodcem a jeho hlavním zdrojem příjmů je pořádání soukromých a firemních akcí. Jelikož je hrad poměrně luxusně vybaven, je schopen zařídit na tyto akce vše – od cateringu po ubytování. Co je zajímavé, že hrad je stále využíván původními majiteli – každé září je hrad uzavřen pro veřejnost a konají se v něm společenské akce pro pozvané přátele rodu Van Zuylen. Myslím si, že toto propojení soukromého a veřejného (hrad nepatří státu, ale samostatné nadaci) sektoru může fungovat a může být inspirací pro mnoho nevyřešených majetkových sporů v České republice. Tento hrad je velice přínosný svému okolí – podporuje turistický ruch a s tím spojený růst restaurací, ubytovacích zařízení, dokonce zde bylo vybudováno golfové hřiště. Hrad uvítá každý rok průměrně 200 tisíc návštěvníků, v posledním roce

návštěvnost klesla v souvislosti s krizí. Průměrné vstupné činí 9 €, svatbu je zde možné pořádat za 5000 € (záleží na kombinaci služeb). Nadace, která hrad provozuje je mírně ve ztrátě, ale to je způsobeno tím, že musí splácet poměrně rozsáhlou rekonstrukci, která proběhla při převedení hradu na nadaci. Nicméně tato ztráta je vždy dofinancována nadací, která spolupracuje s provozní nadací a čerpá dotace na provoz a rekonstrukci od státu. Myslím si, že tento hrad je krásným příkladem zachování historické hodnoty a zároveň možností být výdělečným a může být značnou inspirací pro několik památkových objektů u nás.

Delft (Kategorie 2)

Koninklijke Porceleyne Fles v Delftu je dnes poslední továrnou delftského druhu z původních 32, které byly v průběhu 17. stol. zakládány všude po světě. Prošla si bohatou historií a dodnes se jedná o firmu, která se zaměřuje na produkci kvalitního porcelánu. Mají však i další poslání – udržovat tradici a prezentovat význam svého ojedinělého stylu výroby, včetně názorných ukázek postupů a vzdělávání návštěvníků. Muzeum a továrna v jednom, vhodný příklad spojení řemeslné výroby a businessu, strategie, které by se daly využít v praxi a přenést na české sklárny a podobná odvětví, jejichž význam je pro naši kulturu stále velký, ale jejichž samotná exkluzivita a význam jako by v dnešní době klesala.

Již ve 2. polovině 16. století začaly ve velkých městech jako Amsterdam či Haarlem vznikat první porcelánky. Produkci barevné polychromované kameniny se zdejší řemeslníci naučili od Italů, brzo se mezi Nizozemci rozšířila obliba krásného, modro bílého porcelánu z daleké Číny, a tak se místní výrobci chopili příležitosti a začali tento styl napodobovat. Během 17. století začala velmi prosperovat delftská továrna "De Porceleyne Fles", která byla založena roku 1653. Továrnu tehdy vedli Van Kleijnoven a Van Eenhoorn, poději, když ji převzal Johannes Knotter, vzniklo i známé ochranné označení. V průběhu 18. století továrna střídala hodně své majitele, a pak přišla do Delftu krize, v Evropě objevili porcelán, a dokonce i zdejší techniky výroby bílého porcelánu. Celkově byl nový způsob výroby pracnější, výsledek jemnější a vzory detailnější, než byl samotný delftský porcelán. Ačkoli zdejší továrna byla jedna z mála, které přežily konec 19. století, stejně bylo třeba inovovat výrobu a přistoupit na tištěnou masovou výrobu. Když v roce 1876 porcelánku kupoval Joost Thooft, měl jasné úmysly obnovit výrobu tradičního delftského porcelánu, navíc se mu podařilo za pomoci Abela Labouchere vytvořit nový druh pevnější směsi inspirovaný anglickým porcelánem, a tak se z delftského porcelánu stal světoznámý pojem. K ochranné známce tak přidal své iniciály JT a slovo „delft“, po smrti Thoofta se jediným majitelem této porcelánky stal Labouchere. Na počest úspěšného oživení věhlasu této továrny změnili právní podobu společnosti na společnost s ručením omezeným a to roku 1904. O 15 let později získali dokonce přívlastek „královský“, a jako Královský Delft ji známe

dodnes. V 50. letech pak bylo založeno experimentální oddělení, kde si studenti a hrnčíři mohou zkoušet své nové nápady v praxi. K 325. výročí byla roku 1978 představena i nová varianta delftského porcelánu v černé barvě. V roce 2008 k sobě připojili výrobce křišťálu Royal Leerdam, a pak i Koninklijke Van Kempen & Begeer.

Dnes se již pouze v tomto objektu vyrábí ten pravý věhlasný delftský porcelán. V celém komplexu najdete kromě muzea i vlastní továrnu, která je otevřena návštěvníkům, budova je obklopena zahradami. Muzejní expozice se tedy skládá nejen ze samostatného předvedení hodnotných historických kousků a starožitných předmětů, ale také z předvedení v praxi, jak probíhá tradiční výrobní postup takového kousku. Výstava se však neomezuje jen na historii, ale návštěvník se zde může seznámit i se současnou moderní tvorbou z porcelánu, navíc typické porcelánové sošky zvířat a figur jsou zasazeny přímo do zahrady. K návštěvě patří i prohlídka muzejního obchůdku a příležitost posedět v rohové kavárničce.

Samotná budova reprezentuje typickou architekturu továren z počátku průmyslové revoluce. Jedná se o funkcionalistickou budovu pokrytou typickou cihlovou fasádou, budova samotná není až tak robustní, jak může působit na fotografiích. Uvnitř je vše vhodné sladěno a údajně i mýsy na toaletách nepostrádají tradiční glazuru.

Komplex se nachází ve středu města, nedaleko od jednoho z hlavních kanálů. Důležitá je i bezprostřední blízkost a snad i napojení na zdejší technickou univerzitu. Nejedná se však o monumentální objekt, jeho význam nespočívá v budově či její vybavenosti. Továrna je doplněna i o několik dalších objektů, které splňují společenskou funkci jako je obchůdek či kavárna. Ve vnitrobloku tohoto komplexu se nachází i zahrada, která je otevřena všem návštěvníkům.

Zdejší továrna stále vyrábí produkty a snaží se uspět v souboji s moderní konkurencí, čehož je dokladem i samotný fakt, že uskutečnili i join-venture s dalšími producenty, jako je sklárna Royal Leerdam atp. Zaměřují se však i na svou vzdělávací roli a provozují muzeum v tom pravém moderním slova smyslu, kde si návštěvník přijde na své, a to v praxi. Sám si toho může také hodně vyzkoušet v místních dílnách. Porcelánka totiž nabízí možnost zúčastnit se různých workshopů, účastník si může vyrobit vlastní porcelán nebo si jej pomalovat dle zdejší techniky, to vše v cenách od 35 € v minimálním počtu 2 osob.

Vždy se tu tvořilo, i dnes zde stále vznikají nové výrobky, nicméně ve smyslu sdílení dříve tak utajovaných postupů s těmi, které tohle umělecké řemeslo zajímá. Celá společnost působí image moderní firmy, která úspěšně podniká v 21. století a dokáže pracovat se svým stářím budovaným renomé. Dodnes se jedná o silnou značku vypovídající o vysokém standartu kvality, čemuž odpovídá i cena zdejších výrobků. Nejsou však monotematicky zaměřeni jen na porcelán jako takový, pracují s tímto médiem, a tak si zde návštěvník může zakoupit třeba i šperky vyrobené z porcelánu ručně pomalované v duchu tradičních technik a samozřejmě klasickou delftskou modří.

Ve snaze nalákat návštěvníky organizují například i dopravu mikrobusey z centra přímo na místo továrny, tato vozidla jsou jednoznačně snadno rozpoznatelná, neboť jsou vymalována modrými delftskými vzory. Tato doprava je dalším moudrým postupem, jak nalákat co nejvíc návštěvníků.

Další příklad dobře propracovaného PR a snahy spojit se přímo s návštěvníky a dále rozvíjet komunikaci na osobitější úrovni prostřednictvím sociálních sítí a kvalitních webových stránek. Opět jsme byli nuceni čerpat především z oficiálních webových stránek, nicméně opět jsme měli štěstí na propracované informace, obohacené navíc i o rozsáhlé výkazy zisků a ztrát. Tyto detailnější výkazy nám už byly k dispozici pouze v holandštině. Naše skupina však bohužel neovládá tento jazyk, a tak jsme se museli spoléhat na překlad do angličtiny a v takovém případě již není zaručena objektivita údajů. Komunikace nebyla doposud navázána.

Hrad Valkenburg (Kategorie 3)

Hrad Valkenburg má bohatou historii a může se chlubit tím, že je jediným vyvýšeným hradem v Nizozemsku. Díky množství bitev a opětovnému přestavování je dnes hrad ve značně poškozeném stavu, dal by se nazvat zříceninou. I přesto je to velmi oblíbené místo pro turisty, kde se pořádá množství akcí pod širým nebem.

Hrad prošel rukama několika majitelů a téměř vždy sloužil jako obranná pevnost. Nicméně v polovině 19. století se z ruin stala turistická atrakce, a tak lord prodal hrad Nadaci Valkenburgských katakomb. V roce 1924 hrad převzala nadace Kasteel Valdenburg. Během rekonstrukcí byla v roce 1937 objevena tajná chodba, vedoucí do Velvet Cave (Šametová jeskyně). Tento přirozený kamenný labyrint byl původně vytvořen přírodními silami, lidé už jen dobudovali cestu a z jeskyně udělali kapli. Tato kaple sloužila jako ochrana před francouzskými vojsky, stejně tak jako se zde ukrývali lidé během 2. světové války.

Zříceninu je možné navštívit téměř po celý rok, návštěvník si může vybrat, jestli navštíví pouze zříceninu hradu, podzemní kapli, nebo oboje. Valkenburg nabízí prohlídky s průvodcem pouze pro větší skupiny návštěvníků, nicméně je možné si projít hrad samostatně a pohybovat se dle informačních tabulí. Mimo prohlídek zde nadace pravidelně pořádá vánoční trhy, které jsou velmi oblíbené a mají již svoji tradici. Dále jsou tu během sezóny pořádány atrakce, jako např. šermířská vystoupení či přehlídky dravých ptáků. Také je možno si prostory na hradě pronajmout pro soukromé záležitosti, např. sportovní aktivity. Hrad je také oblíbeným místem pro filmové štáby z různých zemí.

Hrad spravuje Nadace Kasteel Valkenburg, která byla založena v roce 1924 a spravuje dva objekty – zříceninu Valkenburg a kapli Velvet Cave. Jejím cílem je především zachovat kulturní dědictví pro budoucí generace, rekonstrukce bohužel

v nejbližší době není možná, jelikož je hrad zčásti postaven z mramoru, byla by to nesmírně nákladná investice. Nicméně je možné navštívit hrad téměř celoročně (vyjma ledna) a každý rok jsou o Vánocích pořádány trhy. Nadace také provozuje občerstvení při vstupu do hradu. Dalším zdrojem příjmů kromě vstupného jsou soukromé akce, jelikož hrad nabízí možnost pronájmu. Také je toto unikátní prostředí vyhledáváno filmaři a z toho plynou další příjmy nadaci.

Shrnutí

Hrad Valkenburg je nádhernou zříceninou na hranicích Nizozemska. Je výjimečný nejen svým umístěním na kopci, ale také svými spleťnými podzemními chodbami a kaplí Velvet cave. Hrad působí živým dojmem, v létě se tu pořádá mnoho menších akcí, ať už středověké bitvy či vzdělávací akce pro děti. Přijde mi, že je tento hrad využíván i při zachování své historické hodnoty a může být příkladem pro podobné památky v České republice.

Celkové shrnutí výzkumu

Po prostudování situace několika památek v Nizozemsku si myslíme, že tato země může být pro Českou republiku v mnohém inspirací. Například místní velmi propracovaný a snadno přístupný registr památek by jistě našel uplatnění i v naší zemi. Je otázkou, jestli by se na české poměry dalo přenést fungování formou nadací, nicméně v současnosti je na českém území velké množství nevyužívaných památek, které by si zasloužily obnovit a uvést v život, a pokud by byla podpora ze strany státu či obce, domníváme se, že by bylo možné vytvořit místní nadace a památku spravovat, tak jak je tomu v Nizozemsku. Nicméně by bylo zapotřebí, aby se věnovala památkové péči větší pozornost, a to především finanční pomoc ze strany státu.

Projekt, kterého jsme se dobrovolně účastnili za účelem získání podnětných informací, za účelem poučit se ze situace na poli kultury v západních zemích Evropy, nám umožnil rozšířit si vlastní obzory a utvořit si názor, jakožto i vhled na průběh podobného průzkumu. Ačkoli jsme se pustili odhodlaně do získávání informací o památkách a jejich provozu, vyskytlo se i několik překážek, kterým jsme byli donuceni čelit, a které významně ovlivnily naše výsledky. Například samotný fakt, že z naší skupiny specializující se na průzkum současné situace památek v Nizozemsku nemluví nikdo holandsky. Je to velká škoda a skutečnost, která nás omezuje v detailnějším zapracování se do problematiky, ačkoli jsme díky hojně užívané angličtině mohli čerpat alespoň z toho, co jsme získali na internetu atp. Navíc náš tým čítal pouze dvě členky, což je na detailní průzkum tolika objektů nedostačující. Samotné nadšení a snaha dozvědět se něco o této

provenienci nás občas dostávala do slepé uličky a do budoucna bychom uvítali, pokud by to bylo vůbec možné, jakoukoli možnou spolupráci na diplomatické úrovni za účelem získání přesnějších čísel a detailnější ilustrace současné kulturní situace na území Nizozemska.

Památky prvního typu s velkým většinou i pod významnou státní záštitou jsme se pokusili kontraktovat již ze začátku našeho projektu a někteří provozovatelé byli ochotni nám pomoci. Avšak závěrečné zprávy nám byly k dispozici pouze v holandštině, popř. bohužel nebyl z druhé strany projevů našemu projektu dostatek času a ochoty spolupracovat. Informace se daly většinou dohledat na oficiálních webových stránkách. Setkali jsme se i se situací, kdy jsme si vybrali jednu významnou památku, která však plní i jakousi reprezentační funkci státu, a v tomto případě nám na naši žádost o navázání komunikace bylo odpověděno přímo odmítavým tónem. V takovém případě jsme byli nuceni celý objekt vynechat, i když by bylo jistě zajímavé se o něm něco dozvědět.

Do budoucna se těšíme na objevování dalších zajímavých památek a získávání dalších podnětných zjištění, které bychom mohli v rámci oboru arts management využít.

Zdroje:

<http://www.erfgoedinspectie.nl/>

<http://www.cultureelerfgoed.nl/>

<http://www.kmm.nl/>

<http://www.kasteeldehaar.nl/>

<http://www.tixik.com/cs/kasteel-de-haar-2369720.htm>

<http://www.castles.nl/haar/haar.html>

<http://www.royaldelft.com/index.asp?lang=1>

<http://www.kasteelvalkenburg.nl/> <http://www.castles.nl/valk/valk.html>

<http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/nizozemsko/1000807/>

ITÁLIE

(Kateřina Hubertová)

Itálie je jednou z na památky nejbohatších zemí vůbec, dokonce se zde nachází nejvíce památek UNESCO ze všech zemí světa (44 italských památek UNESCO tvoří 6% z celkového světového kulturního dědictví UNESCO). Zároveň patří Itálie mezi nejnavštěvovanější země světa (pátá nejnavštěvovanější země světa a po Francii a Španělsku třetí v Evropě). V Itálii je mnoho památek všech typů, velikostí i stáří, od antických vykopávek přes obrovské množství kostelů po honosné městské paláce. Celkem se v Itálii nachází 46 025 architektonických památek a 5 668 památek archeologických, k čemuž je třeba připočíst muzea (v Itálii velmi časté využití historicky cenných objektů).

V Itálii se nachází památky velmi různorodých typů, oproti České republice je zde navíc i velké množství archeologických památek a vykopávek. Některé pozdně antické stavby se pak zachovaly do dnešní doby, jako například církevní stavby v Ravenně. Z románských staveb převládají katedrály jako například dóm v Modeně, na severu Itálie a v toskánských horách se zachovalo mnoho středověkých hradů. Charakteristickým stylem pro velkou část italských památek je pak renesance. V této době byla vystavěna dnešní jádra italských měst a městeček, která dnes tvoří nejnavštěvovanější italské památky, jako například Pisa, Florencie nebo Siena. Z pozdější barokní doby pak pochází velkolepé chrámy, například neapolský dóm. Specifickým typem památek jsou pak vily, navazující na tradici tohoto typu obydlí z doby římské říše, známým příkladem může být Palladiova vila ve Vicenze.

Co se týká vlastnictví, z celého obrovského množství italských památek je pouze 212 ve státním vlastnictví. Naopak regiony vlastní poměrně velké množství památek, konkrétně 802 památek architektonických a 129 památek archeologických. Zároveň i velká část z velmi významných památek, například i v UNESCO zapsaná Palladiova vila ve Vicenze, je v soukromém vlastnictví. Velké procento z těchto soukromě vlastněných památek je přístupno veřejnosti, za podmínek stanovených majiteli.

Pokud vezmeme v úvahu zároveň památky a muzea, jak je v italských statistikách běžné, dojdeme k číslu 4 739 institucí přístupných veřejnosti, soukromých i ve vlastnictví státu a regionů, což znamená 1,4 kulturní instituce na 100 km² a 7 na každých 100 000 obyvatel. Podíváme-li se na vlastnictví těchto památek a muzeí, zjistíme, že 399 je vlastněno a provozováno státem (z toho 212 památek a archeologických vykopávek). Další 4 340 kulturních institucí je vlastněno jinými soukromými a veřejnými subjekty, 45,5% z nich městy a obcemi. Většinu z těchto institucí tvoří muzea (3 409), města vlastní i 802 památek a v jejich vlastnictví jsou i archeologické vykopávky (129).

Z hlediska návštěvnosti jsou známy údaje jen pro památky a muzea vlastněné státem nebo veřejnou správou. Státní památky navštívilo 33 105 821 lidí, z nichž ale pouze 15 609 313 bylo platících návštěvníků. V ostatních památkách pak návštěvnost dosáhla 62 701 994 celkem a 35 068 423 platících návštěvníků.

Mezi nejnavštěvovanější památky (vlastněné státem) v Itálii v roce 2009 patřily:

Colosseum, Palatino, Foro Romano – Řím (4 777 969 návštěvníků)

Pompei, archeologický areál – Neapol (2 233 496 návštěvníků)

Galerie Uffizi – Florencie (1 554 256 návštěvníků)

Galleria dell'Accademia – Florencie (1 234 435 návštěvníků)

Castel Sant'Angelo (Andělský hrad) – Řím (734 583 návštěvníků)

Itálie je poměrně velká a hlavně regionálně velmi rozmanitá země, což se projevuje i v rozložení památek a struktuře jejich využití. Mezi regiony s největším počtem památek patří Toskánsko a Veneto a dále severoitalské oblasti Lombardia, Emilia-Romagna a Piemonte a Lazio v centrální části země. I na jihu země najdeme mnoho památek, hlavně v regionech Campagna a Puglia.

Pokud bereme v úvahu množství památek a muzeí spravovaných státem, zde můžeme již najít větší rozdíly. Nejvíce památek otevřených veřejnosti a muzeí najdeme v severozápadní části a ve středu země a v okolí Říma, naopak na jihu země jsou veřejně přístupné instituce zastoupené méně (s výjimkou Campanie s Neapolí a vykopávkami v Pompejích).

Při pohledu na statistiku kulturních památek a jejich využití a návštěvnosti překvapí velice úspěšný region Friuli - Venezia Giulia s velmi vysokou návštěvností památek. Pokud se podíváme na státem vlastněné památky v tomto regionu, zjistíme, že jich není mnoho (pouze 11), ale že se zde nachází jeden návštěvnícky velice úspěšný objekt – zámek Miramare se zámeckým parkem. Vysoká návštěvnost tohoto komplexu souvisí nejen s jeho významem a dobrou polohou v blízkosti velkého města (Terst), ale i s faktem, že park je přístupný zdarma. Tento velice navštěvovaný objekt (3 757 727 návštěvníků v roce 2006) ovlivnil situaci v celém regionu. Situace v dalších oblastech je pak méně překvapivá, vysokou návštěvnost můžeme pozorovat v turisticky velice atraktivních regionech jako Lazio, Toskánsko a Campania a poměrně hodně jsou navštěvovány i památky v severních regionech v okolí velkých měst: Veneto s Benátkami, Lombardie s Milánem a Piemonte s Turínem.

Jak již bylo řečeno, Itálie disponuje i obrovským množstvím památek UNESCO. Mezi 44 italských památek UNESCO patří jak nejznámější a turisticky nejnavštěvovanější místa v zemi jako Řím, Florencie a Benátky, tak i památky technické a přírodní, jako tři naposled zapsaná místa: Dolomity, železnice v Alpách na italsko-švýcarské hranici v regionu Bernina a města Mantova a Sabbioneta (renesanční „ideální město“ a pevnost).

Vzhledem k tomuto množství památek je pro Itálii kultura velice významná i z ekonomického hlediska, především v rámci kulturního turismu. Přestože jsou

zde kromě historických měst a kulturních památek i přírodní atraktivita jako moře a hory, tvoří kulturní turismus většinu celkového cestovního ruchu v Itálii. Oba sektory, cestovní ruch i kultura, se pak řadí k rychleji rostoucím odvětvím, než je národní průměr. Zároveň i přes současnou ekonomickou krizi roste počet zahraničních návštěvníků země. Kultura je také významným zdrojem zaměstnanosti, celkem je v Itálii v tomto sektoru zaměstnáno 383 000 obyvatel, z toho kolem 28 000 v oblasti péče a zpřístupnění památek.

Vzhledem k množství a významu italských památek jsou zde velké zkušenosti s jejich praktickým provozem a využitím, ať už v oblasti cestovního ruchu, nebo jiným způsobem. Návštěvníkový provoz památek zde má velkou tradici a mnohé památky zachovávají své využití po desítky let. Zvláštním případem jsou pak památky vlastněné po staletí významnými italskými rodinami, jež mají kontinuální využití, ke kterému v posledních desetiletích přibývá širší komerční využití pro turistický ruch.

Naopak velkou slabinou péče o italské památky je nedostatečná koncepce. Chybí i podrobnější statistická data, podrobněji jsou zkoumány pouze státem vlastněné památky. Statistické výzkumy v Itálii navíc často spojují do jednoho výzkumu jak architektonické a archeologické památky, tak i muzea a galerie.

Příliš velká pozornost není věnována ani kulturnímu turismu, který sice v Itálii v poměrně velkém rozsahu funguje, není ale výrazněji zkoumán ani strategicky řízen. Za kulturu míří do Itálie většina jejich návštěvníků, 80% z amerických a španělských turistů, 85% Japonců a asi polovina návštěvníků ze Švýcarska nebo Francie. Většina z těchto turistů ovšem preferuje velká města a nejznámější památky jako Řím, Benátky, nebo Florencie. Nicméně i v ostatních oblastech je turismus poměrně rozšířený, hlavně mezi těmi návštěvníky, kteří vyhledávají klid a pověstný italský životní styl.

Příliš častá není ani spolupráce mezi jednotlivými objekty nebo snaha vytvořit regionálních či tematické sítě. Naopak dobrá regionální spolupráce je v případě, že v dané oblasti je více památek vlastněných místních samosprávou. V tomto případě mají objekty často zajištěnou společnou propagaci, v některých případech i společné vstupné a podobně (případ regionu Aosta a jím vlastněné pevnosti Forte di Bard a hrad Fenis).

Kulturní politika

Péče o památky tvořila základ italské kulturní politiky od jejího vzniku na počátku 20. století. První zákony z let 1902 a 1909 byly zaměřeny výhradně na ochranu (tutela) kulturního dědictví, které bylo rozpoznáno jako jedno z největších bohatství nově sjednoceného (1861) státu. Již z této doby pochází také pohled na kulturní dědictví jako na něco, co má být chráněno a spravováno státem a zároveň státem i finančně podporováno.

Institucionální a zákonné zakotvení získala kultura v Itálii především ve 30. letech, kdy vzniklo „ministerstvo lidové kultury“, jedno z prvních ministerstev kultury v Evropě vůbec. Přestože je tato doba spojená s diktaturou, v Itálii se dodnes zachovalo nejen ministerstvo (hned po válce zrušené a nahrazené ministerstvem novým, nazvaným Ministero per i Beni Culturali, tedy v podstatě ministerstvo pro památky) a další instituce jako Institut pro restaurování movitých a nemovitých památek, ale i mnohé dodnes platné zákony, jako zákon o ochraně krajiny a kulturního dědictví (zákony 1089 a 1497 z roku 1939), zákon o ochraně duševního vlastnictví nebo zákon nařizující umisťovat umění do veřejných budov.

V italské ústavě z roku 1947 (platné dodnes) jsou zakotveny tři hlavní cíle kulturní politiky: ochrana kulturního dědictví, svoboda myšlení a uměleckého projevu a rozvoj a propagace současné kultury. Dlouhou dobu se ale kulturní politika zaměřovala na první dva cíle a rozvoj současného umění byl spíše opomíjen, přestože širší účast na kulturním životě pomalu pronikala do italské společnosti například ve spojení s rozvojem televize a filmu.

K velkým změnám v organizaci celé italské veřejné správy a sní i péče o památky došlo v 70. letech, kdy vzniklo 15 nových regionů a začal tak proces decentralizace státní správy. V kulturní oblasti přešlo na regiony mnoho pravomocí a brzy se ukázaly některé regiony (Lombardie, Toskánsko, Emilia Romagna), které přistupovaly k rozvoji kulturních aktivit velice aktivně. K této aktivitě se brzy přidala i města a obce a obzvláště v některých regionech se stala kultura a její rozvoj i využití památek od poloviny 70. let velice významným tématem. Přesto je proces decentralizace v Itálii problémem dodnes nedořešeným a v některých oblastech ochrany památek i rozvoje kreativní kultury nejsou pravomoci státu a regionu dosud jasně určeny.

Koncem 70. let pak došlo i ke změnám v organizaci ministerstev, kdy se od ministerstva kultury oddělilo vzdělávání a v kompetenci ministerstva zůstala muzea, památky, knihovny a archivy a kulturní instituce. Problémem ale až do devadesátých let zůstávalo opomíjení živé kultury a i v památkové oblasti zaměření státu především na ochranu, nikoli využití památek. Důraz na účast na kultuře získává na významu od 90. let, v roce 1998 přibyl do kompetencí ministerstva kultury film a divadlo, od roku 2000 pak problematika autorského práva a ministerstvo bylo také přejmenováno na Ministero per i Beni e le Attività Culturali, tedy jak pro kulturní památky, tak i pro kulturní aktivity. Dnes tak jedinou součástí kultury mimo zodpovědnost ministerstva zůstává rozhlas, televize a tisk.

V současnosti pak nejvýraznějším problémem zůstává financování kultury a hlavně v posledních letech neustálé snižování státní podpory, završené výraznými škrty v roce 2010 (zákon 220/2010 o finanční stabilitě a ekonomické konkurenceschopnosti). Výše veřejné podpory ale klesá v Itálii již delší dobu. Ještě v průběhu devadesátých let objem finanční podpory rostl, ale mezi lety 2000

a 2004 klesl jak objem veřejných prostředků (o 6,4 %), tak objem státních finančních prostředků (o téměř 19 % v reálných cenách).⁴⁴

Financování kultury

V Itálii funguje systém kombinovaného financování kultury. Jedním z hlavních zdrojů finanční podpory kultury v Itálii je veřejný sektor, který se zaměřuje především na podporu nemovitých a movitých památek, knihovny a archivy, hudbu, divadlo a tanec. Veřejný sektor je tvořen jak státním rozpočtem, tak i podporou ze strany regionů a obcí. Vedle toho funguje i silný kulturní průmysl zaměřující se na film a audiovizuální produkci, vydavatelství, tisk a média.

Hlavními zdroji financování kultury v Itálii jsou:

1. veřejné zdroje (státní i regionální), včetně části z výnosu státní loterie, dále podpora z programů Evropské unie;

2. zdroje poskytované prostřednictvím soukromých dárců a sponzorských darů a specifické nástroje veřejné správy jako daňové úlevy.

Státní výdaje na kulturu jsou v Itálii velmi nízké, pouze 0,23% HDP (do státních výdajů ovšem nejsou započítány prostředky poskytnuté regiony, které jsou zde velmi významné, na druhou stranu toto číslo obsahuje i podporu církvi, která zabírá velkou část státem investovaných prostředků). V roce 2009 tak státní výdaje na kulturu tvořily 1 719 000 000 €, doplněné zhruba 2 500 000 z prostředků místních samospráv. Tato částka navíc neustále klesá a v roce 2010 měla tvořit pouhých 1 429 238 650 €.

Specifickým zdrojem státního financování pro kulturu je pak využití určitého procenta zisků státní loterie pro kulturní účely. Podle zákona 662/1996 mají být 3 % výdajů na strategickou infrastrukturu věnovány na kulturu. Tento podíl byl od roku 2005 zvýšen na 5 % a je distribuován skrze společnost ARCUŠ (Società per lo sviluppo dell'Arte, della Cultura e dello Spettacolo), založenou roku 2003. Rozdělování zdrojů z loterií je ale v Itálii spojeno i s problémy, společnost ARCUŠ byla opakovaně kritizována za nedostatečnou transparentnost přerozdělování finančních prostředků.

Velká většina ze státních prostředků připadá na ochranu a využití památek (81%), na výzkum a inovace pouhých 6% a je třeba počítat i s prostředky na úhradu veřejného dluhu.

Důležitou složkou příjmů v kulturní oblasti jsou pak prostředky poskytnuté územní samosprávou: regiony a obcemi. V roce 2006 tvořila podpora kultury regiony 275 000 000 € a podpora obcí 2 520 000 000 €. Především u obcí je pak patrný velký důraz na investice, které tvořily skoro třetinu všech výdajů, stejně jako provozní výdaje.

⁴⁴ <http://www.culturalpolicies.net/web/italy.php>

Rozdělení kompetencí mezi stát a jednotlivé složky veřejné správy je v Itálii ale poměrně nejednoznačné a italské zákony si v tomto ohledu někdy protiřečí. V některých případech je podpora státu přímá (archeologický výzkum, údržba národního kulturního dědictví a péče o něj, národní muzea), v jiných případech je zprostředkovaný skrze nadace zřízené za daným účelem (národní divadla, opery atd. – instituce historicky řízené státem, které prošly přeměnou v částečně nezávislé instituce). Kromě regionů a autonomních provincií, které mají určité kompetence a někdy i poměrně rozsáhlé finanční zdroje, se na financování kultury podílejí i místní samosprávné celky, města a obce, které by měly zasahovat do kultury a umění s lokálním dopadem. Protože ale státní finance často nestačí na aktivity s celostátním dopadem, musí svoje finanční prostředky na tyto aktivity národního významu navíc vynaložit i regiony a města. To vede k situaci, kdy bohaté regiony, které dbají o investice do kultury, jsou v kulturní oblasti na mnohem vyšší úrovni než regiony ostatní, kde financování kultury zajišťuje hlavně stát.

V současné době dochází k vzájemnému prolínání veřejného a soukromého sektoru. Význam podpory ze soukromých zdrojů vzrůstá od 80. let dvacátého století, důležité zdroje financování tvoří i strukturální fondy Evropské unie. Tyto zdroje využívá zejména ekonomicky méně rozvinutý jih země.

Legislativa upravující podporu kulturního sektoru ze soukromých zdrojů byla zavedena v 80. letech. Soukromé dárcovství je v plné míře odečitatelné z daní díky zákonu č. 342/2000 (*Misure in materia fiscale*), aktuální úprava této legislativy je v platnosti od 3. 4. 2007. Zákon umožňuje daňové úlevy vázané na všechny finanční prostředky vynaložené dobrovolně ve prospěch státu, regionů, místní samosprávy, veřejných institucí a registrovaných nadací v rámci podpory jejich činnosti a realizace kulturních projektů. V roce 2006 činila celková částka získaná z tohoto systému něco přes 30 milionů €. Dvě třetiny těchto příspěvků pocházejí od daňových poplatníků ze severních regionů (Lombardie, Veneto), téměř jedna třetina z oblastí střední Itálie (především Toskánsko) a z problematického jihu přichází jen zanedbatelná část.

Italská legislativa upravuje i problematiku dárcovství: novela finančního zákona z roku 2005 přinesla v Itálii pravidlo „Pět z tisíce“ (*Cinque per mille*), které bylo poprvé využito při přiznávání daní v roce 2006. Díky tomuto zákonu může každý obyvatel Itálie určit, kam bude investováno 5 ‰ z jím odvedené daně z příjmu. Příjemcem tohoto podílu na dani může být nezisková organizace schválená státem. Tato možnost se v Itálii setkala s velmi pozitivním ohlasem a využilo ji přes 60 % plátců daně z příjmu a neziskovému sektoru přinesla zhruba 270 milionů €.

Vzhledem k obrovskému významu kulturního a historického dědictví pro italskou společnost upravuje italská legislativa specifické daňové výhody pro jednotlivce odpovědné za údržbu, ochranu a rekonstrukci kulturních památek. Existující zvýhodnění se týkají jak přímých, tak nepřímých daní.

Zvýhodnění z hlediska přímých daní upravuje zákon 431/1991, který říká, že se u historicky či umělecky cenných nemovitostí dá využít výhodnějšího daňového

nastavení, pokud jde o vykazování příjmu. Dále samotní majitelé památek mají k dispozici slevu na dani, pokud se jedná o údržbu, ochranu či rekonstrukci objektu. Podle nového zákoníku týkajícího se kulturních statků (Codice dei Beni Culturali) se vlastníci památek o svůj majetek musí patřičně starat, veškeré zásahy však ministerstvo musí autorizovat, a pokud majitel nevyvíjí dostatečnou aktivitu, ministerstvo jej k ní vyzve. Náklady na tyto zásahy jsou kryty majitelem, ale ministerstvo se často alespoň z části (výjimečně dokonce zcela) na investici rovněž podílí. Dále soukromá osoba, která hradí náklady spojené s investicí do památky, může využít slevy na dani ve výši 19 %.

V oblasti nepřímých daní lze nalézt další zvýhodnění pro majitele památkových objektů. Například poplatek za převod nemovitosti činí běžně 7 %, ale u kulturních objektů je snížen na 3 %. V případě daně z přidané hodnoty jsou kulturní a umělecké služby z povinnosti placení DPH vyňaty, dědická daň se rovněž v případě památkových objektů neplatí a daň darovací je nutné platit pouze tehdy, když darce nemá k obdarovanému úzký vztah, nebo pokud majetek přesáhne určitou hodnotu.⁴⁵

Struktura vybraných objektů

Ve všech skupinách památek jsme se snažili zachovat různorodost jak do typu, tak stáří objektu, zařadit objekty ve vlastnictví státu, regionů i soukromé a také zastoupit všechny části země. Itálie je země poměrně velká a hlavně velmi různorodá, proto jsme se snažili vybírat objekty jak z jihu země (Kampánie, Sicílie), tak z Itálie střední (Toskánsko jako turisticky nejnavštěvovanější region země) i severní část země (Veneco, Lombardie i podhorský region Vale d'Aosta).

První skupinu tvoří velice významné objekty. Velkých a významných památek je v Itálii mnoho, z tohoto širokého spektra jsme se snažili vybrat objekty velice různorodých typů, od nejstarších antických památek po vily a městské paláce. Z pro Itálii typických římských památek jsme zařadili do výběru archeologický areál v Agrigentu a amfiteátr v Taormině. Dále jsou součástí této skupiny dva významné zámky, jeden na jihu spojený s Neapolským královstvím (Regia di Caserta) a druhý v severní části země spojený s rodem Habsburků (zámek Miramare). Dále jsou zde zastoupeny italské vily, vila Tivoli ve střední Itálii a Vila Rotonda ve Vicenze v severní části země. Ve výběru jsou zastoupeny i městské paláce zastupující významná historická města ve střední Itálii (Siena a San Gimignano). Do první skupiny jsme zařadili také jeden hrad, Castello Brolio, který se nachází v Toskánsku a jehož historie je dlouhodobě spjata s rodinou Ricasoli a pěstováním vína.

⁴⁵ Komparace systémů finanční podpory kultury v ČR s vybranými vyspělými státy, Projektová a rozvojová agentura, a.s., 2008

Přestože se jedná o velmi významné objekty, našli jsme k jejich správě velice různorodý přístup, od velice profesionálního až po pouhé zpřístupnění veřejnosti bez dalších služeb. S tím je spojené i obtížné získávání některých informací a zjištění, že u některých z těchto významných památek nejsou samostatně sledovány ekonomické ukazatele. Využití je pak různé, převažuje ale návštěvnícký provoz s méně významnými doplňkovými aktivitami a časté je i pro Itálii běžné využití památky jako muzea. O soukromých objektech v této kategorii pak lze říci, že jsou řízeny velice profesionálně, jak ukazují příklady Palladiovy vily ve Vicenze a hradu Brolio.

Area archeologica Agrigento je důležitou součástí regionu, neboť ročně do města přitahuje na statisíce turistů, kteří tak zajišťují pravidelný příliv kapitálu. Je považována za jednu z nejhezčích a nejvýznamnějších řeckých památek v Itálii a díky tomu právem náleží do UNESCO. Je ve státním vlastnictví, krom turistického využití se zde také jednou za čas pořádají místní slavnosti. Probíhají zde rekonstrukce, památka je financována krom výčteků ze vstupného sicilským regionálním fondem a obdržela v letech 2000-2006 grant od EU. Je třeba oprava některých částí objektu, to je však díky nedostatku peněz k zaplacení dalších pracovníků momentálně nemožné.

Castello Brolio je jedním z velkých toskánských hradů, navíc proslavený jako místo vzniku vína chianti. Vzhledem k tomu, že je kontinuálně spravován rodinou Ricasoli, uchoval si jak dobrý stav, tak i původní využití pro soukromé účely v kombinaci s podnikatelskými aktivitami majitelů, které jsou již tradičně spojeny se zemědělstvím a především výrobou vína. K těmto činnostem pak časem přibýly aktivity další, spojené s prezentací hradu návštěvníkům a s cestovním ruchem. Díky takto zvolené kombinaci aktivit je hrad finančně soběstačný. Zároveň je i atraktivní pro návštěvníky, přestože se vlastní propagací ani spolupráci s ostatními turisticky atraktivními místy v regionu nevěnuje.

Ve druhé skupině jsme vybrali různorodé typy objektů se speciálním zaměřením. Do této skupiny jsme tak zařadili nejmenší divadlo na světě v městečku Monte Castello di Vibio v Umbrii, dvě pevnosti i městské paláce. Časté je využití pro specializovaná muzea, ať již jde o muzeum parmazánu, expozici hraček v pevnosti v Angeře, nebo muzeum Leonarda da Vinci v jeho rodném městě. Velká část objektů je v soukromém vlastnictví a je využívána ke komerčním účelům, a tak díky zisku lze dobře financovat potřebné opravy bez větších problémů.

Takovým příkladem je právě **Rocca Bernarda**, v roce 1567 postavená jako opevněné sídlo jistého Valvasona Maniaga. V průběhu let měnila majitele, až byla v roce 1977 ponechána řádu maltézských rytířů. Od té doby jsou zde využívány vinice a produkováno víno, je také možno pronajmout stavbu k soukromým účelům. Je výborným příkladem zachování historické a kulturní hodnoty a zároveň soběstačnosti.

Ve třetí skupině jsou pak zastoupeny především menší nebo méně známé objekty, které nejsou na až tak turisticky významných místech, avšak tvoří také důležitou část kulturního bohatství v rámci regionu. Itálie je na tento typ památek opravdu bohatá, snažili jsme se opět o různorodý výběr, ve kterém je zastoupena jak architektura městská, tak i hrady a pevnosti.

Dobrým představitelem objektů třetí skupiny je pevnost **Forte di Bard** v turisticky atraktivním regionu Aosta. Objekt je ve vlastnictví regionu, který se velmi intenzivně věnuje jak rozšiřování aktivit zde pořádaných, tak i propagaci objektu. Pevnost prošla v roce 2006 kompletní rekonstrukcí, s níž je spojeno i výrazné rozšíření služeb pro návštěvníky, kteří krom prohlídky samotné pevnosti mohou navštívit i několik muzeí různého zaměření, občerstvit se v kavárně, nebo zakoupit suvenýry v několika obchodech různého zaměření (od knih po místní produkty). Zároveň jsou pravidelně využívána i rozlehlá nádvoří, na kterých se konají různé kulturní a společenské akce.

Projekt „Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu“

V české péči o kulturní dědictví je téma interdisciplinární, mezioborové spolupráce diskutováno přinejmenším od 70. let 20. století. Konkrétních výstupů v podobě společných projektů týmové spolupráce je však stále málo. To může být způsobeno na jedné straně přílišnou izolací oborů, na straně druhé chybějící koncepcí rozvoje oblasti péče o kulturní dědictví a malými zkušenostmi s tvorbou sítí spolupráce.

Cílem tříletého projektu Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu (reg. č. CZ.07/2.4.00/12.0036), financovaného z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR prostřednictvím Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, je rozvinutí a upevnění spolupráce v oblasti české péče o kulturní dědictví a vytvoření sítě institucí a jednotlivců se záměrem zlepšit vzájemné vztahy a přenos informací. Od ledna 2013 jsou řešitelským týmem při Fakultě restaurování v Litomyšli po celé republice pravidelně organizována diskusní setkání, konference, panelové diskuse a semináře věnované úspěšným příkladům památkové obnovy a restaurování. Jejich cílem je diskutovat aktuální otázky a problémy, ale také vytvořit společenskou platformu k navázání osobní spolupráce mezi odborníky z různých profesí. Základy funkčního networkingu budou rozšířeny o další dílčí výstupy, ať už jde o kontaktní Centrum pro spolupráci v památkové péči, interaktivní portál (elektronická podoba Platformy pro památkovou péči, restaurování a obnovu) nebo nový odborný časopis zabývající se problematikou mezioborové spolupráce v péči o kulturní dědictví. Díky projektu se taklepší i celkové podmínky pro zvýšení konkurenceschopnosti české školy ochrany kulturního dědictví v evropském kontextu.

Na realizaci projektu se spolu s Univerzitou Pardubice podílí dalších osm partnerů:

Národní památkový ústav

Masarykova univerzita Brno

Západočeská univerzita v Plzni

Vysoké učení technické v Brně

Ústav teoretické
a aplikované mechaniky AV ČR, v.v.i.

Střední uměleckoprůmyslová škola
a Vyšší odborná škola v Turnově

Vyšší odborná škola
uměleckoprůmyslová, s.r.o., Písek

GEMA ART GROUP, a.s.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita
Pardubice

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Možnosti a meze socioekonomické pasportizace památek

Sborník ze semináře a panelové diskuse
k tématu legislativa v péči o kulturní dědictví

Jiří Patočka – Vojtěch Kouba (eds.)

Vydala Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování
v roce 2012

Jazyková korektura: doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
Grafický návrh obálky: Mgr. Marek Chalupník

Vytisklo Tiskařské středisko Univerzity Pardubice
Vydání 1.
Náklad 250 ks
Počet stran 110

ISBN 978-80-7395-538-0 (Print)
ISBN 978-80-7395-542-7 (Online)

Tato publikace vyšla v rámci projektu Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu (reg. číslo CZ.I.07/2.4.00/12.0036) financovaného z Operačního programu vzdělávání pro konkurenceschopnost

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita
Pardubice

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ